

"Бүтүн өлкәләрдә сојдашларымыз бир-бири илә һәмрә'ј, биркә олмалы, Азәрбајчанын, милләтимизин, мүстәгил өлкә-мизин наминә бирләшмәлидирләр".

**Һейдәр Әлијев,
Азәрбајчан Республикасынын
президенти**

Азәрбајчан ЕА Милли Мүнәсибәтләр Институту

ВӘЛИ ҺӘБИБОВЛУ

ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВ
ВӘ
АЗӘРБАЈЧАН ДИАСПОРУ

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN
İŞLƏR İDARƏSİNİN
KİTABXANASI

Бақы - Гартал - 1999

Редактору və өн сөзүн мүүллифи: **ВАГИФ АРЗУМАНЛЫ,**
филологија елмлери доктору, профессор

Рә'јчи: **ӘЛИКРАМ ТАҒЫЈЕВ,** фәлсәфә елмлери доктору,
профессор

В. һәбибоғлу. һейдәр Әлијев вә Азәрбајҗан диаспору.
- Бақы: Гартал, 1999. 120 с.

Китабда Азәрбајҗан Республикасынын Президенти, мөһтарәм һейдәр Әлијев чәнабларынын Азәрбајҗан диаспорунун формалашмасы вә инкишафы саһәсиндәки мәгсәд-јөнлү фәалијјәти онун харичдә јашајан сој-дашларымыз гаршысында чыхышлары, республикамызда вә харичи өлкәләрдә мүнәчир азәрбајҗанлыларла көрүшләри әсасында ишыгландырылып. Азәрбајҗан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәсиндә, дәвләт гуручулуғунун инкишафында мүнһүм әһәмијјәт кәсб едән диаспорун фәалијјәти нәзәрдән кечирилир, диаспорун кәләчәк инкишафы барәдә дәјәрли төвсијәләр ирәли сүрүлүр.

Китаб кениш охучу күтләси үчүн нәзәрдә тутулмушдур.

4702020400

h ----- Грифли нәшр - 99

044-99

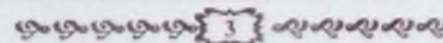
© Гартал, 1999

ДИАСПОРУМУЗУН ФОРМАЛАШМАСЫНДА ЈЕНИ МӘРҲӘЛӘ

“Азәрбајҗанын Дәвләт Мүстәғиллији бизим тарихи наилијјәт-ләримиздир” дејән Президент һейдәр Әлијев чәнаблары бу күн Азәрбајҗан халғыны вә Азәрбајҗан дәвләтини бүтүн дүнјада гүрур-ла, лајигинчә тәмсил едир. Сон бир нечә ил әрзиндә Азәрбајҗан дипломатиясынын уғурлары, өлкә дахилиндәки сабитлик, әмин-аманлыг мөһз Азәрбајҗан Президентинин харичи вә дахили сијасәт саһәсиндә атдығы уғурларын нәтичәсидир. Елә бүтүн бунлара корә дә һейдәр Әлијев чәнабларына дүнја ичтимаијјәтинин марағы, рәғбәти күчләнир. Халғымызын она олан е’тимады, инамы, мөһәббәти кетдикчә артыр.

Доврүмүзүн коркәмли шәхсијјәтләриндән олан һейдәр Әлијев чәнабларынын халғы, вәтәни гаршысында көстәрдији бөјүк хидмәтләр, кечдији шәрәфли, зәнкин өмүр вә һәјат јолу һәр бир Азәрбајҗан вәтәндашы, һәр бир азәрбајҗанлы үчүн һәјат мәктәбидир, ибрәт мәктәбидир. Сон илләрдә бир сыра ағыр сынағлардан чыхмыш Азәрбајҗан халғы бу күн бүтүн үмидини мөһтарәм президентимиз, һейдәр Әлијев чәнабларына бағламышдыр. Үст-үстә јығылып галмыш тәләјүклү мәсәләләрин һәлли јолларыны ахтаран президентимиз доғрудан да галан бүтүн өмрүнү халғынын, торпағынын гајғыларына һәср едиб. Дүздүр, бу һал бүтүн өлкәләр вә президентләр, дәвләт бәшчылары үчүн ән мүғәддәс борч һесаб олунур. Лакин, доврүмүзүн реаллығлары, мүасир дүнјамызын ичтимаи-сијаси мәнзәрәси бу мә’нада гәрибәликләрлә долудур. Елә өз халғымызын, өз Вәтәнимизин сон бир нечә иллик тарихи сүбүт едир ки, һокумәт вә дәвләт башчыларымызын чохунун дедикләри илә әмәлләри, вә’дләри илә һәрәкәтләри дүз кәлмирди. Нәтичәдә торпағларымыз әлдән кедир, гачғын вә көчкүнләримизин сајы артыр, халғын јашајыш тәрзи күндән-күнә ағырлашыр, өлкәмизин игтисадијјаты бәрбадлашырды. һакимијјәт уғрунда гардаш ганынын төкүлмәси, милли зоналара бөлүнән чыртдан дәвләтләр јаратмағ чәһдләри реаллыға чеврилирди. Мөһз белә бир ағыр шәраитдә өлкәнин идарәетмә суканыны әлә алмағы бачаран күчлү шәхсијјәтә, мудрик дәвләт хадиминә, узагкөрән сијасәтчијә бөјүк

еһтијач варды... Нә јахшы ки, Һејдәр Әлијев шәхсијәти, Һејдәр Әлијев нүфузу, Һејдәр Әлијев мүдриклији дадымыза чатды. Дәрин никбинлији, узагкөрән сијасәти илә өтән илләр әрзиндә өлкә президенти кими чох шејә наил олан Һејдәр Әлијев чәнаблары бу күн һәр бир азербайҗанлынын үрәјиндә үмид чырағы јандырмышдыр.

Мәсәди, амалы Азербайҗан Республикасыны - мүстәгиллик вә демократија јолларында көврәк аддымларыны атан бир өлкәни инкишаф өтмиш дүнја дәвләтләри сырасына чыхармаг олан Президентимизлә бағлы һәр шеј бизим үчүн гијмәтлидир.

1993-чү илдә республикамызын мүстәгиллијинин башы үзәрини ағыр бир төһлүкә алдығы бир вахтда Азербайҗанын рәһбәрлијини, сон дәрәчә чәтин бир шәраитдә белә мәс'улијјәтли вәзифәни өз үзәринә көтүрән Һејдәр Әлијев гыса мүддәт әрзиндә нәинки өлкәмизи бу бөһрандан чыхармаға наил олду, һәм дә хариҗдәки сојдашларымызла әлағәләрин кенишләнмәси, Азербайҗан дәвләтчилијинин мөһкәмләнмәсиндә диаспорун гүввәсиндән лазыми сәвијјәдә истифадә олунмасы саһәсиндә бөјүк уғурлар газанды.

Республикамызын президенти Бөјүк Британија, Алманија, Франса, Белҗика, Түркијә, Русија, АБШ, Чин, Полша, Данимарка вә бир чох дәвләтләрдә рәсми сәфәрләрдә оларкән хариҗдәки сојдашларымыз гаршысында сон дәрәчә марағлы чыхышлар өтмишдир.

Мөһтәрәм президентимиз чох доғру олараг Азербайҗан диаспорунун өз фәалијјәтини кенишләндирмәсинә вә гүввәтләндирмәсинә мүстәгил дәвләтчилијимизин мөһкәмләнмәсиндә мүнһүм рол ојнајан тә'сирли бир васитә кими бахыр. Буна көрә дә о, сојдашларымыз гаршысында чыхышларында дөфәләрлә бу мәсәләјә тохунур, онлары дәвләтчилијимизин мөһкәмләнмәси ишиндә јахындан, һәм дә фәал иштирак өтмәјә чағыыр.

Азербайҗан президенти диаспорун формалашмасына ики аспектдән тә'сир көстәрир. Биринчи, о, хариҗи өлкәләрдә рәсми сәфәрләрдә олдуғу вахт дәвләт башчылары, рәсми даирәләр, еләчә дә сојдашларымызла көрүшдүју заман өлкәмиз һағгында кениш мә'лумат верир, ермәни тәҗавүзкарларынын әсл симасыны ифша едир, бөјүк сијаси узагкөрәнликлә вә мәсәдјәнлү фәалијјәти илә информасија блокадасыны јарыб мүстәгил республикамызын мөвҗуд вәзијјәти барәдә долғун вә објектив тәсәввүр јарадыр. Онун бу сәфәрләри һәмин өлкәләрдә диаспорун инкишафы үчүн реал зәмин һазырлајыр, сојдашларымызла гаршы формалашмыш мәнфи мүнәсибәт алт-үст олур ки, бу да хариҗдәки азербайҗанлыларын кениш фәалијјәт көстәрмәсиндә бөјүк әһәмијјәт көсб едир.

Икинчиси, мөһтәрәм президентимиз хариҗдәки сојдашларымыз,

һабелә өлкәмизә кәлмиш диаспор нүмајәндәләри илә көрүшләриндә онлар гаршысында сон дәрәчә вачиб, елә актуал проблемләр галдырыр ки, онлары јеринә јетирмәдән диаспорун фәалијјәтини лазыми сәвијјәдә гурмаг олмаз. Мәсәлән, Бөјүк Британијада, Белҗикада, АБШ-да рәсми сәфәрләриндә чәнаб Һејдәр Әлијев сојдашларымызла тәшкилатланмаға вә Азербайҗан илә даһа сых әлағә сахламаға, милли мәнәфәји һәр шејдән уҗа тутмаға, милли адәт вә ән'әнәни унутмамаға, милли дилимизи гәриб дијарларда да горујуб сахламаға чағырмышдыр.

Азербайҗан өз истигғалијјәтини мөһкәмләндирдикчә, дүшдүју ағыр проблемләри һәлл етдикчә диаспорун фәалијјәтинә республикамызын јардымы даһа да артачагдыр. Бу, мөһтәрәм президентин бөјүк арзусудур.

Мән белә бир чәһәти хүсусилә вурғуламаг истәрдим ки, бу күнләрдә дүнја азербайҗанлыларына үнванланан вә доври мөтбуатда чап олунан тәбрик-мүрачјәтләр тәкчә үмуммилли бајрам тәбрики дејил, Азербайҗаны, азербайҗанлылығы, милли дәвләтчилијимизи, бүтүн азербайҗанлылары севәнләр үчүн фәалијјәт истигамәтләридир. Чүнки мөһтәрәм президентимиз чох ајдын шәкилдә билдирир ки, "Бүтүн бу мүғәддәс вәзифәләрә наил олмаг үчүн биз азербайҗанлылығын дәвләт рәмзләрини јашадан мүстәгил дәвләтимиз өтрафында даһа сых бирләшмәлијик. Вәтәни, халгыны севән һәр бир сојдашымыз, бу вә ја диҗәр телләрлә өлкәмизлә бағлы олан һәр бир шәхс Азербайҗан дәвләтини өз архасында һисс едәрәк азербайҗанчылыг, вәтәнпәрвәрлик һиссләри илә тарихи торпагларымызла, јурдумуза, мәдәнијјәтимизә мөһәббәт ашыламалыдыр. Вәтәнимизин, республикамызын тәләји һәр бир азербайҗанлынын тәләјинә чеврилмәлидир".

Республика Президентинин инандығы кими, доғрудан да чох чәкмәјәчәк һәр бир азербайҗанлы јашадығы өлкәдән асылы олмајараг, ејни арзуларла, ејни амалларла, ејни дуғуларла нәфәс алачаг, монолит бир гүввәјә чевриләчәкдир.

Сон бир нечә илдә башда Республика Президенти олмагла Азербайҗан Республикасы дәвләт нүмајәндәләринин хариҗи өлкәләрә сәфәрләринин тарихи вә сијаси әһәмијјәти олдуғча бөјүкдүр. Бу күн игтисади, сијаси бөһран ичиндә чырпынан Мүстәгил Азербайҗан үчүн "дүнјаја ачылан пәнчәрә" кими гијмәтләндирән дүнја мөтбуаты Азербайҗан халгы барәдә, онун дүшдүју чәтин вәзијјәт, ермәни ишғалы, "Гарабаг" һәгигәтләри барәдә нәһајәт кениш информасијаја јијәләниб хејли мә'луматлар чап өтмәјә башламышлар. Президент Һ.Ә.Әлијевин Авропа өлкәләринә рәсми

дөвлөт сәфәрләри Азәрбајҹан барәдә һәгигәтләр даһа расионал ачыгланмаға башламышдыр. Белә ки, онун АБШ, Франса, Инкилтәрә вә дикәр җахын вә узаг харичи өлкәләрә сәфәри заманы инди артыг Азәрбајҹан диаспору нүмајәндәләри президент һәјдәр Әлијеви чох жүксәк гүрур һиссләри илә гаршылајырлар.

Мәсәлән, Белчиканын пајтахты Брүсселдә НАТО-нун Сүлһ Намина Әмәкдашлыг мугавиләсини имзаламаг үчүн бураја рәсми сәфәрә кәлән Азәрбајҹан президентини мейманханада гаршылајан диаспора нүмајәндәләриндән бири Сәид һүссами чыхыш едәрәк Н.Ә.Әлијевин бу сәфәриндән чох разы галдыгыны билдирәрәк өз севинчини белә ифадә етмишдир:

“Мән һәјдәр Әлијеви төчрүбәли адам һесаб едирәм, үмидим будур ки, бу адам мүвәффәг олачаг. Лакин Азәрбајҹана 100 мин һәјдәр Әлијев лазымдыр ки, иши габаға апарсын”.

Брүсселдә һәмвәтәнләримизин һәјчанлы чыхышларына чавабында исә Азәрбајҹан президенти демишдир: “Сизә ана вәтәндән һәрарәтли саламлар чатдырырам, Азәрбајҹан инди бир чох бейнәлхалг тәшкилатларын үзвүдүр. Биз Шәрғи Авропада 15-чи өлкәјик ки, Натонун Сүлһ Намина Әмәкдашлыг Тәшкилатына үзв олуруг. Мүстәгил Азәрбајҹан дүнядакы бүтүн азәрбајҹанлыларын вәтәнидир”.

Харичи өлкәләрдә Азәрбајҹан диаспорунун сийаси-ичтимаи, мәдәни фәалијәтинин фәаллашмасы илә јанашы ону да демәк вәчибдир ки, бу фәалијәт нә гәдәр күчлү олса да, биз харичи өлкәләрдә күчлү лобби јаратмадан истәдијимиз нәтичәләр өлдә етмәкдә бир сыра чәтинликләрлә үзләшәчәјик. Бу вәчиб мәсәләни вахтында ачыглајан һәјдәр Әлијев Брүссел шәһәриндә 1995-чи илин апрел ајынын 22-дә диаспора нүмајәндәләримизлә көрүшдә һәмвәтәнләримизин лобби јаратмаг арзуларына чаваб олараг билдирмишдир ки, Американын ән зәнжин адамларындан бири ермәнидир. О, һеч Ермәнистаны көрмәјиб. Анчаг о, Ермәнистана күчлү көмәк едир вә Ермәнистаны харичдә күчлү төблиг едир. Орада јайыблар ки, Азәрбајҹан Ермәнистаны игтисади блокадаја алыб. Буна көрә дә Америка Азәрбајҹана көмәк етмәјиб.

Белә факт вә мисаллардан чох садаламаг олар.

1998-чи илин сон күнләриндә Азәрбајҹан Президенти Дүня Азәрбајҹанлыларына мұрачиятиндә демишдир:

“Халгымызын мәдәнијәтинин, дилини, милли адәт-ән’әнәләрини јашатмаг, инкишаф етдирмәк вә бүтүн дүняда төблиг етмәк һәр биримизин үзәринә дүшән чох мәс’улијәтли бир тарихи жүкдүр.

Азәрбајҹан Республикасындан кәнарда он миллионларла сојдашымыз јашајыр. Онларын ичәрисиндә чохлу мөшһүр елм вә мәдәнијәт хадимләри, иш адамлары, жүксәк мәнсәб саһиб олан инсанлар вардыр. Онлары дүняда вә Азәрбајҹанда танытмаг һа-мымызын борчу олдуғу кими, бизим дә онлардан өз тарихи вәтәнләри, доғма ата-баба јурдлары үчүн гајғыкеш вә тәәссүбкеш олмағы тәләб етмәјә һаггымыз вар.

Һал-һазырда гаршымызда дуран ән вәчиб вә тәләјүклү вәзифәләрдән бири өл-өлә верәрәк дүня азәрбајҹанлыларынын һәр һансы бир өлкәдә вә мүһитдә јашамаг, фәалијәт кәстәрмәк, өзүнүн милли-мә’нәви дөјәрләрини горумаг, инкишаф етдирмәк, бейнәлхалг әләмдә мәдәни, истә’дадлы, гәдим тарихә вә демократик дөвләтә мәлик олан халг кими тәмсил олунмаг һүгугуну тә’мин етмәкдир.

XXI әсрин астанасында дүня азәрбајҹанлыларынын һәмрә’лијинә даһа бојүк еһтијач вардыр. Сајча дүнянын ән ири миллиәтләри илә мугајисә олунан халгымызы гаршыдан кәлән јени јүзиллик вә минилликдә чидди вә мүгәддәс мұбаризәләр көзләјир. Биз нәинки төкчә мүстәгил Азәрбајҹанын дөвләтчилијинин горунмасы, мөһкәмләnmәси вә инкишаф етмәси уғрунда, ејни заманда бүтүн дүня азәрбајҹанлыларынын милли һүгугларынын, тарихи һагларынын һәјата кечмәси илә бағлы чидди иш апармалыјыг. Бүтүн бу мүгәддәс вәзифәләрә наил олмаг үчүн биз азәрбајҹанчылыгын дөвләт рәмзләрини јашадан мүстәгил дөвләтимиз әтрафында даһа сых бирләшмәлијик. Вәтәнини, халгыны севән һәр бир сојдашымыз, бу вә ја дикәр телләрлә өлкәмизлә бағлы олан һәр бир шөхс Азәрбајҹан дөвләтинин өз архасында һисс едәрәк азәрбајҹанчылыг, вәтәнпәрвәрлик һиссләри илә тарихи торпагларымыза, јурдумуза, мәдәнијәтимизә мөһәббәт ашыламалыдыр. Вәтәнимизин, республикамызын тәлеји һәр бир азәрбајҹанлынын тәлејинә чеврилмәлидир” (“Халг гәзети”, 25 декабр 1998-чи ил).

Бу мо’нада, даһа доғрусу, Азәрбајҹан диаспорунун фәалијәтинин өјрәнилмәси вә көнишләндирилмәси саһәсиндә Азәрбајҹан ЕА Милли Мұнасибәтләр Институту коллективинин көрдүју ишләр хүсусилә төгдирәләјигдир. Тәсадүфи дејил ки, бу күн милли диаспорумузун вә Азәрбајҹан лоббисинин истәр республика, истәрсә дә бейнәлхалг мигјасда гајғылары вә проблемләри илә нәфәс алан бир нечә ичтимаи тәшкилатын - “Дүня Азәрбајҹанлылары Мәдәнијәт Мәркәзи”нин, “Бейнәлхалг “Сојдаш” Ассосиасијасы”нын, “Дүня Азәрбајҹанлы Көнчләринин Бейнәлхалг Һәмрә’лији Чәмијәти”нин президентләри вә витсә-президентләри Милли Мұнасибәтләр Институтунун әмәкдашларыдыр.

Һәмчинин республикамызын бүтүн ичтимаи-һуманитар институт

вə təшкилатлары ичəрисиндə Милли Мунасибəтлəр Институту жəкəнə елми тəдгигат мəркəзидир ки, онун структурундa "Азəрбaj-чан диаспору" шə'бəси фəалијјəт кəстəрир.

Милли Мунасибəтлəр Институту нəм Азəрбajчан Республiка-сы Президент Апаратынын ичтимаи-сijаси шə'бəсинин харичдə јашајан нəмвəтəнлəримизлə əлағə бəлмəси, "Вəтəн" чəмијјəти, "Азəрбajчан Дунјасы", Бейнəлхалг Əлағəлəр Мəркəзи, нəм АБШ-дакы "Дунја Азəрбajчанлылары Конгреси", нəм дə дунјанын мұхтə-лиф əлкəлəриндə фəалијјəт кəстəрəн онларла Азəрбajчан милли мəдəнијјəт мəркəзлəри вə чəмијјəтлəри илə јахындан əлағə сахла-јыр вə јери кəлəндə биркə тəдбирлəр дə кечирир.

Тəсəдуфи дəјилдир ки, республикамызда илк дəфə Азəрбajчан диаспоруна нəср едилмиш китаб вə мəгалəлəрин мұəллифлəри дə мəһз бизим институтун əмəкдашлары олуб.

Фəлсəфə елмлəри доктору Вəли нəбибоғлу (Мəчидов) хəјли вахтдыр ки, нəм дə Азəрбajчан диаспорунун актуал проблемлəри-нин єјрəнилмəси илə мəшғулдур. О, бир мұддəт Милли Мунаси-бəтлəр Институтундa "Азəрбajчан диаспору" шə'бəсинə рəһбəр-лик етмишдир.

Инди охучуларa тəгдим олунан "нəјдəр Əлијев вə Азəрбajчан диаспору" китабы мəһз мұəллифин бу сaһəдəки ардычыл ишинин вə ахтарышларынын нəтичəсидир.

Сон бир нечə илдə Азəрбajчан диаспорунун фəалијјəтинин кə-нишлənмəси вə интенсивлəшмəсиндə чəнəб нəјдəр Əлијевин мун-тəзəм вə ардычыл ишлəри илə бағлы дəври мəтбуатда бə'зи јазы вə мəгалəлəр чап олунса да, илк дəфəдир ки, бу истигамəтдə да-һа кениш, даһа əтрафлы арашдырма апарылмыш, монографик мəзмунлу бир əсəр нəзырланмышдыр.

Азəрбajчан президентинин мəһз "Бүтүн əлкəлəрдə сoјдашлар-ымыз бир-бири илə нəмрə'ј, биркə олмалы, Азəрбajчанын, мил-лəтимизин, мұстəгил əлкəмизин нəминə бирлəшмəлидирлəр" ча-ғырышындан сонра Азəрбajчан диаспорунун фəалијјəтиндə кұчлу чанланма, интенсив əлағəлəр, мəгсəдјəнлү иш бирлији даһа кə-ниш шəкилдə өзүнү бұрузə верир. Əз китабынын структуруну елə бу бучағ алтында, бу истигамəтдə гуран мұəллиф бир нечə бəлмə-дə арашдырдығы проблеми вəтəтə етмəјə чəһд кəстəрмишдир. Ху-сусəн, "Дунја ачылан пəнчəрə" вə "Əсрлəрə нұмунə" бəлмəлəри Азəрбajчан диаспорунун јаранма јолларындан, сон иллəрдə диас-порумузун фəалијјəтинин нəртəрəфли шəкилдə кұчлənмəсиндə зати-алилəри, Азəрбajчан президенти, чəнəб нəјдəр Əлијевин хидмəтлəри ардычыл шəкилдə излəнилir.

"Əсрлəрə нұмунə" бəлмəсиндə нəмчинин дунја əлкəлəри нəкумəт вə дəвлəт башчыларынын, харичи əлкəлəрин кəркəмли ичтимаи, елм вə мəдəнијјəт хадимлəринин президент н.Əлијев нəггында сəјлəдиклəри фикирлəр дə охучуларa тəгдим олунур.

В.нəбибоғлунун китабынын дəјəрли мəзијјəтлəриндən бири дə одур ки, бурадa Азəрбajчан президентинин Дунја азəрбajчанлылар-ына мұрачиятлəри, Дунја азəрбajчанлыларынын мəһтəрəм пре-зидентə кəндəрдиклəри тəбриклəр дə топланмышдыр.

Китабын сонунда əлавə кими верилən Дунја əлкəлəриндə јашајан азəрбajчанлыларын сaјына даир статистик рəгəмлəр дə арашдырылан проблем нəггында тəсəввүрлəрин тамлыгына хид-мəт едир вə бүтүнлүкдə Азəрбajчан диаспору барəдə билдиклəри-мизи даһа да зəнкинлəшдирir.

Фəлсəфə елмлəри доктору В.нəбибоғлунун бу дəјəрли кита-бына даир гəјдлəримизи Кұрчұстан Республикасынын президенти Е.А.Шеварднəзенин "нəјдəр Əлијев дунја мигјаслы кəркəмли си-јаси хадимдир" адлы мұсaһибəсиндən кəтүрдүјүмүз бəлə бир фи-кирлə тамамламағ истəрдик: "Мən дəфəлəрлə дəмишəм, Азəрбaj-чан халгынын бəхти чох, олдуғча чох кəтириб ки, бəлə кəшмəкеш-ли, мұрəккəб бир дəврдə Азəрбajчана нəинки өз əлкəсиндə, За-гафгазијадa, кечмиш Совет Иттифагы мəканында, нəм дə бүтүн дунјада танынмыш кəркəмли сijаси хадим - нəјдəр Əлијевич Əли-јев башчылығ едир. О, олдуғча бəјүк етимада маликдир, дунја мигјаслы мəшһүр хадимдир. Əминəм ки, Азəрбajчанын вəрази бұ-тəвлүјүнү бəрпа етмəјə, Азəрбajчан халгынын инкишафына вə тə-рəггисинə мəһз о наил олачағдыр. Нəзəринизə чатдырырам ки, бу, сизин үчүн, елəчə дə бизим үчүн бəјүк сəадəтдир".

Вагиф АРЗУМАНЛЫ,
филологија елмлəри доктору,
профессор

“Мән азәрбајчанлыларын һарада јашамасындан асылы олмајараг, Азәрбајчан президенти кими, онлара даим гајғы костәрмәјә чалышырам”.

ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВ,
Азәрбајчан Республикасынын
Президенти

МУӘЛЛИФДӘН

Азәрбајчан Республикасынын президенти мөһтөрәм Һејдәр Әлијев чәнабларынын икинчи дәфә мүстәғил, истиглалијәт газанмыш бир дәвләтин сијаси лидери - президенти сечилмәси бүтүн халғымыз, о чүмләдән милли республикамызын истиглалијәтинин мөһкөмләнмәсини арзулајан вә бу истигамәтдә өз күндәлик фәалијәтиндә она көмәк етмәјә чалышан көркәмли сијаси хадимләр, дәвләт башчылары, ајры-ајры сијаси гүввәләр тәрәфиндән бөјүк рәғбәтлә гаршыланды. Азәрбајчан халғы тарихин ағыр сынагла-рыннан чыхмыш өз өвладына, сијасәт мејданында бөјүк тәчрүбә топламыш Һејдәр Әлијев чәнабларына икинчи дәфә бөјүк ө’тимад көстәриб, ону өлкәнин президенти сечди. Вәтәнин, халғын тәлеји она тапшырылды. Һејдәр Әлијевин Азәрбајчан халғы вә Азәрбајчан дәвләтчилијинин мөһкөмләнмәсиндә чох бөјүк тарихи хидмәтләри вардыр. Әкәр кечмиш Советләр өлкәсиндә онун Азәрбајчана 13 ил рәһбәрлик етмәсини вә бу мүддәтдә республикамызын бүтүн ичтимаи һәјәт саһәләриндә газандығы тарихи наилијәтләри нәзәрә алмасаг, чәми 6 ил әрзиндә Москвада ишләдији вахт Азәрбајчан, о чүмләдән түрк мәншәли республикалар үчүн көрдү-јү ишләри садаламасаг, көрәрик ки, бөјүк тәшкилатчылыг, сијаси узагкөрәнлик габилијәтинә малик олан бу шөхсин төкмә сон 6 ил әрзиндә, нә гәдәр мисилсиз тарихи хидмәтләри олмушдур.

Гәрби Азәрбајчанда јашајан сојдашларымыз сонунчу дәфә өз дәдә-баба торпагларындан вәһшимәсинә говулдугдан сонра, белә бир тәһлүкә Борчалыда өз тарихи-өтник торпагларында јашајан азәрбајчанлыларын да башы үзәрини алмышды. Дохсанынчы илләрин әввәлләриндән тәхминән 80 миндән чох Күрчүстан вәтәндашы олан азәрбајчанлы өз јурдундан чыхмышды.

Һејдәр Әлијев чәнаблары 1993-чү илдә Азәрбајчан Али Советинин

Сәдри, республикамызын президенти сечилдикдән дәрһал сонра Күрчүстан, Дағыстан вә Русија Федерасијасынын рәһбәрләри илә бу мөвзуда сәһбәтләр апармыш, онун мүдриг сијасәти сајәсиндә һәмин әразиләрдән зорла һеч ким говулмамашдыр. Әксинә, бу торпагларда јашајан азәрбајчанлыларга гаршы мүнәсибәт көкүндән дәјишмиш, онларын өз Вәтәнләрини төрк етмәјә имкан верилмәмишдир.

Бу күн там чәсарәтлә дејә биләрик ки, Азәрбајчан дәвләтчилијинин горунуб сахланылмасы вә тәдричән мөһкөмләндирилмәси саһәсиндә һәјәтә кечирилән бүтүн ичтимаи- сијаси, социал-игтисади вә социал-мә’нәви тәдбирләр билаваситә онун ады илә бағлыдыр.

Азәрбајчанда јарадылмыш сабитлик милли дәвләтчилијимизин инкишафында мүһүм рол ојнајыр. Бу мүһүм мәсәләни диггәт мәркәзиндә сахлајан өлкә президенти сабитлијин позулмамасы гајғысына галыр, мөвчуд шәраитдән дәвләтчилијимизин мөһкөмләндирилмәсинә чалышыр.

Һејдәр Әлијев чәнабларынын өлкәнин президенти олдуғу илләрдә Азәрбајчанда чох бөјүк наилијәтләр газанылмышдыр. Белә ки, бу дөврдә милли истиглалијәтимиз, Азәрбајчанын суверенлији сахланмыш, Вәтәнимизә гаршы һәјәтә кечирилән бүтүн гарәнијәтләр, силаһлы тоғгушмалар арадан галдырылмыш, гаршысы алынмыш, дәвләтчилијимизин сијаси дајаглары мөһкөмләндирилмиш, республикамызын дүня дәвләтләри илә әлағәләри кенишләндирилмиш вә бу саһәдә интенсив, мөгсәдјәнлү иш апарылмыш, өлкәдә вәтәндаш мүһарибәсинин гаршысы алынмыш, республикамызын бир нәчә јерә парчаланмасы тәһлүкәси гәти олараг арадан галдырылмыш, өһалинин сәрбәст, тәһлүкәсиз, раһат јашамасы үчүн лазыми шәраит јарадылмышдыр.

Бүтүн бунлар президент Һејдәр Әлијевин өлкәмиздә апардығы ардычыл, мөгсәдјәнлү дахили вә харичи сијасәтинин нәтичәси сајәсиндә мүмкүн олмушдур.

Һејдәр Әлијев чохтәрәфли, кениш ичтимаи фәалијәти олан бир шөхсијәт, дүня әһәмијәтли сијасәтчидир. Онун ән бөјүк хүсу-сијәтләриндән бири дә будур ки, о, дәвләтчилик ишиндә бүтүн вәситәләрдән максимум дәрәчәдә сәмәрәли истифадә етмәјә чалышыр, даим бу саһәдә тәкмилләшмәләр апарыр, јени- јени фикирләр ирәли сүрүр.

Мүстәғиллијимизин газанылдығы вә дәвләтчилијимизин мөһкөмләндирилмәсинә бөјүк еһтијач дујулдуғу илк дөврдә онун республикамыза рәһбәрлик етмәси өзлүјүндә сон дәрәчә тәғдирәләјиг бир һадисә кими гијмәтләндирилмәлидир. Чүнки белә бир ағыр дөврдә онун өлкәјә рәһбәрлик етмәси Азәрбајчаны сөзүн әсл

мә'насында мәһв олмагдан хилас етмишдир. Буну вә үмумијәтлә һејдәр Әлијевин вәтәнимиз гаршысындакы хидмәтләрини лајигинчә дәрк едән халғымыз чох дүзкүн олараг ону икинчи дәфә президент сечмишдир.

Азәрбајҗан дәвләтчилијинин мөһкәмләnmәсиндә бир чох амилләр арасында һејдәр Әлијев милли диаспорун формалашмасына вә онун фәалијәтинә јүксәк гијмәт верир. Буна кәрә дә о, демәк олар бүтүн сәфәрләриндә диаспорун фәалијәти илә марагланыр вә бу ишә дәвләтчилијимизин мүһүм тәркиб һиссәси кими бахыр.

Тарихи тәчрүбә сүбүт едир ки, диаспорун фәалијәтинин јакшылашдырылмасында дәвләтин апардығы харичи сijasәт мүһүм әһәмијәт кәсб едир. Бу сәһәдә хусуси тәдгигат иши апаран профессор Вагиф Арзуманлы јазмышдыр: "Харичдә јашајан һәмвәтәнләримизлә һәмрә'лијин әсас тә'минаты Азәрбајҗан Республикасынын мүстәгил харичи сijasәтиндән чох асылыдыр. Мә'лумдур ки, Азәрбајҗан дәвләтинин бүтүн өлкәләрлә динч јанашы јашамаг, мубаһисәли мәсәләләрдә зоракылыға јол вермәмәк, бир-биринин дахили ишләринә гарышмамаг, һөртәрәfli әмәкдашлыг вә гаршылыглы јардым әсасында мүнәсибәтләр гурмаг принципләринә әмәл етмәси чох мүһүм шөртдир. Сон вахтлар Азәрбајҗан Республикасынын бир чох дәвләтләрлә игтисади вә сijasи әмәкдашлыгы, бирбаша дипломатик әлагәләр јаратмасы вә бејнолхалг тәшкилатларда тәмсил олунмасы харичдәки сојдашларымызла әлагәләрин кенишләnmәсинә хөјли көмәк етмишдир" (В.Арзуманлы, А.Һүсәјнов. Азәрбајҗан үнванлы... Бақы, Горгуд, 1994, с.3-4).

Һејдәр Әлијев чәнабларынын харичи сijasәт сәһәсиндә мөгсәдјәнлү фәалијәти дәвләтчилијимизин мөһкәмләnmәси ишиндә диаспор нүмајәндәләринин фәал иштиракы үчүн кениш имканлар ачмышдыр.

Биз көркәмли сijasи хадим һејдәр Әлијевин Азәрбајҗан дәвләтчилијинин мөһкәмләnmәсиндә чохтәрәfli хидмәтләрини гејд етмәклә онун јалныз бир истигамәтдә фәалијәти үзәриндә дајанмаға чалышмышыг. Әслиндә исә "Һејдәр Әлијев вә Азәрбајҗан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси" мөвзусу чох кенишдир, өлкә президентинин бу сәһәдәки фәалијәти хусуси тәдгиг олунмалыдыр.

Фикримизчә, кәләчәкдә бу истигамәтдә тәдгигат апаранлар мөһтәрәм президентин дәвләтчилијимизин мөһкәмләндирилмәсиндә ролуну хусуси арашдырачаглар.

Мөвчуд китабда республикамызын президенти һејдәр Әлијев чәнабларынын сон 6 ил әрзиндә бу истигамәтдә апардығы сijasәт, кениш сijasи фәалијәти, кордүју ишләр конкрет фактлар

әсасында тәһлил олунур, Азәрбајҗан диаспорунун формалашмасы вә инкишафы просесиндә бир дәвләт хадими кими онун мүһүм ролу ишыгландырылыр.

Мөһтәрәм президентин Азәрбајҗан диаспорунун формалашмасы вә инкишафы сәһәсиндәки хидмәтләри чох кенишдир. Буну нәзәрә алараг "Һејдәр Әлијев вә Азәрбајҗан диаспору" мөвзусунда даһа кениш һәмгли китаб јазмаг оларды. Лакин мүәллиф бу сәһәдә индијәдәк демәк олар чох аз тәдгигат апарылдығыны нәзәрә алараг, мөһтәрәм президентин диаспорумузун инкишафы гаршысында хидмәтләрини нәзәрә алыб бу мөвзуда китабын јазылмасыны вачиб һесаб етмишдир. Илк тәшәббүс олдугуна кәрә китабын белә бир һәмгидә һазырланмасы мөгсәдәмүвафиг сајылмышдыр.

Шүбһәсиз ки, бу тәдгигат кәләчәкдә һөмин мөвзуда даһа ири һәмгли әсәрләрин јаранмасына сәбәб олачагдыр.

* * *

Азәрбајҗан дәвләтчилијинин инкишафында мүһүм әһәмијәт кәсб едән диаспорун инкишафында зәманәмизин көркәмли сijasи хадими, президент һејдәр Әлијев чәнабларынын мөгсәдјәнлү фәалијәтини лајигинчә гијмәтләндирән вә бу китабын охучулара чатдырылмасы ишиндә бојук хөјрхәһ мәсләһәтләри илә гајыкешлик көстәрән вәтәнпәрвәр зијалы, һачы Зејналабдин Тағыјев адына мұкафатын лауреаты Әли Абузәр оғлу Әлијевә мүәллиф өз дәрин тәшәккүрүнү билдирир.

Милли диаспорун инкишафы вә мүстәгил Азәрбајҗанын тәләјүклү проблемләринин һәллиндә мүһүм мә'нәви-сijasи гүввә кими иштиракы тарихимизин ајрылмаз тәркиб һиссәсидир. Бу чәһәтдән халғымызын тарихинә лајигинчә гијмәт верән, диаспорун инкишафына дәвләт әһәмијәтли бир иш кими бахан, харичдә јашајан сојдашларымызла мүнтәзәм әлагә сахлајан, бу барәдә кениш мә'лумата малик олан Әли Абузәр оғлу Әлијев кими гүдрәтли оғулар даим халгын јаддашында галачаглар. Фөрдләр һөјәтдан кетсәләр дә, онларын уғурлу әмәлләри вә шөрәfli адлары халг-ла бирликдә даим јашајачагдыр.

*"...Биз өз мүстәгиллијимизи дүнјада тәс-
диг етмәк, ону тохунулмәз етмәк, әбадиләш-
дирмәк, енмәз етмәк үчүн дүнја бирлијиндә
Азәрбајчанын бу күн нә олдугуну вә кәләчәк-
дә нә чүр өлкә олачагыны сүбүт етмәлијик".*

ҺЕЈДӨР ӘЛИЈЕВ,

*Азәрбајчан Республикасынын Президенти
(Бөјүк Британијада Јашајан сојдашларымызла
көрүшдә нитгиндән. 4 август 1998-чи ил)*

ДҮНЈАҶА АЧЫЛАН ПӘНЧӘРӘ

Ијирминчи әсрдә ики дөфә мүстәгиллик әлдә едиб истиглалий-
јәт бајрағыны галдырмыш Азәрбајчан Республикасы чох чәтин вә
мүрәккәб ичтимаи-сијаси, игтисади вәзијјәтлә гаршылашыб. Би-
ринчи дөфә истиглалийјәтимизи горујуб сахламаг мүмкүн олмајыб,
амма мүстәгиллик әлдә етмәк, истиглалийјәтә говушмаг халгымы-
зын үмдә арзусуна чеврилиб. Халг истиглалийјәт газаначағы күнү
сәбирсизликлә көзләјиб.

Икинчи дөфә исә истиглалийјәтимизин горунуб сахланмасы зә-
манәмизин бөјүк сијаси лидери, халгымызын ләјагәтли оғлу Һејдәр
Әлијев чәнабларынын ады илә бағлыдыр. Әкәр 1993-чү илдә Азәр-
бајчан Республикасынын башы үзәрини ағыр тәһлүкә алдығы бир
вахтда, даһа доғрусу, мүстәгиллијимиз, узун илләр боју көзләдијимиз
истиглалийјәтин мәнв олмасы тәһлүкәси мәйдана чыхдығы бир
дөврдә о һакимијәтә кәтирилмәсәјди, јәгин ки, Азәрбајчан Респу-
бликасында вәтәндаш мүнәрибәси башланачаг, өлкәмиз мүхтәлиф
рекионлара парчаланачаг, бир сөзлә, мүстәгиллијимизә диш гыча-
мыш гара гүввәләрин нијјәтинә мувафиг олараг республикамыз је-
нидән өсарәт, асылылыг кирдабына дүшүб боғулачагды. Истәр ер-
мәни сијасәтбазлары, истәрсә дә Азәрбајчанын мүстәгиллијинә хор
баханлар өлкәдә сабитлијин гәрарлашмасына мүхтәлиф васитәләр-
лә мәнфи тә'сир кәстәрир, Азәрбајчанда дәвләтчилијин мөһкәм-
ләнмәсинин гаршысыны алмаға чалышырлар. Мәһз бөлә бир дөврдә
Һејдәр Әлијевин сијаси мүдриклији, узун илләр дәвләт гуручу-
луғу саһәсиндә топладығы зәнкин тәчрүбә, һадисәләрин ахарыны

габагчадан көрмәси вә дәвләтин, халгын зијанына олан һәр бир
атылан аддымын вахтында сахланмасы бачарығы сајәсиндә өлкәдә
баш верән һәрч-мәрчлијин, сијаси ојунбазларын, "тәчрүбәсиз" дәв-
ләт рәһбәрләринин әлиндә бир аләтә, шәхси мәнәфәләринин
тә'мин олунмасы үчүн јағлы бир тикәјә чеврилмиш мүстәгил респуб-
ликамызын, дәвләтчилијимизин мәнв олмасынын гаршысы алынды.

Азәрбајчан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси вә дүнја-
нын сивил дәвләтләри сырасында өзүнәләјиг шәрәфли бир јер
гутмасы истигамәтиндә Һејдәр Әлијев чәнаблары көркәмли бир
сијаси хадим кими чох кениш вә мөгсәдјәнлү иш апарыр. Онун хү-
сусилә республиканын президенти сечилдикдән сонра бүтүн са-
һәләрдә көркин вә мөгсәдјәнлү фәалијјәти һағлы олараг дүнјанын
мүхтәлиф сијаси хадимләри, апарычы күтләви информасија ор-
ганлары тәрәфиндән тәғдирәләјиг һәсаб олунур. Тәсәдүфи дејил
ки, о, 1997-чи илин јекунларына көрә дүнјанын габагчыл сијаси ха-
димләри арасында биринчи јери тутмушдур. Бу, халгымызы севин-
дирир, һөрмәтли президентимизә гаршы һағмызын рәғбәт вә
вәтимад һиссини артырыр, республикамызын гаршысында дуран
глобал проблемләрин һәлл олунмасына дәрин инам һисси јарадыр.

Азәрбајчан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси тәкчә игти-
сади проблемләрин һәлл олунмасы илә баша чатмыр. Бу мүнүм
тарихи вәзифәнин һәлли үчүн бир чох мәнәви-сијаси амилләрин
дә јеринә јәтирилмәси чох вачиб шәртләрдән биридир.

Азәрбајчан халгы XXІ әсрин астанасында бөјүк тарихи сынағ-
лар гаршысында галмышдыр. Торпағларымызын азғын ермәни
төчавүзкарларындан тәмизләнмәси, гачгынларын өз дөдә-баба
јурдларына гајтарылмасы, игтисадијјатымызын бәрпа вә инкишаф
етдирилмәси наминә дүнја дәвләтләри илә һәртәрәфли әләгәлә-
рин јарадылмасы во нормал мәчрада инкишаф етдирилмәси кими
таләјүклү мүнүм проблемләрин һәлли букүнкү нәслин, ән башлы-
часы исә өлкә президентинин өһдәсинә дүшүр. Азәрбајчан халгы
хошбәхтдир ки, белә проблемләри һәлл етмәк, үмумијјәтлә мүс-
тәгиллијимизи мөһкәмләндирмәк, милли дәвләтчилијимизи инки-
шаф етдирмәк сүканы башында дүнјанын көркәмли сијаси хадим-
ләри тәрәфиндән гијмәтләндирилән, зәманәмизин бөјүк сијаси
хадими Һејдәр Әлијев чәнаблары дурур. Онун сон бир нечә ил әр-
зиндә милли истиглалийјәтимизин горунуб сахланмасы вә мөһ-
кәмләндирилмәси саһәсиндә көрдүјү нәһәнк, мөгсәдјәнлү ишләр
Азәрбајчанын дәвләтчилији тарихинә шәрәфли сәһифә кими һәкк
олунмушдур. Бу күн дүнја дәвләт рәһбәрләринин һеч бири илә
мүгајисә едилмәјән Һејдәр Әлијев чәнабларынын Азәрбајчанын

кәләчәји наминә кәржин, мәгсәдјөнлү фәалијјәти, дәвләтчилијимизин мөһкәмләндирилмәси сәһәсиндә сәмәрәли ахтарышлары, сијаси узагкөрәнлији республикамызын јахын кәләчәкдә социал-игтисади тәһәззүл бурулғанларындан чыхаағына бөјүк үмидләр доғурур. Хүсусилә нефт ширкәтләри илә бағланан мүгавиләләр, дүнјанын бир чох танынмыш корпорасијаларынын, тикинти, сәнајә ширкәтләринин Азәрбајҹана чәлб едиләрәк инвестицијалар гојмасы бир тәрәфдән тәдричән республикамызда игтисади һәјатын дирчәлдилмәсинә, диқәр тәрәфдәнсә, Азәрбајҹан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси ишинә хидмәт едир. Бүтүн бу наилијјәтләрин газанылмасында өлкә рәһбәринин, һөрмәтли президентимиз һейдәр Әлијев чәнабларынын сон дәрәчә бөјүк хидмәти вардыр.

Истиғлалијјәт јолуна гәдәм гојмуш дүнја дәвләтләринин тарихи тәчрүбәси кәстәрир ки, азадлыға чыхмыш һәр һансы бир өлкә өз мүстәғиллијини мөһкәмләндирмәк үчүн төкчә социал-игтисади амилләрдән дејил, һәм дә мә'нәви-сијаси амилләрдән күчлү истифадә етмәлидир. Бу чәһәтдән һәр бир азадлыг јолуну сечмиш милли дәвләт өз фәалијјәтиндә күчлү мә'нәви-сијаси амил кими харици өлкәләрдә јашајан сојдашларынын гүввәсиндән истифадә етмәји бачармалыдыр. Өз дәвләтчилилик фәалијјәтиндә бу мүһүм амил нәзәрә алмајан милли дәвләтләр бөјүк мә'нәви-сијаси потенциалдан мәһрүм олур, гаршыларына гојдуғлары, һәлл етмәк истәдикләри бир чох проблемләри нисбәтән кеч јеринә јетирирләр, башға сөзлә десәк, дәвләт гуручулуғу ишиндә милли дәвләтчилик мәнәфејини мүгәддәс тутан вә бу сәһәдә бүтүн варлығы илә чалышан бөјүк бир гүввәни нәзәрә алмыр, өзүндән тәчрид едир. Фикримизчә, бу, һәр бир өлкәнин дәвләтчилик тарихиндә бағышланмаз бир сәһвдир.

Азәрбајҹан Республикасынын дәвләтчилик сүканы архасында бөјүк мәтанәтлә дајанмыш һейдәр Әлијев өз фәалијјәтиндә мәһз бу мүһүм амилә, јә'ни милли дәвләтчилијимизин мөһкәмләндирилмәси ишинә харицдә јашајан сојдашларымызын да фәал, мәгсәдјөнлү шәкилдә чәлб олунмасы, чалышмасы мәсәләсинә хүсуси диғгәт јетирир.

Белә ки, өлкә президенти Азәрбајҹанын сијаси суверенлијинин мөһкәмләндирилмәси ишиндә харицдә јашајан сојдашларымызын гүввәсиндән кениш истифадә етмәји өз фәалијјәтинин тәркиб һиссәси һесаб едир, демәк олар, күндәлик иш фәалијјәтиндә бу мүһүм сәһәнин чанланмасыны диғгәт мәркәзиндә сахлајыр. Онун харици өлкәләрә елә бир сәфәри јохдур ки, орада јашајан сојдашларымызла көрүшмәсин, онларын һәјат шәраитләри,

ичтимаи вәзијәтләри, һәјат тәрзләри илә марағланмасын, ејни заманда рәсми, ишкүзар көрүшләри заманы гаршыларына конкрет вәзифәләр гојмасын.

Һейдәр Әлијев чәнабларынын бу мүһүм сәһәјә бу гәдәр диғгәт јетирмәси һеч дә тәсәдүфи дејил. О, Азәрбајҹан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси ишинә төкчә республикамызын әһалисини јох, һәм дә бүтүн дүнја азәрбајҹанлыларыны чәлб етмәк, доғма вәтәнимизин һәр тәрәфли инкишаф етдирилмәсиндә онларын гүввәсиндән кениш истифадә етмәк сијасәти илә јашајыр вә өз күндәлик фәалијјәтиндә бу сијасәти дәнмәдән һәјатә кечирир. Бөјүк сијасәтчи јахшы билир ки, Вәтәнин мөһкәмләндирилмәсиндә, мүһүм проблемләрин һәлл олунмасы ишиндә бүтүн халг, о чүмләдән, дүнјанын мүхтәлиф рәкионларына сәпәләнмиш сојдашларымыз да мүтләг јахындан иштирак етмәлидирләр.

Харицдә јашајан сојдашларымызын бир диаспор һалында фәалијјәт кәстәрмәси чох вәһибдир. Онлар дағыныг, пәрәкәндә, бир-бириндән хәбәрсиз вәзијәтдә јашамамалыдырлар.

Диаспор нә демәкдир? Бу мәфһүма һансы анлајышлар дахилдир вә онун јаранмасыны һансы вахтдан һесабламаг дүзкүн оларды? Диаспор термини јунан сөзү олуп, дағылма, сәпәләнмә вә јајылма анлајышларыны өзүндә әкс етдирир, даһа доғрусу, онун һәрфи тәрчүмәси беләдир.

Диаспор дедикдә, бу вә ја диқәр халгын, етник бирлијин мүәјјән бир һиссәсинин өз вәтәнләриндән кәнарда јашамасы вә онларын мәнсуб олдуғу халгы, Вәтәнин мәнәфеји уғрунда фәалијјәти нәзәрдә тутулур.

Азәрбајҹан диаспорунун јаранмасында әсасән 3 мүхтәлиф өлкәнин вәтәндашы сајылан азәрбајҹанлылар, јә'ни Мүстәғил Азәрбајҹан Республикасындан, чәнуби Азәрбајҹандан вә Түркіјәдән олан сојдашларымыз јахындан иштирак едирләр. Бу чәһәтдән диаспорумузу тарихи чох гәдимдир. Азәрбајҹанын Русија империјасы тәрәфиндән ишғалы илә әләгәдар олараг һәмвәтәнләримизин мүәјјән һиссәси өз дөдә-баба јурдларындан диқәркин салынмыш вә дүнјанын мүхтәлиф өлкәләриндә јашамаг мәчбуријјәти гаршысында галмышлар. Хүсусилә Түркмәнчәј мүгавиләсиндән сонра торпағларымыза ермәниләрин сүр'әтлә көчүрүлүб мәскунлашдырылмасы һәмвәтәнләримизин харици өлкәләрә дағыныг, пәрәкәндә вәзијәтдә кетмәләринә вә бир-бириндән әләгәсиз һалда јашамаларына сәбәб олмушдур. Бу вәзијәт узун мүддәт давам етсә дә, әсримизин демәк олар икинчи јарысындан сонра бә'зи өлкәләрдә јашајан азәрбајҹанлылар арасында әввәлки дөврләрә нисбәтән

мүөйжөн төрпәниш һисс олунмаға башламышдыр. Бу да Икинчи Чанан мұһарибәсиндән сонра бөйүк мигдарда азербайжанлынын доғма вәтәнә гајыда билмәмәси илә әләғәдардыр.

Әсримизин 70-80-чи илләриндән башлајарағ артығ Азербайжан диаспорунун зәиф дә олса аддымлары ешидилир. Лакин һәмин дөврдә бу диаспор Вәтәнлә әләғә сахлаја билмирди, буна кәрә дә бир чох сијаси-игтисади, социал-мә'нәви проблемләрини истәнилән сәвијјәдә һәлл етмәк игтидарында дејилди. Азербайжан мүстәгиллик газандығдан сонра харицдә јашајан сојдашларымызын диаспор һалында фәалијјәт кәстәрмәси гаршысында кениш перспективләр ачылды.

Јахын вахтлара гәдәр Азербайжан Республикасы өһалисинин харицдә јашајан сојдашларымызла демәк олар ки, һеч бир әләғәси јох иди. Даһа доғрусу, кечмиш Советләр Әлкәсиндә ганы бир, дили бир, дини бир, мәсләки бир олан халғларын бир-бири илә јахынлашмасына, әләғә сахламасына имкан верилмирди. Дүнјанын мүхтәлиф күшләриндә јашајан сојдашларымыз доғма вәтәнләри, гоһум-әгрәбалары илә әләғә сахлаја билмирди. Ејни заманда, Совет Азербайжанында јашајан азербайжанлылар да һәмчинин бу әләғәдән мәһрум идиләр. Башға халғлар, о чүмлөдән, Советләр Әлкәсиндә јашајан, ејни бәрәбәр һүгуга малик олан ермәниләр исә нәинки харицдә јашајан ермәни сојдашлары илә лазыми әләғәләр сахлајырдылар, һәтта бә'зи Европа довләтләриндә ермәни диаспорунун нүмәјәндәләри Ермәнистанга тәјјарә маршрутлары ачыр,мүнтәзәм кедиб-кәлирдиләр. Харицдә ермәни диаспорунун јаратдығы мүхтәлиф характерли ичтимаи-сијаси тәшкилатлар јалныз бир мәгсәдә - "Бөйүк Ермәнистан" идејасыны һәјата кечирмәк сијасәтинә хидмәт едирди. Онлар бу күн до һәмин сијасәти тәблиғ едирләр. Бу чәһәтдән, ермәниләр арасында милли һәмрә'јлијин јарадылмасы истигамәтиндә чохдан мәгсәдјонлү иш апарылар.

Бүтүн фәалијјәти бөјү дүнја азербайжанлылары арасында милли һәмрә'јлијин јаранмасы вә күчләнмәсини арзулајан, бу саһәдә һәлә Советләр дөврүндә конкрет аддымлар атан һәјдәр Әлијев чәнаблары ССРИ-нин дағылмасы әрәфәсиндә, јә'ни 1991-чи ил декабр ајынын 16-да һәр ил дүнја азербайжанлыларынын һәмрә'јлик вә милли бирлик күнүнүн декабрын 31-дә кечирилмәси һағғында Нахчыван Мухтар Республикасы Милли Мәчлисинин сәдри олдуғу вахт фәрман вермишдир. О вахт Нахчыванда белә бир фәрманын имзаланмасы һәјдәр Әлијев чәнабларынын бөйүк сијаси узақкөрәнлијини бир даһа сүбута јетирир.

Көркәмли сијасәтчи һәлә о вахт Азербайжан президенти дејилди,

она гаршы һағсыз һүчүмлар, әсассыз тәнғидләр олурду. Лакин о, бунлары бош, мә'насыз һесаб едирди. Һәмишә олдуғу кими, јенә дә Азербайжанын сабаһыны, кәләчәјини фикирләширди, довләтчилијимизин мөһкәмләнмәси, милли суверәнлијимизин сахланмасы вә горунмасы наминә дүнја азербайжанлылары арасында милли һәмрә'јлијин вә милли бирлијин јарадылмасыны башлыча амин һесаб едирди. Онун Нахчыванда бу саһәдә атдығы аддым сонрлар Азербайжан Республикасы Али Советинин Милли Шурасы тәрәфиндән бөјәнилди вә һәр ил декабр ајынын 31-ни бүтүн дүнја азербайжанлыларынын һәмрә'јлик күнү кими кечирмәк бәрәдә сәрәңнам верилди.

Биз һәмин тарихи һадисәдән һәр ил узаглашырығ. Лакин бу тарихи һадисәнин халғымызын ичтимаи һәјатындакы ролу вә әһәмијјәти кетдикчә даһа да артыр, дүнја азербайжанлылары милли һәмрә'јлик күнүнүн әсл маһијәтини, довләтчилијимизин мөһкәмләнмәси ишиндә азербайжанлылар арасында милли бирлијин нә гәдәр зәрури олдуғуну даһа дәриндән дәрк едирләр.

Сон бир нечә ил әрзиндә кечә-күндүз раһатлығ билмәјән Азербайжан президентинин харици довләтләрә рәсми сәфәрләринин бир тәрәфдән, мүстәгиллик јолу илә ирәлиләјән Азербайжанын сијаси, игтисади вә мәдәни әләғәләринин кенишләндирилмәсиндә, милли истиглаллијјәтимизин мөһкәмләндирилмәсиндә, дијәр тәрәфдәнсә, Азербайжан һағғында әсл һәгигәтләрин кениш, өзү дә објектив фактлар әсасында јайылмасында, Азербайжанын суверәнлији өтрафында харици өлкәләрдә јашајан сојдашларымызын бирләшмәсиндә чох бөйүк ролу олмушдур. Зәнкин шәхси тәчрүбә, дәрин елми вә сијаси дүнјакөрүшү, бөйүк вәтәпәрвәрлик ешги илә Азербайжанын истиглаллијјәтинин мөһкәмләнмәси наминә кечә-күндүз кәркин, вә мәгсәдјонлү иш фәалијјәти социал-игтисади вәзијјәтин әввәлки дөврә нисбәтән мугәјисәолунмаз дәрәжәдә хәјли јахшылашмасыны, республикамызын харици өлкәләрдә јашајан сојдашларымызла әләғәләрин мөһкәмләнмәсини тө'мин етмишдир. Шүбһәсиз ки, һөрмәтли президентин бу саһәдә атдығы аддымлар бундан сонра да харици өлкәләрдәки сојдашларымызла һәртәрәфли әләғәләримизин артмасына вә мөһкәмләнмәсинә күчлү төкан верәчәқдир.

Азербайжан диаспору һазырда формалашма просәси кечирир. Онун төшәккүлү әсасән әсримизин әввәлләриндән е'тибарән башлајыб бөйүк тарихи бир мәрһәлә, јә'ни 90-чы илләрә гәдәр зәнкин бир дөвр кечсә дә, ајры-ајры мұһачирләримиз бу диаспорун фәалијјәтиндә мұһүм рол ојнасалар да, кәлин ачығ е'тираф едәк ки, башға халғларын, хүсусән јәһуди, јунан вә ермәни диаспорунун

фəалијəти илə мугəјисəдə Азəрбajчaн диаспорунун фəалијəти нə-
лə чox зəифдир.

Ермəни диаспорунун дунјaнын дəмəк олaр бəтун əлкəлəриндə
сијaси тəшкилaт вə чəмијəтлəри олдуғу нaлдa, Азəрбajчaн диас-
порунун нумajəндəлəри 70-80-чи иллəрдə нəлə тəзəчə тəшкилaт-
лaнмa прoсəси илə мəшғул иди. Ону гəјд əдəк ки, диаспорун кучу
тəкчə тəшкилaт вə чəмијəтлəрин боллуғундa дəјил, əз əтрaфындa
мəнсуб олдуғу хaлғы дaнa чox тəмсил əдəн нумajəндəлəри чəлб
əдə билмəсиндə, милли нəмрə'лик вə милли бирлик идəјaлaрыны
дaнa бaчaрығлa мəнимсəмəсиндə вə тəблиғ етмəсиндə, милли
мəнaфəјə, Вəтəнə лəјигинчə хидмəт кəстəрмəсиндə, фəалијəтини
əз хaлғы, дəвлəти илə сых əлaғəли шəкилдə гурмaсындадыр.

1988-чи илдə Азəрбajчaнa гаршы гоншу Ермəнистан Респуб-
ликaсы əрaзи иддиaлaры гaлддырдығы, əз дəдə-бaбa јурдлaрын-
дaн Ермəнистандaкы сојдaшлaрымыз вoншичəсинə говулдуғу вə
дидəркин салындығы зaмaн, бир гəдəр сонрa исə мəннус гоншу-
лaрымыз торпaғлaрымызын ишғaлына бaшлaдығы вaхт хaричдoки
сојдaшлaрымызлa лaзыми сoсиaл-мə'нəви əлaғəлəр јaрaдылмa-
дығындaн вə кəнишлəндирилмəдијиндəн бaшымызa кəлəн муси-
бəтлəри, əсл нəгигəтлəри дунјa ичтимаијəтинə чaтдырмaғ мумкун
дəјилди. Бу, бир тəрəфдəн бизим идeоложи чəнəтдəн нaзырлыг-
сызлығымызлa, дaнa доғрусу, ермəнилəрин тəчaвəзкарлығына,
идeоложи тəхрибaтлaрына вaхтындa чaвaб вєрмəк учун бəтун им-
кaн вə вaситəлəрдəн сəмəрəли истифaдə əдə билмəмəјимизлə,
чox вaхт дүшмəнин тəхрибaтчылыг фəалијəтинə е'тинaсыз јaнaш-
мaғымызлa бaғлыдырсa, дикəр тəрəфдəн, диаспорун гүввəсиндəн
нəинки истифaдə етмəмəјимизлə, онлaры республикaнын мунум
сoсиaл-игтисaди проблемлəринин нəллинə чəлб əдə билмəмəји-
мизлə əлaғəдaрдыр. Азəрбajчaн прeзидeнти нəјдəр Əлијєв фəa-
лијəтə бaшлaдығы илк кундəн хaричдəки сојдaшлaрымызлa əлa-
ғəлəрин јaрaдылмaсы, мəнкəмлəндирилмəси, онлaры республи-
кaмызын гаршысында дуран мунум проблемлəрин нəллинə чəлб
олунмaсы ишинин дəвлəтчилијин əсaс тəркиб һиссəси кими гij-
мəтлəндирди вə бу сaнəјə гaјғы вə диггəтлə јaнaшмaғa бaшлaды.
Кундəлик диггəт, нəм хaричи əлкəлəрə сəфəрлəри зaмaны, нəм
дə республикaмызa кəлəн кəркəмли сојдaшлaрымызлa сaхлaды-
ғы əлaғəлəр, шəхси кəрүшлəр онлaрын фəалијəтлəри илə мунтə-
зəм мaрaғлaнмaсы диаспорун фoрмaлaшмaсына чox мусбəт
тə'сир кəстəрди. Артыг бир нəчə илдир ки, Азəрбajчaн диаспору
əввaлки иллəр илə мугəјисəдə хəјли мəтинлəшиб, дунјaкəрүшү
вə фəалијəт дaирəси кəнишлəниб, сырaлaры дaнa дa сыхлaшыб,

республикaмызлa əлaғəлəри хəјли артыб. Диаспорун фəалијə-
тиндə јaрaнмыш бу мунум дəјишикиликлəр, бу сaнəдə нaилијəтлəр,
шүбхəсиз ки, нəјдəр Əлијєв чəнaблaрынын билaвaситə мəгсəдјəн-
лү фəалијəтинин нəтичəсидир.

Азəрбajчaн прeзидeнти нəјдəр Əлијєв чəнaблaры Азəрбajчaн
диаспорунун тəшəккүлүндə вə фoрмaлaшмaсында əсaсəн бир нə-
чə истигaмəтдə иш aпaрмaғдaдыр. О, Франсa, Инкилтəрə, Алмa-
нијa, Түркијə, Белчикa, Русијa, АБШ, Чин, Полшa вə бaшгa дəвлəт-
лəрдə олдуғу вaхт, бир тəрəфдəн, хaлғымызын дучар олдуғу ичти-
мaи бəлaлaр, ики хaлғ aрaсында бaш вєрəн ихтилaфын, мунaғи-
шəнин сəбəблəри вə кунaнкарлaры, бу ишдə мaрaғы олaн гүввə-
лəр бaрəдə дунјa хaлғлaрына əтрaфлы мə'лумaт вєрир, Азəрбaj-
чaн нaғгындa дунјa хaлғлaрынын тəсəввүрүндə бəјүк дəјишикилик-
лəрин јaрaнмaсына, əсл тарихи нəгигəтлəрин aшкaрa чыхмaсына,
инфoрмaсијa бoкaдaсынын aрaдaн гaлддырилмaсына, суверəн
дəвлəтимизин дунјa дəвлəтлəри илə нəртəрəфли мунaсибəтлəри-
нин јaрaнмaсына чaлышырсa, дикəр тəрəфдəн, бу əлкəлəрдə јaшa-
јaн, фəалијəт кəстəрəн азəрбajчaнлылaрын бир сијaси тəшкилaт
кими гaјғысына гaлыр, онлaрлa фəрди сəнəбəтлəр aпaрыр, нəр би-
рини диггəтлə динлəјир, доғмa Вəтəнлə бaғлылығлaрыны артыр-
мaғ учун əлкəмизин тарихиндəн, мəдəнијəтиндəн, бужүкү нəјa-
тындaн, рeaл oбъєктив нəгигəтлəрдəн сəнəбəт aчыр, бaшгa хaлғлa-
рын дунјa мигјaсында јaрaтдығлaры диаспорун фəалијəти бaрəдə
мə'лумaт вєрир, мугəјисəлəр едир, Вəтəнин мəнaфəјини дүшүнəн
нəр бир азəрбajчaнлынын ичтимаи-сијaси фəаллығынын aғтмaсы-
нa вə онлaры мəнз бу истигaмəтдə, јə'ни Азəрбajчaн дəвлəтчили-
јинин мəнкəмлəнмəси, сивил дунјa дəвлəтлəри сəвијəсинə чыхмa-
сы учун əлиндəн кəлəни əсиркəмəмəјə чaғырыр. Оун 1997-чи ил
25 дeкaбр тарихиндə дунјa азəрбajчaнлылaрына мұрaчиəтиндə бə-
тун бу кəјфијəтлəр əз нaрлaғ əксини тaғмышдыр. О, сојдaшлaры-
мызa мұрaчиəтиндə бир дaнa хaтырлaдыр ки, "Азəрбajчaн бəтун
дунјa азəрбajчaнлылaрынын тарихи вəтəни, доғмa aтa-бaбa јурду-
дур. Мəмнунијəт һисси илə гəјд едирəм ки, дунјaнын бəтун əлкəлə-
риндə јaшaјaн вə гəлби доғмa Азəрбajчaнлa бир дəјүнəн нəмвəтəн-
лəримизин дə хaлғымызын милли aзaдлыг мұбaризəсиндə, əлкəми-
зин тəрəғгиси вə инкишaфы јолундa əнəмли хидмəтлəри вaрдыр.

Бу кун нaрaдa јaшaмaсындaн aсылы олмajaрaғ, Азəрбajчaны
əзлəринин тарихи вəтəни сaјaн бəтун инсaнлaр əлкəмизин мұстə-
гиллијини горујуб сaхлaмaғ нaминə дəвлəтчилик идəјaлaры əтрa-
фындa сых бирлəшмəли, сaрсылмaз нəмрə'лик нумajиш етдирмə-
лидир. Вəтəни, миллитини, хaлғыны сєвəн нəр бир азəрбajчaнлы

Азәрбајҹанын мүстәгиллијинин дәнмәз олмасы үчүн сә'ј кәстәр-мәлидир. Бүтүн азербайҹанлыларда, бу вә ја дикәр телләрлә өлкә-мизлә бағлы олан һәр бир шәхсә азербайҹанчылығ, вәтәнпәрвәр-лик һиссләри, тарихи торпағымыза, јурдумуза, мәдәнијәтимизә мөһәббәт ашыламағ һаһмызын үмдә вәзифәсидир. Вәтәнимизин, республикамызын тәлеји һәр бир сојдашымызын тәлеји ол-малыдыр" ("Республика", 27 декабр 1997-чи ил).

Бәли, бу мүдриҹ, һәјат тәчрүбәсиндән чыхмыш фикирләр һәр бир азербайҹанлынын јаддашында мөһкәм јер тутмалыдыр, өз тә-ләјини Вәтәнин тәлеји илә бағламајан, Вәтәнә арха чевириб, јахуд е'тинасызлығ едиб өз шәхси мәнәфәјини дүшүнән, ону уча тутан инсанлар вәтәндашлығ, өвладлығ сәвијјәсинә јүксәлә билмәзләр.

Көркәмли дәвләт хадими 1997-чи илдә дүня азербайҹанлыла-рына мүраҹиәтиндә харичдәки сојдашларымызын фәалијјәти гар-шысында бир чох тарихи вәзифәләр гојмушдур. Бәлә ки, мүраҹи-әтдә Азәрбајҹан халғынын тарихи кечмишинә вә мәдәнијәтинә мүәјјән јер аыран президент һәр бир азербайҹанлынын дүня шөһрәтли сәнәткарларымыз вә мәдәнијәт хадимләримизлә фәхр етмәсини, онларын јарадычылығыны вә фәалијјәтини дәриндән билмәји товсијә етмишдир. Чүнки өз тарихи кечмишинә бәләд ол-мағ һәр бир инсанда јүксәк вәтәнпәрвәрлик һиссләринин форма-лашмасында бөјүк әһәмијјәт кәсб едир. Хүсусилә халғымызын гәһрәмәнлығ вә мүбаризә тарихиндә көркәмли јер гутан ајры-ај-ры шәхсијјәтләрин һәјат вә фәалијјәтинин ојрәнилмәси харичдәки сојдашларымызда милли вәтәнпәрвәрлик вә дәвләтчилик һисслә-ринин инкишаф етдирилмәсиндә бөјүк рол ојнајыр. Мүраҹиәтдә бу мәсәләјә тохунан Азәрбајҹан президенти демишдир: "Чаван-шир вә Бабәк кими сөркәрдәләрин гәһрәмәнлығлары бөјүк вәтән-пәрвәрлик мәктәбинә чеврилмиш, Вәтәнин бүтөвлүјү, халғын бир-лијинин тәчәссүмү олмушдур. Мәһәммәд Чаван Пәһләванын, Гы-зыл Арсланын, Узун Нәсәнин, Шаһ Исмајыл Хәтәинин вә башға дәвләт хадимләримизин һәјат вә фәалијјәти халғын Вәтән севки-си вә дәвләтчилик һиссини даһа да инкишаф етдирмиш, ону һәја-тын ән вачиб, ән үмдә мәгсәдинә чевирмишдир" ("Республика", 27 декабр 1997-чи ил). Үмумијјәтлә, һәјдәр Әлијев чәнаблары харичдәки сојдашларымыз гаршысында һағлы оларағ белә бир вә-зифә гојур ки, һәр бир азербайҹанлы тәлејини Вәтәнин тәлеји илә бағламагла бәрәбәр, һәм дә онун тарихи кечмишини, мәдәнијә-тини нәинки билмәли, онунла фәхр етмәли, әјни заманда јашады-ғы өлкәләрдә онун тәблиғи илә мәшғул олмалыдыр. Азәрбајҹаны танытмағ, онун шәрәфини горумағ вәзифәси онларын һәр бири-нин фәалијјәтиндә мүгәддәс бир борча, амала чеврилмәлидир.

Азәрбајҹан диаспорунун формалашмасы диалектик, һәм дә тарихи бир просес кими, өзбашына дејил, мәгсәдјәнлү шәкилдә һәјата кечирилмәлидир. Бу просесин кедиши даим диггәт мәркә-зиндә сахланылмалыдыр, гајғы илә әһәтә олунмалыдыр. Онун формалашмасында мүһүм рол ојнајан социал-игтисади, сијаси-мә'нәви амилләрин һәјата кечирилмәси диаспорун фәалијјәт кәс-тәрдији өлкәнин милли дәвләтчилик ән'әнәләри, бир чох јерли хү-сусијјәтләри илә әлағәләндирилмәлидир.

Дөврүмүзүн бөјүк сијаси хадими өз фәалијјәтиндә бу мүһүм чә-һәтләрә хүсуси диггәт јетирир. Онун фикринчә, Азәрбајҹан диас-порунун нүмајәндәләри милли дәвләт гуручулуғунун инкишаф ет-дирилмәси вә тәкмилләшдирилмәси ишинә мүнтәзәм оларағ өз вәтәнпәрвәрлик тәһфәләрини вермәлидирләр. Харичдә јашајан сојдашларымызын һәр бири Азәрбајҹанда мүстәгил, суверен дәв-ләтин гурулмасынын һеч дә асан дејил, чох чәтин сынағлара мө'руз галмасы сәјәсиндә гурулдуғуну јахшы билмәлидирләр. О, дәфәләрлә һәм сојдашларымызын гаршысында чыхышларда, һәм дә харичи өлкәләрә сәфәри заманы јүксәк дәвләт рәһбәрләри, мүхтәлиф ширкәтләрин вә корпорасијаларын нүмајәндәләри илә рәсми көрүшләриндә милли дәвләтчилијимизин ағыр сынағлара мө'руз галдығыны фактларла ачыб кәстәрмишдир. Азәрбајҹан ди-аспору нүмајәндәләринин дәвләт башчысынын дилиндән бу һәги-гәтләри ешитмәси чох вачибдир. Президентин дәфәләрлә дедији бу тарихи һәгигәтләр бир тәрәфдән өлкәмиз һағғында ермәни си-јасәтбазларынын үјдурмаларыны, шәјәләрини, үмумијјәтлә, геј-ри-објектив мә'луматлары тәкзиб едир, арадан галдырыр, дикәр тәрәфдәнсә һәр бир һәмвәтәнимиз бу објектив һәгигәтләрлә си-лаһланыр, доғма Вәтәнин бүкүнкү инкишафы барәдә онларын тә-сәввүрләри даһа да артыр, кенишләнир. һәјдәр Әлијев чәнабла-ры "Дүня азербайҹанлыларына мүраҹиәт"дә бу дәфә дә һәмин ән'әнәни позмамыш, һәм сојдашларымызын, һәм дә бүтөвлүкдә дүня ичгимаијјәтинин диггәтини бу мәсәләјә чәлб етмишдир: "Ер-мәнистанын Азәрбајҹана гаршы һәрби тәчавүзү, ермәни гәсбкар-ларынын әразимизин 20 фаизини ишғал етмәси бир милјондан чох һәмвәтәнимизи доғма јурд-јувасындан дидәркин саларағ гач-ғын вә кочкүнә чевирмишдир. Мүстәгил дәвләтчилијимизә мане олмаға чалышан дахили вә харичи гүввәләрин тәхрибатлары, кеч-миш итисади әлағәләрин позулмасы, кечид дөврүнүн социал- игтисади чәтинликләри вә саир проблемләр дә бизим мүстәгиллик јолумузу хәјли чәтинләшдирмишдир. Лакин бүтүн бунлар халғы-мызын өз мүстәгил дәвләтчилијинә инамыны, мүбаризә әзмини вә

гәтијәтини нәинки сарсытмыш, әксинә, даһа да мөһкәмләндирмишдир" ("Республика", 27 декабр 1997-чи ил).

Е'тираф өтмәк лазымдыр ки, Азәрбајҗан мүстәгиллик өлдә едәнә гәдәр харичи өлкөлөрдә јашајан сојдашларымыз бир диаспор кими лазыми сәвијјәдә төшөкүл тапмамышдыр. Бунун объектив сәбәбләри вардыр. Чар Русијасы вә Иран арасында (1813-1828) кедон муһарибәләр нәтичәсиндә Азәрбајҗан ики јерә парчаланмышдыр. Мүхтәлиф иллөрдә азәрбајҗанлыларын бир гисми јөрлөриндән-јурдларындан сүркүн, депортасија олунмушдур, ејни заманда бир халгын ики јерә парчаланмасы нәтичәсиндә онлар бир-бириндән ајры дүшмүшләр, дүнјанын демәк олар һәр тәрәфинә сәпәләнмишләр, лакин онларын арасындакы әлагәләр мүхтәлиф ихтилафларын мөвчудлуғу сојдашларымызын бир диаспор кими төшөкүл тапмасына вә формалашмасына бөјүк манечилик төрәтмишдир.

Азәрбајҗан Республикасынын президенти һөјдәр Әлијев чәнаблары харичдә олдуғу вахт азәрбајҗанлыларла көрүшлөри заманы бу мүһүм мәсәләјә хүсуси диғгәт јетирир, сојдашларымыз арасында милли бирлијин јарадылмасыны вә бундан мүстәгил Азәрбајҗанын мәнафеји наминә истифадә едилмәсини мүһүм бир вәзифә кими гаршыја гојур. Ону һәм харичдә јашајан сојдашларымыз, һәм дә мүстәгил Азәрбајҗанла диаспор арасындакы әлагәләрин зиәф олмасы нараһат едир, онларла көрүшлөриндә бу тәләјүклү проблемә тохунур, нөгсанын арадан галдырмасыны чох ваҗиб, һәм дә актуал вәзифә һесаб едир. Әлкә президенти һағлы оларағ көрүшлөриндә белә бир фикрин үзәриндә дајаныр ки, Азәрбајҗанын мүстәгиллијинин горунмасында вә мөһкәмләnmәсиндә төкчә болкә дахилиндә јашајан еһали дејил, һәм дә харичдә јашајан азәрбајҗанлылар да јахындан, фәал иштирак етмөлидирләр. Азәрбајҗан дүнјада јашајан бүтүн азәрбајҗанлыларын доғма вәтәнидир.

Бу күн Јер күрәсиндә 50 милјона јахын азәрбајҗанлы јашајыр. Дүнјанын мүхтәлиф дәвләтлөриндә мүхтәлиф дөвлөрдә мөскунлашан бу һәмвәтәнләримизин бир диаспор һалында формалашмасы просеси јалныз сон иллөрдә төдричән артмаға вә күчләнмәјә башланмышдыр.

Азәрбајҗан диаспорунун көчдији һәјат јолуна диғгәт јетирдикдә, әдаләт наминә, бир мүһүм чәһәти дә бурада гејд етмөлијик. Чүнки бу күн Русијада, еләчә дә дүнјанын мүхтәлиф өлкәлөриндә јашајыб ишлөјән һәмвәтәнләримизин бир диаспор һалында төшөкүл тапмасынын әсасы мөһз һөрмәтли һөјдәр Әлијев чәнаблары

тәрәфиндән гојулмушдур. Онун 1969-1982-чи иллөрдә Азәрбајҗанла рәһбәрлик еләдији дөврдә минләрлә азәрбајҗанлы көнчи көчмиш ССРИ-нин ән танынмыш али мәктәбләринә охумаға көндәрилмиш, онлар бир чох шөһәрлөрдә вә өлкәлөрдә халгымызы лајигинчә тәмсил етмишләр. Бу күн һәмин дөврдә төһсил алан көнчләрин диаспорун фәалијәтиндәки гијмәтләрини бөјүк фөхрлә гејд едә биләрик. һәгигәтән, мүхтәлиф республикаларда Азәрбајҗан диаспоруну формалашдырмаға һәмвәтәнләримизин Азәрбајҗанын мәнафеји наминә көниш фәалијәт көстөрмәсинә, фәал һәјат мөвгеји тутмасына, азәрбајҗанлылар арасында сых бирлик вә һәмрә'јлик јаратмаға чалышанларын әксәријјәти мөһз һәмин иллөрдә һөјдәр Әлијев чәнаблары тәрәфиндән төһсил алмаға көндәрилән, халгымызы һәм о вахт, һәм дә бу ағыр күнлөрдә шәрәфлә тәмсил едән шөхсләрдир.

Бу күн Русијада, еләчә дә Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинә дахил олан өлкәлөрдә хөјли азәрбајҗанлы јашајыр. Русијанын Москва, Санкт-Пөтәрбург, Самара, Нижни Новгород, Владивосток, Хабаровск, Сахалин, Мурманск, Архангелск вә башға шөһәрлөрдә јашајан азәрбајҗанлылар доғма вәтәнлә мүнтәзәм әләгә сахлајырлар. һазырда Москвада 400 минә јахын, Санкт-Пөтәрбургда 200 мин нөфәр, Түмән вилајәтиндә 23 мин нөфәр (бу рәғәм гејдијјаты олмајанларла биркә 100 мин нөфәр), Омск вилајәтиндә 20 мин нөфәр, Томск вилајәтиндә 50 мин нөфәр, Чәнуби Сибир шөһәрләриндә 150 мин нөфәр, Владивостокда 70 мин нөфәр азәрбајҗанлы јашамагдадыр. Бә'зи мө'луматлара көрә Русија Федерасијасында 2 милјондан чох һәмвәтәнимиз јашајыр ("Ајна", N 1, феврал 1997-чи ил).

Дикор МДБ өлкәләриндә дә азәрбајҗанлылар мөскунлашмыш вә артыг оз диаспоруну јаратмышлар. Белә ки, Белорусијанын төкчә Минск шөһәриндә 50 минәдәк, Украјнада јарым милјондан чох, Газахыстанда 300 мин нөфәр сојдашымыз јашајыб ишлөјир (Бах: Јенә орада).

Бүтөвлүкдә, һазырда МДБ өлкәләриндә 3 милјондан чох азәрбајҗанлы јашајыб фәалијәт көстөрмәкдөдир.

Русијада өз милли чәмијјәтләрини вә тәшкилатларыны јарадан, онлар васитәсилә Азәрбајҗанын мүхтәлиф рәсми даирәләри илә әләгә сахлајан сојдашларымыз һөјдәр Әлијев чәнабларынын Русија Федерасијасына рәсми сәфәрләри заманы онулла көрүшмүш, лазыми мөсләһәтләр алмыш, бир диаспора кими формалашмағ үчүн гаршыларына чыхан манеәләри гәтијәтлә дөф етмөјә чалышмышлар. Онларын бөјүк әксәријјәти Азәрбајҗан президентинин

төвсијәси илә республикамызда лазыми рәһбәр органларла өләгә сахлајырлар.

Азәрбајчан телевизијасынын "Јурд" журналы бу һагда мүнтәзәм мә'лумат верир, сојдашларымызын һәјатындан марағлы верилишләр һазырлајыр.

Президент Н.Әлијев Русијада Азәрбајчан диаспорунун инкишафында ајры-ајры шәхсијәтләрин ролуну чох јүксәк гиймәтләндирир, онлара гајғы илә јанашыр. Белә ки, онун Русијада "Интер-Север" компанијалар групунун президенти, Азәрбајчан Бейнәлхалг Вәтәндаш Ассамблејасынын витсе-президенти Френк Елкапони - Фүзули Мөммәдова үнванладығы мәктүб (18 декабр 1998-чи ил) бир даһа буну ајдын кәстәрир. Ф.Елкапони Азәрбајчандан кәнарда јашајан сојдашларымызын тәлејинә һеч вахт бикәнә галмыр, вәтәндән узагда диаспор илә әләгәләрин инкишафына бөјүк гүввә сәрф едир. Онун јаратдығы "Халг Вәтәнпәрвәрләр Иттифағы Партијасы - Азәрбајчан XXI әср" гаршысына бу мәгсәди гојмушдур. Партијанын фәалијәтинин бир истигамәти хариңдәки сојдашларымызла өләгә јаратмағ, онларын гајғы вә төләбләрини өјрәнмәк, бир сөзлә, XXI әсрдә Азәрбајчан диаспорунун фәалијәтини даһа да кенишләндирмәк вә тәкмилләшдирмәк мәгсәди күдүр. Һазырда Ф.Елкапони Русијада фәалијәт кәстәрән мүхтәлиф мәрәмлы мәркәзләрин вә чәмијәтләрин ваһид бир диаспор һалында бирләшмәсинә вә Азәрбајчанын мәнафеји наминә ишләмәсинә чалышыр.

Һәјдәр Әлијев чәнаблары диаспорун инкишафы саһәсиндә мөвчуд гүсурлары корүр вә онларын јаранмасыны сојдашларымыз арасында әләгәләрин зәиф олмасында ахтарыр. О, һәлә 1994-чү илдә Бөјүк Британијада јашајан азәрбајчанлыларла корүшү заманы бу чәһәтә хүсуси тохунарағ гејд етмишдир ки, "дүшдүјүнүз мүһитдә бәзиләри әријиб башгаларына гарышыр, өз милли мәнлијини сахлаја билмир. Бу, бизим нөгсан чәһәтимиздир" ("Азәрбајчан", 3 март 1994-чү ил).

Һәр бир халгын, миллиәтин нүмајәндәси өз мәнсуб олдуғу халгын миллиәтин мәнафејини уңа тутмалыдыр, һарада олмасындан асылы олмајарағ, о, өз милли варлығыны, мәнлијини горүјүб сахламағы бачармалыдыр. Хүсусилә азәрбајчанлылар бу мәсәләдә даһа фәал олмалыдырлар. Чүнки бөјүк тарихи ән'әнәјә, мәдәнијәтә әсасланан бу халгын, миллиәтин һәр бир нүмајәндәси дүшүдү ичтимаи мүһитдә, өлкәдә тәкчә өзләрини јох, Вәтәнләри Азәрбајчаны төмсил едирләр. Онларын һәр бир һәрәкәти, инсанлара мүнәсибәти, давранышы, ичтимаи һәјатда тутдуғлары

мөвгә миллиәтимиз, халғымыз, бүтөвлүкдә доғма Азәрбајчан һағгында мүәјјән тәсәввүр јарадыр.

Бүтүн бу мүһүм кејфијәтләри нәзәрдә тутан Азәрбајчан президенти хариңи сојдашларымызла һәм дә бу гүсурун арадан галдырылмасы јолларыны да кәстәрмишдир. О бу һагда белә демишдир: "Һесаб едирәм ки, инди Азәрбајчан мүстәгил дәвләт оландан сонра дикәр өлкәләрдә јашајан азәрбајчанлылар өзләринин Азәрбајчан кими бир ана Вәтәнинин олдуғуну дәрк едәндән сонра бу чатышмазлығ, бу нөгсан да арадан кәтүрүлә биләр" ("Республика", 28 декабр 1997-чи ил).

Демәли, мүдриқ ағсағгалымызын, өмрүнү бүтүнлүклә халғымызын сабаһы, кәләчәји вә бүтөвлүкдә үмуми мәнафејинә сәрф едән көркөмли сијасәт хадиминин төвсијәси бундан ибарәтдир ки, һәр бир азәрбајчанлы Ана Вәтәни олдуғуну дәрк етмәлидир, јә'ни һәр бир сојдашымызда милли өзүнүдәрк һисси, шүүру формалашмалыдыр, о өзүнү доғма Вәтәндән, онун гајғыларындан, өлкәмиздә кәдән кениш демократик просесдән кәнарда һисс етмәмәлидир.

Өлкә президентинин гаршыја гојдуғу бу мүһүм вәзифә тәкчә ајры-ајры сојдашларымызын дејил, һәм дә хариңдә фәалијәт кәстәрән мүхтәлиф милли чәмијәт вә тәшкилатлардан, сәфирлијин һәр бир нүмајәндәсиндән, диаспора үзвләри илә өләгә сахлајан һәр бир азәрбајчанлыдан бөјүк вә мәгсәдәјәнлү фәалијәт, сәмәрәли иш төләб едир. Бу мәсәләләрә гәтијән е'тинасызлығ кәстәрмәк олмаз. Бу күн лагејдликлә јанашылан һәр һансы бир иш, сабаһ өз мәнфи бәһрәсини верер, бу да артығ Азәрбајчанын мәнафејинә мүәјјән мә'нада зијан кәтирә биләр. Һәјдәр әлијев чәнаблары азәрбајчанлыларда милли мәнлик шүүрунун формалашмасы гајғысына галарағ сојдашларымыз арасында мөвчуд олан башга мәнфи хүсусијәтләрин дә ләғв едилмәсини актуал бир вәзифә кими габарығ нәзәрә чарпдырыр. О, хариңдә јашајан сојдашларымызын мүәјјән гисминдә бу мәнфи хүсусијәтләрин, јә'ни Вәтәнлә бағлы олмамасы һиссинин мөвчудлуғуну онларын бу күнкү мүстәгил Азәрбајчанда доғулмамасы илә әләгәләндирир. Ләкин һөрмәтли президентин фикринчә, бу һеч дә башлыча сәбәб ола билмәз. О, фикрини сүбута јетирмәк үчүн белә дејир: "Нә олсун ки, Азәрбајчанда доғулмајыблар, Америкада јашајан ермәниләр Ермәнистанда доғулублар? Онлар Дағлығ Гарабағда доғулублар? Амма ермәнидирләр. Она корә дә Ермәнистан һағгында дүшүнүрләр" (Америкадакы Азәрбајчан Мәдәнијәт Чәмијәтинин нүмајәндәләри илә корүшүндәки чыхышындан. "Азәрбајчан", 4 август 1997-чи ил).

Һејдәр Әлијев чәнабларынын мәсәләни бу чүр кәскин гојмасы истәр-истәмәз һәр биримизи, хусусилә харичдә јашајан сојдашларымызы дәриндән дүшүндүрмәлидир. Өз милли мәнсубијәтини јаддан чыхармајан, һарада јашамасындан асылы олмајараг ермәнилијини сахлајан вә бүтүн фәалијәтинин мә'насыны јалныз Вәтәнә хидмәт етмәкдә көрән һәр бир ермәни даим өз халгынын, милләтинин, Вәтәнинин тәәссубуну нечә чәкирсә, имкан дахилиндә һәм мадди, һәм дә мә'нәви чәһәтдән ермәни милләтчилијинин гаршыја гојдуғу вәзифәләрин јеринә јетирилмәсинә нечә чалышарса, һәр бир азербайҗанлы да мәһз белә олмалыдыр.

Бәс сојдашларымыза бу тарихи просесдә манә олан һансы чәһәтләрдир? Һејдәр Әлијев чәнабларынын фикринчә, Азербайҗан диаспорунун формалашмасына манә олан башлыча хусусијәтләрдән бири онлар арасында милли бирлијин, һәмрә'лијин зәиф олмасыдыр.

Америкадакы Азербайҗан Мәдәнијјәт Чәмијјәтинин нүмајәндәләри илә көрүшү заманы Һејдәр Әлијев чәнаблары бу милли бирлијин вә һәмрә'лијин зәиф олма сәбәбләри һагда белә дөмишдир: "...Америкада јашајан азербайҗанлыларын бири дејир, мән Иранда доғулмушам, о бири дејир ки, әши мәнә нә вар, арвадым инкилисдир. Москвада јашајан башга бириси дејир ки, мөним арвадым русдур, она көрә дә азербайҗанлығымы бир аз итирмишәм".

Азербайҗан президенти бу чүр дүшүнөн вә фәал һәјат мөвгеји тутмајан сојдашларымыза үзүнү тутараг дејир: "Әкәр сән азербайҗанлысанса, өзүнү азербайҗанлы һесаб едирсәнсә, демәк, билмәлисән ки, һарада доғулмағындан, һарада јашамағындан асылы олмајараг дүнјада азербайҗанлыларын инди бир мүстәгил дәвләти вар".

Һәр бир азербайҗанлы бу Вәтәнлә фәхр етмәли, онун јашамасы, мөһкәмләnmәси намина чалышмалыдыр.

Һөрмәтли президентин чох дүзкүн олараг тохундуғу бу мәсәлә әтрафында мүәјјән фикир сөйләмәк јеринә дүшәр. Төчрүбә кәстәрир ки, ермәни гызы кимә әрә кедирсә, әрини, гоһумларыны да өз милли мәнәфејинә, ермәниләрә хидмәт етдирир. Ермәни чаваны да һәмчинин. Онун алдыгы гыз вә гоһумлары аз гала ермәни вә ермәнипәрәст олулар. Дағлыг Гарабағ проблеми мејдана чыханда биз дөфәләрлә бунун шаһиди олмушуг. Вахтилә евимиздә чәрәјимизи јејән, республикамызын гонағы олан нечә-нечә кечмиш совет зијалысы һәлледиҗи мөғамларда өз ермәнипәрәст мөвгејини бүрүзә вериб. Мә'лум олуб ки, онун арвады, ја да гоһуму ермәнидир. Бу чәһәтдән һөрмәтли президентин јухарыда сөјләдији фикир чох һәјати фактлара әсасланыр.

Һәгигәтән, төчрүбә кәстәрир ки, арвадлары башга милләтдән олан шәхсләрдә бә'зән Вәтәнин проблемләринин һәллинә гаршы е'тинасызлыг даһа мөһкәм олу, ја'ни бу категоријадан олан шәхсләрдә милли тәәссубкешлик, милли мәнлик һиссләри, милли өзүнүдәркетмә хејли зәиф олу. Тәбиидир ки, онларын өвләдлары да милли зәминдән чох вахт узаг олулар. Беләләри доғма Азербайҗан дилиндә даныша билмирләр, милли тарихимиз, мәдәнијјәтимиз вә әдәт-ән'әнәләримиздән хәбәрсиз олдуглары үчүн, чох вахт исә бүтүн бунлара хор бахдығлары үчүн өз милли көкүнә, халга јад руһда бөјүјүр вә јашајырлар. Һалбуки белә олмамалыдыр.

Һөрмәтли президентимиз Һејдәр Әлијев чәнабларынын да истәји вә товсијәси будур ки, дүнјанын һансы өлкәсиндә јашамасындан вә киминлә аилә гурмасындан, арвадынын, анасынын һансы милләтин нүмајәндәси олмасындан, һансы дилдә төһсил алмасындан асылы олмајараг азербайҗанлы һәр јердә өз халгына бағлылығыны сахламалы, тарихини, мәдәнијјәтини ојрәнмәли, мүстәгил дәвләтимизин инкишафына, гүдрәтинин артмасына көмәк етмәлидир.

Азербайҗан диаспорунун лазыми сәвијјәдә формалашдырылмасы үчүн сојдашларымыз арасында милли өзүнүдәрк һиссини күчләндирмәк чох вачиб шәртләрдән биридир.

Һејдәр Әлијев чәнаблары сојдашларымызла көрүшләриндә, дүнја азербайҗанлыларына мүраҗиәтиндә бу мәсәләјә хусуси диғгәт јетирир.

Азербайҗан диаспорунун формалашмасында дүшмәнләримизин, мүстәгиллијимизә манә олмаг истәјән әлејһдарларымызын, гара гүввәләрин республикамызы информасија блокадасына салмаға чалышмасы өз мәнфи тә'сирини кәстәрир, бөјүк манечилик төрәдирди. Доғма Вәтән һаггында, демократик дојишикликләрин һәјата кечирилмәси барәдә, јахуд халгымызын башына ачылан ичтимай болалар һаггында, төһриф олунмуш шәкилдә мә'луматларын верилмәси, әсл тарихи һәгигәтләрин билдирилмәмәси, гаршысынын алынмасы һәм диаспорун формалашмасына, доғма вәтәнлә әләгәләрин гырылмасына, һәм дә дүнја мејданында халгымызын төкләнмәсинә, дүнја ичтимайијәтинин әсл һәгигәтләрдән хәбәрдар олмамасына кәтириб чыхармышды.

Бу информасија блокадасынын тезликлә арадан галдырылмасы саһәсиндә мәғсәдјонлу фәалијәт кәстәрән Һејдәр Әлијев чәнаблары чох гыса мүддәт әрзиндә Азербайҗанла бағлы әсл тарихи һәгигәтләри дүнја ичтимайијәтинә чатдыра билди, ејни заманда республикамыза гаршы чеврилмиш информасија блокадасынын јарылмасына наил олду.

Һөрмәтли президентин харичи өлкөлөрө сәфәрләри, һабелә бу вә ја дикәр рәсми йығынчагларда дүшүнүлмүш, дәрин мәзмунлу, бө- жүк сийәси-тарихи әһәмијјәти олан чыхышлары өлкәмиздә апарылан демократик дәјишикликләр, халгын милли суверенлијини гурмаг уғ- рунда әзмкарлығы, ермәни-азәрбајчанлы мұнагишәләринин әсл та- рихи көкләри, сон дөврләрдә башымыза ачылан фәчишләр барәдә дүнја халгларында кениш тәсәввүр јаратмагла бәрәбәр, сүн'и шә- килдә үдүрулмүш, тәһриф едилмиш мифләри, тәсәввүрләри дө алт-үст етди. Демәк олар һәр бир чыхышында ејни мәсәләјә тоху- нан вә өлкәдә баш верән һадисәләрдән, хусусилә Ермәнистанын Азәрбајчан торпагларыны ганунсуз ишғал етмәсиндән, Дағлыг Га- рабағын тарихән Азәрбајчан торпағы олмасыны сүбута јетирән чо- сәјлы фактлардан, сәнәдлүрдән сөһбәт ачан, ејни заманда Азәрбај- чанын мүстәгиллик јолу илә инамла ирәлиләмәсиндән әзмлә даны- шан һейдәр Әлијев чәнаблары бу фәалијјәти илә дүнја өлкәләриндә јашајан азәрбајчанлылара гаршы јерли дөвләт органларынын, хал- гын әввәлки мұнасибәтләрини дө дәјишмишдир.

Вахтилә ермәниләр истәр Русијада, истәрсә дө Авропа, Амери- ка, Асија өлкәләриндә сүн'и шәкилдә јаратдыглары информәсија блокадасы сәјәсиндә һәмин дөвләтләрдә бурахылан јерли гәзет вә журналларда, һәм дө ермәнидилли мөтбуатда, һәтта телевизија вә радио верилишләриндә, әһали гаршысында чыхышларда Азәрбај- чан һаггында о гәдәр чәфонк фикирләр ирәли сүрмүш вә бу халг- ларда сәһв, әсассыз ичтимаи рә'ј јаратмышлар ки, һейдәр Әлијев чәнабларына гәдәр һеч бир дөвләт башчысы бу сүн'и блокаданы арадан галдырмаға, бүтүн ирәли сүрүлмүш јанлыш мұлаһизәләри тәкзиб етмәјә гадир олмамышды. һәр јердә азәрбајчанлылара гар- шы ифтира долу боһтанлар јағдырылыр. мәгаләләр јазылырды.

Лакин онлара чаваб вермәк, әсл һәгигәтләри ашкара чыхар- маг, дүнја халгларында республикамызда кедән ичтимаи-сийәси дәјишикликләр барәдә ајдын тәсәввүр јаратмаг мүмкүн дејилди.

Азәрбајчан Республикасынын президенти һейдәр Әлијев чә- набларынын узагкөрән мүдриг сийәсәти, топладығы зәнкин төч- рүбә сәјәсиндә һәјата кечирдији мәгсәдјөнлү фәалијјәти, дөвләт мүстәгиллијимизин мөһкәмләндирилмәси истигамәтиндә кечә- күндүз кәркин иши, гәтијјәт вә әзмкарлығы бу чәтинликләри дө арадан галдырды. О, бүтүн дүнјаја билдирди ки, Азәрбајчан гәдим тарихә малик олан бир өлкәдир, бу өлкәдә јашајан бүтүн халглар вә милләтләр һәм кечмишдә, һәм дө бу күн бәрәбәрһүгүтлу јаша- ырлар. Дағлыг Гарабағ тарихән Азәрбајчан торпағыдыр, ермәни- ләр Азәрбајчана, хусусилә Дағлыг Гарабағ әразисинә Түркмәнчәј

мұгавиләсиндән, јә'ни 1826-1828-чи илләр Русија-Иран вә 1828- 1829-чу илләр Русија-Түркия мұһарибәләриндән сонра көчүрүлүб мәскунлашдырылмышлар. Азәрбајчан халгы да өз мүстәгиллијини горумаг, әрази бүтөвлүјүнү мұдафиә етмәк уғрунда ајаға галхмыш- дыр, торпагларымызы ишғал едән ермәниләрә гаршы вурушмуш- дур, халгымыз сүлһсәвәр халгдыр, һеч бир халгын вә милләтин торпағында көзү јохдур, Азәрбајчан халгына гаршы кечмиш Со- ветләр империјасы чох бөјүк чинајәт ишләтмиш, ермәниләрин торпаг иддиаларыны дәстәкләмиш, 1990-чы илин јанварында рес- публикамызда гырғын төрәтмишдир, ермәни ишғалчылары Азәр- бајчанын Дағлыг Гарабағ әразисиндән башга даһа једди рајонуну - Көлбәчәр, Лачын, Губадлы, Фүзули, Ағдам, Чәбрајыл, Зәнкилан рајонларыны ишғал етмишләр, бир милјондан чох вәтәндашымыз торпагларымыздан, доғма өв-ешикләриндән зорла говулараг гач- гына чеврилмишдир.

Азәрбајчан ган токмәк истәмир, гоншуларла динч јанашы ја- шамаг сийәсәти јеридир, буна көрә дө халгымыз Ермәнистан - Азәрбајчан арасында јаранмыш бу мұнагишәнин сүлһ, данышыг- лар јолу илә һәлл олунмасы төрәфдарыдыр. Азәрбајчанда демок- ратик сийәси дәјишикликләр апарылыр. Азәрбајчан бүтүн дүнја ширкәтләринин, корпорәсијаларынын, өлкәмизлә әмәкдашыг ет- мөк истәјән һәр бир харичи сәрмәјәчинин үзүнә ачыгдыр вә с.

Бүтүн бу проблемләри јалныз сийәси јолла һәлл етмәјә чалы- шан һөрмәтли һейдәр Әлијев чәнаблары рәсми көрүшләрдә, јы- ғынчагларда, дөвләт башчылары илә фәрди сөһбәтләрдә һәр дө- фә бу мәсәләләри төкәрә етмәкдән, дүнја ичтимаијјәтинин нәзәр- диггәтини һәмин проблемләрә чәлб етмәкдән усанмыр, јорулмур, өксинә, һәр бир көрүш заманы һәмин проблемләрин тезликлә һәлл олунмаг зәрурилијини өн плана чәкир, дүнја дөвләтләринин көзү гаршысында һаггын-әдаләтин позулдуғуну, тапдандығыны гејд едир, милјондан артыг әһалинин гачгын вәзијјәтиндә јашады- ғыны кәстәрир, торпагларымызын 20 фаиздән чохунун ишғалына бахмајараг Азәрбајчанын данышыгларына һазыр олдуғуну билдирир.

Азәрбајчан президенти 1996-чы ил декабрын 2-дә АТӘТ-ин Лиссабон корүшүндә дүнја дөвләтләринин башчыларынын диггә- тини һәмин проблемләрин һәллине јөнәлдәрәк демишдир:

“Рекионал мұнагишәләр, давакар милләтчилијин вә сепарат- чылығын артмасы, бөјнәлхалг терроризм бизим рекионумузда сүлһ, тәрәгги вә инкишаф үчүн реал төһлүкә олараг галыр.

Бир чох халглар, о чүмлөдән кечмиш Совет мөканында, Гаф- газда јашајан халглар ганлы мұһарибәләрә чәлб олунмушлар. Бу

мұһарибәләр инсанларын күлгәви сурәтдә ғырылмасы, этник төмизләмәләр, милјонларла адамын гачгына чеврилмәси, мүстәгил дәвләтләрин әразиләринин ишғал едилмәси илә нәтичәләнир. Она көрә дә АТӘТ Авропа гитәсиндә үмумән төһлүкәсизлијин тө'мин едилмәси үчүн һәлә олдуҗча чох иш көрмәлидир.

Билдијимиз кими Ермәнистан Республикасы өзәли Азәрбајҗан торпағы олан Дағлыг Гарабағы өз әлине кечирмәк мәҗсәди илә республикамыза җаршы төчавүз етмишдир.

Бу төчавүз нәтичәсиндә Азәрбајҗан әразисинин 20 фаизи Ермәнистан Республикасынын силаһлы гүввәләри төрәфиндән ишғал олунмушдур. Бизим вәтәндашларымызын ијirmi мин нәфәрдән чоху өлдүрүлмүш, јүз мин нәфәрдән чоху јараланмыш вә ја әлил олмуш, алты мин нәфәри әсир дүшмүшдүр. Бир милјондан чох азәрбајҗанлы, јә'ни өлкәмизин әһалисинин төҗрибән он беш фаизи гачгына чеврилмишдир. Дөрд илдир ки, онлар ғышы чадыр шәһәрчикләриндә дөзүлмөз шәраитдә кечирмәли олурлар.

Ишғал олунмуш әразиләрдә 700-ә гәдәр шәһәр вә кәнд, һабелә минләрлә һәбсхана, мәктәб, јашајыш еви, Азәрбајҗан халгынын тарих вә мәдәнијәт абидәләри дағыдылмыш, јандырылмыш, талан едилмишдир.

БМТ Төһлүкәсизлик Шурасынын җәбул етдији дөрд гәтнамәдә вә онун сәдринин алты бәјанатында Азәрбајҗанын ишғал едилмиш бүтүн әразиләриндә Ермәнистан силаһлы гүввәләринин дәрһал, тамамилә, гејд-шәртсиз чыхарылмасы, гачгынларын вә көчкүнләрин даими јашајыш јерләринә җајтарылмасы төләб олунур. Һөмин сәнәдләрдә республикамызын суверенлији вә әрази бүтөвлүју, Дағлыг Гарабағын Азәрбајҗан Республикасына мәнсуб олдуҗу төсдиг едилир. Лакин Ермәнистан Республикасы бүтүн бу җәрарлара е'тинасызлыг көстәрир" ("Халг гәзети", 6 декабр 1996-чы ил).

Азәрбајҗан президентинин Лиссабон зирвә көрүшүндә вә сонракы рәсми сөфәрләрдә, јығынчағларда бу тарихи һөҗигәтләр, һабелә республикамызда апарылан сијаси-демократик дәјишикликләр барәдә дүнја ичтимаијјәтинә әтрафлы мә'лумат вермәси, Азәрбајҗан һаггында сүн'и шәкилдә јарадылмыш јанлыш төсәввүрләри нәинки арадан ғалдырмыш, һәм до Азәрбајҗан диаспорунун формалашмасы саһәсиндә чох бөјүк рол ојнамышдыр.

Лиссабон зирвә көрүшүндә дүнјанын әллидән артыг дәвләти төрәфиндән мүдафиә олунан Азәрбајҗан Республикасы һаггында АТӘТ-ин җәбул етдији җәрарын һәјата кечирилмәси үчүн һейдәр Әлијев чәнаблары бу күн дә мәҗсәдјөнлү фәалијјәт көстәрир. Харичи өлкәләрдә Азәрбајҗан дәвләти башчысынын республиканын

милли мәнафеләрини уғурла мүдафиә етмәси, дүнја ичтимаијјәтинин диггәтини јахшы мә'нада өзүнә чәлб едә билмәси һәм өлкәмизә җаршы марағы артырыр, дүнја халғларынын дүнја көрүшүндә јени төсәввүрләр јарадыр, һәм дә Азәрбајҗан лоббисинин јаранмасы вә формалашмасы үчүн мејдан ачыр. Белә уғурлу, мәҗсәдјөнлү фәалијјәт Азәрбајҗаны даһа јахшы таныдыр, харичдәки сојдашларымызын јашадығлары өлкәнин ичтимаи-иҗтисади һәјатында даһа јахындан иштирак етмәсинә зәмин јарадыр вә онлары бу ишә руһландырыр.

Тәәссүфлә дә олса гејд етмәлијик ки, бу күн харичдә Азәрбајҗан лоббиси һеч дә истәнилән сәвијјәдә дејилдир. Әкәр сон дөврләрин ичтимаи-сијаси һадисәләри олмасајды, бәлкә дә Азәрбајҗан лоббиси һаггында данышмаға лүзум јаранмазды. Чүнки ијриминчи әсрин мүхтәлиф вахтларында тәләјин бурулғанларына атылмыш он минләрлә сојдашымыз харичи өлкәләрдә Вәтәнлә һеч бир өләҗәси олмадан, Вәтәнин ичтимаи-сијаси һәјатында иштирак етмөдән јашамыш, доғма Вәтәнин сәвинчинә-кәдәринә узағдан шәрик олмуш, ән чәтин анларда белә доғма Вәтән төрәфиндән мүдафиә олунмамышдыр. Әксинә, харичдә јашајан сојдашларымыз үрәкләри Вәтән һәсрәтилә дејүнмәләринә бахмаја рағ тоталитар режимин јаратдығы үсул-идарә, мүхтәлиф гадағалар онларла үнсијјәт сахламаға белә имкан вермәмишдир. Шүбһәсиз ки, бүтүн бунлар харичдәки сојдашларымызын мә'нәвијјәтына нә гәдәр күчлү тө'сир көстәрсә дә, өјни заманда онлар арасында мә'нәви бирлик һиссләрини дә артырмышдыр.

Харичи өлкәләрдә Азәрбајҗан лоббисинин јаранмасында мүхтәлиф дәвләтләрдә јашајан вә мүәјјән вахтлардан сонра мұһачирлик һәјатына гәдәм җојан, ја да Авропа, Асија, Америка вә башға гитәләрә ишләмәк мәҗсәдилә кәдән азәрбајҗанлылар, бә'зи һалларда исә түркдилли әһали иштирак едир.

Азәрбајҗанда Совет һакимијјәти гурулдугдан, Икинчи дүнја мұһарибәсиндән, һабелә Чәнуби Азәрбајҗанда 1945-1946-чы илләрдә милли азадлыг мұбаризәсиндән сонра шаһ режиминин јаратдығы тө'ғибләрдән, сијаси репрессиялардан сонра сојдашларымызын дүнјанын һәр төрәфинә сәпәләнмәләри, Вәтәндән узағларда чох чәтинликлә өзләринә һәјат шәраитләри җурмалары, Вәтәндән кәлән һәр бир хәбәри интизарла көзләмәләри һеч дә онларын мә'нәви-сијаси бирлијини позмамыш, әксинә, бир-бириләри илә даһа сых өләҗә јаратмаларына, харичдә азәрбајҗанлы адыны јүксәк тутмаларына мүсбәт тө'сир көстәрмишдир. Тәчрүбә, апарылан мұшаһидәләр ајдын көстәрир ки, бир диаспора, бир

лобби кими азәрбајчанлылар милли дәвләтчилик мәнәфәләримизин мүдәфиә олунмасы уғрунда даһа чох 1988-чи илдән сонра фәал иштирак етмәјә башламышлар.

Биз һеч дә бә'зи харичи өлкәләрдә, хусусилә Алманија, Данимарка, Канада, Исвеч вә саир дәвләтләрдә һәмин вахта гәдәр азәрбајчанлыларын јаратдығлары диаспоранын фәалијјәтини азалтмағ фикриндә дејилик. Әксинә, гәјд етмәлијик ки, тоталитар режимин һокм сүрдүјү бир дөврдә бу дәвләтләрдә јашајан азәрбајчанлылар Вәтәнлә әләгә сахлаја билмәсәләр дә, өзләринин мүхтәлиф ичтимаи-сијаси тәшкилатларыны јаратмышлар, сонрақы дөвр үчүн Азәрбајчан диаспорунун фәалијјәтини кенишләндирмәк, харичдә лоббизми инкишаф етдирмәк үчүн чох иш көрмүшләр.

Лакин бунунла белә харичдеки сојдашларымызын фәалијјәти илә башга халғларын јаратдығлары диаспорун фәалијјәтини мүгајисә етдикдә, истәр-истәмәз бу сәһәдә кәләчәкдә һәлә чох ишләр көрмәјин лазым олдуғу ашкар олунур.

Харичдәки сојдашларымызын дигготини бу мүһүм мәсәләјә јөнәлдән Азәрбајчан президенти онлары ермәни, јәһуди, јунан диаспорасы кими мүтәшәккил олмағы, даим Вәтәнин гајғылары илә јашамағы төвсијә едир.

Бә'зи өлкәләрдә азәрбајчанлылар башга халғларын диаспора нүмәјәндәләринә нисбәтән чохлуг тәшкил етмәләринә бахмајараг бу мүһүм мәсәләдә зәифлик көстөриләр. Белә ки, башга харичи өлкәләрин диаспор нүмәјәндәләри јерли дәвләтин бүтүн һүғуғларындан кениш истифадә етдији һалда, өз доғма милли дәвләтләри илә сых, кениш әмәкдашлыг сахладығы һалда бурада јашајан азәрбајчанлылар јалныз игтисади мәсәләләрлә мәшғул олур, јаратдығлары чәмијјәтләрин өтрафында сых бирләшмир, јахуд да бу чәмијјәтләрин гаршыја гојдуғлары мәгсәд вә вәзифәләрин јеринә јетирилмәси ишиндә лазыми сәвијјәдә иштирак етмирләр, доғма Вәтәнә, онун сијаси-игтисади мәнәфәләринә гаршы бојук сијаси тәхрибатчылыг иши апаран ермәни лоббисинә, башга дүшмән гүввәләрә гаршы чох вахт мане ола билмир, өз е'тинасызлығы, биканәлији илә онлара кениш имканлар јарадырлар.

Мәсәлән, Азәрбајчан президенти һәјдәр Әлијев 1997-чи илин ијул-август ајларында АБШ-да оларкән ермәниләрин төшәббүсләри илә һәјата кечирилән 907-чи маддәнин гүввәјә минмәсинин башлыча сәбәбини мәнз бунда көрмүшдүр. Онун фикринчә, әкәр бу өлкәдә јашајан азәрбајчанлылар вахтында бу мәсәләләрә диггәт јетирсә идиләр, јә'ни онлар да АБШ-ын ичтимаи-сијаси һәјатында ермәниләр кими фәал иштирак етсәдиләр, јәгин ки, бу

бәднам 907-чи маддәнин һәјата кечирилмәсинә, даһа доғрусу, конгресдә онун гәбул едилмәсинә гаршы бу вә ја дијәр конкрет аддым атар, вахтында онун гаршысынын алынмасына, ермәниләрин мәкрли сифәтләринин ифша олунмасына наил олардылар.

АБШ-да Азәрбајчан диаспору бу күн формалашма просеси кечирир. Мүхтәлиф штатларда Азәрбајчан мәдәнијјәт мәркәзләри вә чәмијјәтләринин фәалијјәти һеч дә там гәнаәтбәхш тә'сир бағышламыр. Чүнки нәзәрә алмағ лазымдыр ки, АБШ-да јунан лоббиси узун илләрдир ки, ермәни лоббиси илә сых әмәкдашлыг едир, һәр ики халғын лоббисинин биркә, үмуми мәнәфәләр мөвгәјиндән чыхыш етмәси онларын Түркіјәјә гаршы үмуми мүнәсибәтиндән ирәли кәлир. Бу просеси ајдын көрүб дәрк едән Азәрбајчан диаспорунун нүмәјәндәләри АБШ-да түрк вә јәһуди милли тәшкилатлары илә сых әләгә сахлајыр, мүтәшәккил фәалијјәт көстөрмәјә чалышырлар.

Бу аддым республиканын президенти фәрһләндирир. О, Америкадақы сојдашларымызын гаршысында чыхыш заманы мәнз бу мәсәләјә тохунараг демишдир: "Мән чох мәмнунам ки, республикамызын һудудларындан кәнарда, о чүмлөдән Америка Бирләшмиш Штатларында азәрбајчанлылар артыг бир-биринә јахынлашырлар, бир јерә топлашырлар вә чәмијјәтләр гурурлар" ("Азәрбајчан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Азәрбајчан президентинин фикринчә, диаспорун фәалијјәтиндә тәшкилатланма башлыча јер тутур. Чүнки бүтүн сијаси, игтисади вә мәдәни тәдбирләр мәнз диаспорун јаратдығы тәшкилатлар, чәмијјәтләр васитәсилә һәјата кечирилмәлидир. О, азәрбајчанлыларын дүнјанын һәр јериндә јашамасындан нә гәдәр севинирсә, бир-бириләри арасында зәиф үнсијјәт сахладығларыны, тәшкилатланма ишиндә пассивлик көстөрдикләрини көрүб бир о гәдәр тәәссүф һисси кечирир: "...инди азәрбајчанлылар дүнјанын һәр јеринә сәпәләнибләр. Елә бир өлкә тапмазсан ки, орада азәрбајчанлы олмасын: бириндә чождур бириндә аздыр. Анчаг тәәссүфләр олсун ки, ајры-ајры өлкәләрдә јашајан азәрбајчанлылар тәшкилатлана, бир-бири илә јахшы үнсијјәт гура билмирләр" ("Азәрбајчан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Бәс бунун сәбәби нәдир? Нә үчүн сон вахта гәдәр харичдә јашајан сојдашларымыз арасында үнсијјәт башга халғларын диаспору, хусусилә ермәниләрлә мүгајисәдә хәјли зәифдир?

Фикримизчә, харичдәки сојдашларымызын әксәријјәтиндә шәхси мәнәфә үмуммилли мәнәфәдән хәјли күчлүдүр. Мәнз бу мәнфи психоложи амил онлар арасында әләгәләрин зәиф олмасына, лазыми сәвијјәдә тәшкилатланмамасына кәтириб чыхарыр

ки, бу да Вәтән үчүн, халг үчүн һәлләдичи анларда өз мәнфи тә'сирини бүрүзә верир.

Мүгајсә үчүн гејд едәк ки, ермәниләрде белә дејил. Мәсәлән, АБШ-да ермәни диаспору јалһыз өз мүтәшәккиллији вә моһкәм бирлији, үмуммилли мәнәфеләрини шәхси мәнәфеләриндән үстүн тутмалары, мәнсуб олдуғу тәшкилатларын чыхардығы ғарарлары дәнмәдән јеринә јетирмәләри, ваһид бир мөгсәдә, амала хидмәт көстөрмәләри сәјәсиндә уғур газаныр.

Америкада јашајан ермәниләр сечкиләрдә ајры-ајры тәшкилат јахуд чәмијјәт һалһында дејил, ваһид бир блокда бирләшиб ишти-рак етмәји даһа мөгсәдәуғун һесаб едирләр. Бә'зи мүәллифләр-ин фикринчә, бу АБШ-да фәалијјәт көстөрән бүтүн етник лобби-ләрин мүвәфғәјијәтинин башлыча шәртидир. Јә'ни АБШ-да јалһыз бу һалда конгресменлијә, губернаторлуға вә президентлијә намизәдләр сечки кампанијасы дөврүндә бу вә ја дикәр етник лоб-бинин дәстәјинә сәјкәнә биләrlәр. ("Ајна", 15 март 1997-чи ил).

АБШ-да фәалијјәт көстөрән ермәни тәшкилатлары бу амилдән күчлү истифадә едирләр. Ири сечкигабағы кампанијалар дөврүндә АБШ-да нәшр олуһан ермәни гәзәтләриндә бу вә ја дикәр на-мизәдә сәс вермәк чағырышларына кениш јер верилир. Онлар мүмкүн олан бүтүн имкан вә васитәләрдән истифадә едирләр, өз мөгсәдләринә чатмағ үчүн ән ијрәнч белә аддымлар атырлар, түрк дүнјасына, о чүмлөдән Азәрбајҗана гаршы бәдһам фикирләрин ја-јылмасында фәал иштирак едирләр.

Азәрбајҗан Республикасынын президенти Америкада оларкән ермәниләрин мәнз бу фәалијјәтинә сојдашларымызын диггәт је-тирмәсини төвсијә етмишдир. О бу һағда демишдир: "Өлкәмиз дөвләт мүстәгиллији әлдә едәндән сонра, ондан әввәл дә, һолә Советләр Иттифагынын тәркибиндә олан заман да Америка Бир-ләшмиш Штатларында Азәрбајҗана гаршы фикир јарадан ермәни лоббиси олубдур. Америкада ермәни лоббиси, диаспору күчлү-дүр" ("Азәрбајҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Һазырда Америкада 700 мин ермәни вардыр. Онлар азәрбај-чанлылара гаршы даһа мүтәшәккил вә чевикдирләр, һадисәләрә, баш верән ичтимаи-сијаси просесләрә, һәтта дөвләт сијасәтинә белә лазыми тә'сир көстөрмәк габилијјәтинә маликдирләр.

Ермәниләрин үмуммилли мәнәфеләри наминә бу фәаллыс-ларыны сијаси һәјәтда узун илләр боју мүшаһидә едән вә дүзкүн нәтичә чыхаран һејдәр Әлијев чәнабларыны бу проблем дәрин-дән дүшүндүрдүјүндән, о бу мәсәләјә тохунмаја, сојдашларымы-зын диггәтини чох вачиб олан бу проблемә чәлб етмәјә билмир.

О дејир: "Фикир верин, 300 милјон әһалиси олан бир өлкәдә 700 мин ермәни Америка Бирләшмиш Штатларынын сијасәтинә тә'сир едә билир... Ермәниләр өз милләтләри үчүн чох дөјәрли-дирләр" ("Азәрбајҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Азәрбајҗан президенти өз сојдашларымызы да мәнз белә көр-мәк истәјир. О, гәти әмин олдуғуну билдирир ки, "Америкада ја-шајан ермәниләрин 99 фаизи Дағлыг Гарабағын һарада јерләш-мәси барәдә гәтијјән һеч нә билмир... Анчағ һарада ермәни вар-са, о Дағлыг Гарабағ һағһында дүшүнүр" ("Азәрбајҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Азәрбајҗанлылар да белә олмалыдыр, өз шәхси марағларыны бир тәрәфә гојуб, Вәтәнин кәләчәјини, мүстәгиллијинин моһкәм-ләнмәсини дүшүнмәлидирләр, бу јолда гүввәләрини сәфәрбәр ет-мәли, бирләшмәли, тәшкилатланмалы вә ваһид мөгсәд уғрунда, јәни Азәрбајҗан уғрунда мүбаризә апармалыдырлар.

Һәр бир азәрбајҗанлынын Вәтән илә милли бағлылығы бу мө-сәләдә мүһүм амилләрдән бири сәјылмалыдыр. Бу амили һеч вахт јаддан чыхармағ олмаз. Милли бағлылығ милли мәнәфеләримизә аид бир чох проблемләрин вахтында һәлл едилмәсинә, сојдаш-ларымыз арасында һәмрә'јлијин вә милли бирлијин моһкәмләнмә-синә кениш имкан јарадар.

Харичдә јашајан сојдашларымызда милли бағлылығ һисси гүв-вәтли оларса, һарада јашамасындан асылы олмајарағ, онлар Вә-тәнин гајғылары илә јашајачағлар, республикаја гаршы чеврил-миш һәр чүр мәнфи фәалијјәти, әсасссыз һүчүмлары, бөһтанлары арадан галдырмағ истигамәтиндә фәал чалышачағлар.

Америкаја рәсми сәфәри заманы азәрбајҗанлылар гаршысын-дакы чыхышында һејдәр Әлијев чәнаблары өлкәмизә гаршы ермә-ниләрин апардығы сијасәтин демәк олар бүтүн мәнзәрәсини сој-дашларымызын көзү гаршысында чанландырмашдыр. Һәлә Совет Иттифагы дөврүндә бу саһәдә мөгсәдәјәнлү фәалијјәт көстөрән ермәни лоббиси өз тарихи планларыны һәјәтә кечирмәк үчүн бү-түн манәәләри арадан галдырмаға башламыш, бу истигамәтдә һәр чүр васитәләрдән истифадә едәрәк, нәһәјәт, өз мәнфур мөг-сәдләринә чатмышлар.

Тарихи төчрүбә кәстәрир ки, ермәниләр үчүн башлыча манәә һејдәр Әлијев чәнабларынын о вахт Москвада ән јүксәк вәзифәдә ишләмәси, ССРИ Назирләр Совети Сәдринин биринчи мүави-ни, Сов. ИКП МК Сијаси Бүросунун үзвү олмасы иди. Нә гәдәр ки, о, бу јүксәк вәзифәдә иди, һеч бир ермәни Дағлыг Гарабағ һағ-һында һәдјан даныша билмәзди.

Һәм ин дәврдә ермәниләр вә бә'зи бәдхәһ һијјәтли азербәјҗанлылар Москва-Сијаси Бүрҗә, Кремлә һейдәр Әлијев һаггында һәр чүр ифтира вә бөһтан долу мәктублар кәндәрирдиләр. Бунунла да онун истә'фа вермәсини сүр'әтләндирдиләр. Елә Азербәјҗанын бүтүн фәһиәләри дә о вахтдан башлады. Халгымызын бу лә-јәгәтли өвләды бу бөһтанлара, ифтиралара дөзмәјиб истә'фа вердикдән дүз 20 күн сонра өввәлчәдән дүшүнүлүб-планлашдырылмыш гондарма Даглыг Гарабаг проблемини "һәлл әтмәк" үчүн ермәниләр демәк олар бүтүн саһәләрдә һүҗума башладылар.

Америкада сојдашларымыз гаршысында бу мәсәләјә тохунан вә ермәниләрин һәм о вахт, һәм дә бу күн өз бөднам һијјәтләрини һәјата кечирмәк үчүн әсл дөјүшә атылмаларыны вә бу саһәдә аз иш көрмәдикләрини вурғулајан Азербәјҗан президенти санки бурада јашајан һәмвәтәнләримизин дә Азербәјҗан үчүн, доғма Вәтән үчүн бу чүр чалышмаларыны арзулајыр.

Ермәниләр өз һијјәтләрини һәјата кечиртмәк үчүн јашадыглары өлкәләрдә јерли ермәнипәрәст гүввәләрдән чох бачарыгла истифадә едирләр. Белә ки, онлар АБШ-да вә диқәр өлкәләрдә ермәни ичмалары әтрафында јахшы имканы, нүфузу олан шәхсләри топлајырлар, онлардан максимум дәрәҗәдә истифадә әтмәјә чалышырлар.

Гејри-рәсми мәнбәләрдән мә'лумдур ки, 1997-чи илдә Даглыг Гарабаг проблемини һәллино "чалышан" конгресмен Портерин арвады ермәни мәншәлидир. Онун ады илә бағлы дүзәлиш хейли мүддәт өлкәмизин хариҗи сијасәт идарәсини, халгымызы нарахәт әтмиш, Портер әләвәсинә республикамыз өз мәнфи мүнәсибәтини билдирмишдир.

Американын ермәнипәрәст сенаторларындан Б.Доуел дә антиазербәјҗан мөвгедән чыхышлар едир, Даглыг Гарабагы ермәниләрә мөхсус олдугуну иддиә едир. Нә вар ки, вахтилә икинчи дүнја мұһарибәси заманы ону мұәличә едән һәким миллијјәтчә ермәни олмушдур.

Ермәниләр өз милли мәнәфеләринә төһлүкә јарадан нә варса онун дәрһал арадан галдырылмасы уғрунда сөзүн әсл мә'насында вурүшүрлар. Америкада сојдашларымыз гаршысындакы чыхышнда ермәниләрин өз фәәлијјәтини фактларла ачыб көстәрән Азербәјҗан президенти һәмвәтәнләримизин дә мөһз Азербәјҗанын мүдафиәси уғрунда, һаггын, әдаләтин тәнтөнәси уғрунда ардычыл мұбаризә апармағы төвсијә едир. Нечә олур ки, ермәни бизнесменләри мұхтәлиф сечкиләрдә иштирак едән ајры-ајры на-мизәдләрин сечилмәси үчүн пул бурахырлар.

АБШ-да јашајан азербәјҗанлылар, түркләр 150 милјард доллар сәрвәтә малиқдирләр.

Һейдәр Әлијев мәсәләни бүтүн кәскинлији илә белә гојур: "Бәс бу пул һара сәрф олунур? һамысы елә гарынамы сәрф олунур? Кәрәк бунун һеч олмаса бир һиссәсини өзләринин вәтәни олан Азербәјҗана ајырсынлар" ("Азербәјҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Азербәјҗан президентини һәјәт вә фәәлијјәти һәр бир азербәјҗанлы, хусусилә хариҗдә јашајан сојдашларымыз үчүн бир өрнәк, бир һәјәт мәктәбидир. Узун илләр боју мұхтәлиф вәзифәләрдә чалышан Һейдәр Әлијев чәнаблары топладығы зәнкин тәҗрүбәни бу күн республиканын мүстәғиллијинин мөһкәмләnmәсинә сәрф едир, өз һәјәт јолуну хариҗдәки сојдашларымызә нүмунә чәкир.

Һәгигәтән, зәманәмизин көркәмли сијаси лидери кими Һейдәр Әлијев чәнаблары ишләдији бүтүн вәзифәләрдә өз халгынын милли мәнәфәјини һәр шейдән уҗа тутмушдур, истәр 1969-1982-чи илләрдә республикамызә рәһбәрлик еләдији илләрдә, истәр 1982-1988-чи илләрдә Москвада ССРИ Назирләр Совети Сәдринин биринчи мұавини вәзифәсиндә ишләдији вахт, истәрсә дә сонракы илләрдә о даим доғма Азербәјҗанын, Вәтәнин рифаһы наминә чалышмышдыр.

Һейдәр Әлијев чәнабларынын зәнкин фәәлијјәт дөврүнү хариҗи өлкәләрин сијаси хадимләри, мұәллифләр јүксәк гиймәтләндирирләр. Америка тарихчиси, "Совет Иттифагы вә Иран Азербәјҗаны: Милли мәнсублугдан сијаси нүфузәтмә вәситәсилә истифадә" монографијасынын мұәллифи Девид Нисманн Азербәјҗанын чәнубу вә шималы илә өләгәләр јарадылмасы бахымындан Һейдәр Әлијевин һәкимийәт дөврүнү ән мәһсулдар вә интенсив мәрһәлә адландырыр. Диқәр мәшһүр тарихчи Рој Медведев исә Һейдәр Әлијевин чәнуби Азербәјҗан проблеми илә Икинчи дүнја мұһарибәсиндән аз сонра чидди шәкилдә марағландығыны вә рекионда бир сыра чәтин вәзифәләри јеринә јетирдијини јазыр.

Башга бир Америка мұәллифи Одри Алштадт 1992-чи илдә АБШ-да нәшр олунмуш "Азербәјҗан түркләри. Дөвләт вә фәрд рус һәкимийәти алтында" монографијасында Һейдәр Әлијевин 1969-1987-чи илләрдә чохчәһәтли фәәлијјәтини хәрактеризә едәрәк онун бир сијаси лидер кими нүфузундан бәһс едән китабын мұвафиг фәслини Азербәјҗанда Һейдәр Әлијев ерасы адландырыр, Америка алыми зәманәмизин бу көркәмли сијаси хадими һаггында һәмин фәсилдә јазырды: "Бүтүн күчлү сијаси шәхсийәтләр кими Һейдәр Әлијев дә һамыны архасынча апара билирди. О, сон дәрәҗә ишкүзар вә зијалы бир рәһбәр кими зәифләмиш игтисадијјата

јени нәфәс кәтирдди, Азәрбајчанын нүфузуну жүксәлтмәјә наил олду... Һејдәр Әлијев Сияси Бүронун тәркибинә дахил олан илк азәрбајчанлы лидердир, бу да республиканын нүфузунун артмасы, онун сияси тә'сир күүнүн чохалмасы бахымындан сон дәрәчә әһәмијәтли амил иди" ("Халг гәзети", 16 октябр 1996-чы ил).

Һејдәр Әлијев чәнабларынын бу дөврдәки фәалијәтини, доғма Вәтәни үчүн көрдүү бөјүк ишләри, газандығы мұвоффәгијәтләри жүксәк гијмәтләндирән "Үмуммилли лидер: тарихин сынағы вә һәгигәт аны" мөгаләсиндә мұллифләр (Рамиз Мөһдијев, Виләјәт Гулијев) һағлы олараг гәјд едирләр ки, "Һаымыза ајдындыр ки, Москванын Азәрбајчан феноменинин е"тирафы јолундакы һәр бир нөвбәти аддымы Һејдәр Әлијевин бөјүк нүфузу, зәһмәти, әзми вә инадкарлығы һесабына, јердә вә мәркәздәки ниһилистләрлә, космополитләрлә, вәтәнсизләрлә мұбаризәси баһасына баша кәлирди. Әз милләтинә бәсләдији сонсуз мөһәббәт, ону дүнјаја танытмағ истәји гаршысында һәр һансы сияси иттиһам, гарајахма вә бөһтан кампанијасы Һејдәр Әлијевә кичик вә әһәмијәтсиз корүнүрдү" ("Халг гәзети", 16 октябр 1996-чы ил).

Азәрбајчан президенти сојдашларымыза өз һојат јолуну нүмунә кәстәрәрәк Америка сәфәриндә демишдир: "Мән һәмишә белә јашамышам. Индијә гәдәр халғым үчүн әлимдән нә кәлиб етмишәм, бундан сонра да едәчөјәм. Сизи до до'вәт едирәм ки, буну едәсиниз" ("Азәрбајчан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Һејдәр Әлијев чәнабларынын бу фикри тәкчә Америкада јашајан сојдашларымыза аид дејилдир. Дүнјанын бүтүн өлкәләриндә јашајан азәрбајчанлылар, Азәрбајчан диаспору бу фикирдән лазыми нәтичәләр чыхармалы, өз фәалијәтләриндә әсаслы дөнүш јаратмалыдырлар.

О, һәмин тарихи чыхышында сојдашларымыза мұрачиәт едәрәк "Һәр бир азәрбајчанлы үчүн ифтихар мәнбәји олан" (Һејдәр Әлијев) Вәтәнин - Азәрбајчанын гаршысында күндәлик һесабаг вермәли, онун мөһкәмләнмәси уғрунда, һәр чүр тәхрибатчылығ фәалијәтинин гаршысыны алмағ уғрунда әзмлә чалышмалы, мұбаризә апармалы, вурушмалыдыр. "Сиз дүшүнмөјин ки, Азәрбајчан сизә нә етмәлидир. Дүшүнүн ки, сиз Азәрбајчана нә етмәлисиниз" ("Азәрбајчан" гәзети, 6 сентјабр 1997-чи ил).

Азәрбајчан диаспорунун гаршысына чох мұһүм вәзифәләр, гојан президент, һәм дә онлары ајығ олмаға, бир чох вәзифәләрин һәллиндә дүшмөн фитваларына ујмамаға чағырыр. Чүнки, республикамызын бу күнкү уғурлары илә барышмағ истәмөјөн, Һејдәр Әлијевин өлкәдә јаратдығы атәшкәсдән, сияси сабитликдән,

харичи дөвләт сәрмәјәдарларынын ири нефт вә сәнајә ширкәтләринин игтисадијатда дәрин дәјишикликләр едәчөјиндән наразы галан бә'зи бәдхәһларымыз харичдә өлкәмизин дүшмәнләри ки-ми республикамыз һағгында мұхтәлиф шајиәләр јайыр, әсл һәгигәтләри кизләдир, бүкүнкү газанылан наилијәтләрә, өзү дә чох чәтин вә кәркин бир вахтда әлдә едилән уғурлара көз јумур, бир сөзлә Вәтәнә, доғма республикамыза гаршы бөһтанлар јағдырмагла мөшғул олур.

Һејдәр Әлијев чәнаблары харичдәки сојдашларымыза, Азәрбајчан диаспору нүмәјәндәләринә бир вәзифә олараг тапшырыр ки, беләләринә гаршы мұбаризә апарсынлар, Азәрбајчанын мөнафәјинә, адына хәләл кәтирән һеч бир фәалијәтә јол вермәсинләр. О, сојдашларымыз гаршысында чыхышында фикрини давам етдирәрәк демишдир: "Көрүн ермәниләр бурада (АБШ-да - В.Һ.) Ермәнистан үчүн нәмә вурушурлар. Амма кәлин кәрәк, бурадакы азәрбајчанлылар Азәрбајчан үчүн вурушурлармы, бу ишә сә'јләрини гојурлармы?" ("Азәрбајчан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Көрүндүү ки, Азәрбајчан диаспорунун нүмәјәндәләринин, бүтөвлүкдә һәр бир азәрбајчанлынын фәаллығы өз вәтәни, онун кәләчәји наминә мұбаризә апармасы, чәтин, лакин шәрәфли, мұстәгиллик јолунда уғурла аддымлајан доғма республиканын гүдрәтинин мөһкәмләндирилмәси наминә чалышмасы Азәрбајчан президентинин мұгәддәс арзусудур. О, сојдашларымыза демәк олар бүтүн сәфәрләриндә Вәтән илә сых әлағә сахламаға, онун мұстәгиллијинин горунуб сахланмасы вә мөһкәмләндирилмәсинә бүтүн гүввә вә ба-чарығларыны әсиркәмәмөјә, сә'јләрини Вәтәнин ишығлы кәләчәјинин тә'мин олунмасы ишинә сәрф етмөјә чағырыр. Америкадакы сојдашларымызла көрүшүндә дә бу мәсәлә диггәт мәркәзиндә сахланылмышдыр: "Азәрбајчан мұстәгил бир дөвләтдир, она көрә дә көрәк һәр бир азәрбајчанлы нә мүмкүндүр, ону етсин. Сизин вәзифәниз бу олмалыдыр" ("Азәрбајчан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Һејдәр Әлијев чәнаблары харичдәки сојдашларымызын Вәтәнә доғру дикилмиш үмидләринин кәрчәкләшмәсини дә мөһз бунда корүр. Әкәр азәрбајчанлылар Вәтәнлә мүнтәзәм әлағә сахламасалар, өз доғма торпағларынын тәәссүбүнү чөкмәсәләр, харичдә бүтүн фәалијәтләрини үмуммилли мөнафә әсасында гурмасалар, шүбһәсиз ки, Вәтәнә гаршы чөврилмиш дүшмән нијјәтләринин арадан галдырылмасында халғымыз бөјүк чәтинликләрлә гаршылашар, өз мұстәгиллијини мөһкәмләндирмәк просеси хејли узанар, ијирминчи әсрин ахырларында ермәни тәчавүзкарларынын ишғалчылығы нәтичәсиндә торпағларымыза, халғымыза вурулан

мә'нәви жаралар тезликлә арадан галха билмәз.

Һејдәр Әлијев чәнаблары тәкчә харичдәки сојдашларымызын дејил, еләчә дә республикамыз дахилиндә јашајан һәр бир азербайҗанлынын өз фәалијәтини мәһз үмуммилли мәнәфејимизин һәјатә кечирилмәси, реаллашмасы уғрунда гәтијәтлә чалышмасыны арзулајыр. Белә мәгсәдәјәнлү фәалијәти мүһүм үмумдөвләт, үмумхалғ вәзифәси һесабы едир.

Азербайҗан президенти харичдәки сојдашымызын Вәтән илә әлагәләринә јахуд Азербайҗан мәнәфеји наминә чалышмаларына һеч дә биртәрәфли јанашмыр.

Мәлумдур ки, һәр бир азербайҗанлы һәм дә Вәтәндән бөјүк ғајғы вә диггәт көрмәји, узағ өлкәләрдә ону бир арха һисс етмәји арзулајыр. Бүтүн арзулар керчәкләшдикдә гүрбәт елләрдә јашамағ вә ишләмәк, өз фәалијәтини гүрмағ даһа асан олур. Бу чәһәттән дүнјанын мүхтәлиф өлкәләринә сәпәләнмиш азербайҗанлыларын һәсрәтлә Вәтәнә дикилмиш бахышларында узун илләрин нискилләри артығ 90-чы илләрин өввәлләриндән етибарән арадан галхмышдыр. Бу күн онлар республикамызла әлағә сахламағда, истәдикләри вахт доғма Вәтәнә қолиб- кетмәкдә һеч дә чәтинлик чәкирләр.

Сојдашларымызын Вәтән илә бу әлагәләринә бөјүк өһәмијәт верән президент онлара һеч вахт өзләрини гүрбәт өлкәләрдә тәнһа һисс етмәмәји төвсијә едир вә инамла билдирир ки, "Азербайҗан сизин дајағыныздыр. Азербайҗан президенти кими мән дүнјада јашајан һәр бир азербайҗанлыға ғајғы кәстәрмәјә, һәр бир азербайҗанлынын дәрдинә шәрик олмаға һазырам. Мәним вә дөвләтимизин көмәјинә еһтијаж дујан һәр бир азербайҗанлыға көмәк етмәјә һазырам. Чүнки, о азербайҗанлыдыр" ("Азербайҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Мүстәгил республикамызын һөрмәтли президентинин харичдәки сојдашларымызла белә мұрачәјәти, бир азербайҗанлы кими даим дөвләт тәрәфиндән ғајғы вә диггәтлә өһатә олунмағ истәји, шүбһәсиз ки, һәр бир азербайҗанлыда бөјүк руһ жүксәклији, дөвләтимизин башчысына, Вәтәнә дәрин инам һисси јарадыр.

Јүксәк вәтәнпәрвәрлик, сијаси узағкөрәнлик вә мүгәддәс бәшәри һиссләрлә јоғрулмуш бу фикир сојдашларымыз, еләчә дә Азербайҗан диаспорунун фәалијәти гаршысында бөјүк имканлар ачмышдыр. Артығ һәр бир азербайҗанлы гүрбәт елләрдә архаларында доғма Вәтәнләринин, онун сынанмыш көркәмли сијаси лидеринин арха дурмасына ајдын дәрк едир вә бу онларын фәалијәтләринә јәни күввә вә руһ верир.

Һејдәр Әлијев чәнаблары Вәтән илә әлагәләринин мөһкәмләnmәсинә үмумдөвләт сијасәтинин тәркиб һиссәси кими бахыр вә

харичә кедән һәр бир һәмвәтәнә онларын мә'нәви тәләбатларынын өдөнмәси ишиндә јахындан иштирак етмәји мәсләһәт көрүр.

Ејни заманда харичдәки сојдашларымыз да Вәтәнә мүнғәзәм кәләрәк доғма, мүгәддәс торпағы зијарәт етмәләрини төвсијә едир. О, бу мәсәләдә ермәниләрин фәалијәтләрини мисал чәкир: "Билирсиниз, ермәниләр һарада јашасалар да Ермәнистанә кедирләр. Ечмиәдзини зијарәт едирләр, сонра исә дејирләр ки, биз кетдик, торпағымызы зијарәт етдик. Ахы сизин дә Вәтәниниз вар. О, һамынызын Вәтәнидир. Бу, мүстәгил Азербайҗан Республикасыдыр" ("Азербайҗан", 6 сентјабр 1997-чи ил).

Харичдәки сојдашларымызын Вәтән илә мүнғәзәм әлағә сахламалары, мүхтәлиф вахтларда республикаға кәлиб галмамалары вә бурада һәјатә кечирилән кениш ислаһатлары, бөјүк социал-игтисади дөјишикликләри өз көзләри илә көрмәләри чох вачибдир. Онлар јәнидән өз јашајыш јерләринә ғајытдығда өзләри илә Азербайҗан һәгигәтләри апарыр вә харичдәки диқәр һәмвәтәнләримиз арасында јайыр, онларын Азербайҗанда мөвчуд ичтимаи-сијаси, игтисади вәзијәт барәдә тәсәввүрләрини даһа да кенишләндирирләр.

Диқәр тәрәфдән, һәмвәтәнләримизин харичи өлкәләрә, јә'ни мәскунлашдығлары гүрбәт елләрә Азербайҗан һәгигәтләрини өзләри илә апармалары һәм дә һәммин өлкәләрдә Азербайҗан диаспорунун фәалијәтинин јахшылашмасына да күчлү тө'сир кәстәрир.

Бу күн Азербайҗан Республикасынын гаршысында дуран башлыча вәзифә мүстәгиллијимизи мөһкәмләндирмәкдән ибарәтдир. Һөрмәтли президентимизин бүтүн фәалијәти мәһз бу мәгсәдин-үмуммилли вәзифәнин һәјатә кечирилмәсинә јөнәлдилмишдир. О, истәр республика дахилиндә, истәрсә дә харичи өлкәләрдә, о чүмләдән сојдашларымыз гаршысындакы чыхышларында дәфәләрлә билдирмишдир ки, Азербайҗанын мүстәгил дөвләт кими мөһкәмләnmәси кәләчәкдә бүтүн башға мүһүм проблемләримизин дә һәлл олунмасына, Азербайҗанын сивилизасија јолу илә ирәли-ләмәсинә кәтириб чыхарачагдыр.

Лакин бу јол узун јолдур, һеч дә асанлыгла кедилән јол дејилдир. О бөјүк мәгсәд чатмағ үчүн халғымыз нә гәдәр мөһрумијәтләрә дөзмүшдүр, фәциәләрлә гаршылашмышдыр, милли хәјанәтләрә, Вәтәнин ағыр күнләриндә чеврилиш чәһдини һәјатә кечирмәк һиссләри илә јашајан сатғынлара гаршы бир јумруг кими президентин өтрафында сых бирләшмиш вә мүстәгиллијимизин башы үзәрини алмыш тәһлүкәнин арадан галдырылмасында өз сынанмыш өвлады, дүнја өһәмијәтли сијаси хадим Һејдәр Әлијев чәнабларынын архасында монолит сипәр кими дурмушдур.

Азәрбајҹан республїкасынын прездентї м҃стәгїллик јолунун чох чәтин лакин шәрәфли бир јол олдуғуну һәлә һакимїјјәтин илк к҃нләрїндә халға билдирмишдир. О, халгы әмин етмишдир ки, һеч бир чәтинлик, тәһлүкә ону бу јолдан, м҃стәгил Азәрбајҹана хидмәт етмәк ишиндән дөндәрә билмәз.

Лакин бу вәзифә тәкчә онун тәрәфиндән дејил, бүтүн Азәрбајҹан халгынын, о чүмлөдән харичдә јашајан сојдашларымызын фәал көмәји сәјәсиндә әлдә едилә биләр.

Һәлә 1994-чү илдә торпағларымызда м҃һарибә кетдији бир вахтда һейдәр Әлијев чәнаблары харичи өлкөләрә сәфәрлори заманы һәмвәтәнләримизин диггәтини мөһз бу вәзифәнин биркә һәјата кечирилмәсинә Азәрбајҹанын тәләјүклү проблемлоринин һәллїндә јахындан иштирак етмөлоринә јөнәлтмишдир.

Белә ки, 1994-чү илин әввәлләрїндә республїка прездентї Бөјүк Британијада јашајан азәрбајҹанлыларла корүшүндә Вәтәндә кедән м҃һарибәнин чох бөјүк фәләкәтләр јаратдығыны, ејни заманда бу ағыр ичтїмаи бәлаларын халгын, харичдәки һәмвәтәнләримизин көмәји сәјәсиндә арадан галҹаҹағыны билдирмишди: "...Азәрбајҹан әразисиндә м҃һарибә кедир вә бу, халгымыза чох баһа отуруп. Белә бир вәзијәтдә олан Азәрбајҹан республїкасынын кәнарда јашајан сојдашларымызын, һәмвәтәнләримизин, бүтүн дүнја азәрбајҹанлыларынын көмәјинә чох бөјүк еһтијаҹы вар. Һәрә оз имканы дахилиндә нәји бачарырса ондан истифадә едәрәк, Азәрбајҹана көмәк кәстәрмәлидир" ("Азәрбајҹан", 3 март 1994-чү ил).

Азәрбајҹан прездентї харичдә азәрбајҹанлыларын арасында әләгәләрин инкишаф етдирилмәсини диаспорун фәалијјәтиндә м҃һүм амил һесаб едир. О, Бөјүк Британијада бу мөсәләјә хүсуси диггәт јетирир, сојдашларымызын бу саһәдә газандығы уғурлара севинир, ејни заманда гөјд едир ки, Авропада, башға өлкөлөрдә дә, азәрбајҹанлыларын чох јашамасына бахмајарағ, онларын арасында әләгәләр зәиф олмушдур.

Харичдә јашајан сојдашларымыз арасында әләгәләрин јарадылмасы вә күчләндирилмәси чох вачиб шәртлөрдән биридир. Бу истигамәтдә кениш вә мөҹсәдјәнлү ишин апарылмасына еһтијаҹ дујулур. Һәр бир харичи өлкәдә фәалијјәт кәстәрән диаспор нүмајәндәләри дүнјанын м҃хтәлиф шәһәрләрїндә мөвчуд олан Азәрбајҹан мәдәнијјәт мәркәзләри, чәмијјәтләри илә әләгә сахламағы бачармалыдыр. Бу саһәдә В.Арзуманлынын вә А.Һүсәјновун нәшр етдирдикләри "Азәрбајҹан үнванлы..." китабы онлара көмәк кәстәрә биләр. Мүәллифләр бөјүк зәһмәтә гатлашарағ китабда харичи өлкәләрдә фәалијјәт кәстәрән Азәрбајҹан мәдәнијјәт

мәркәзләри вә чәмијјәтләри һағгында мө'лумат верир, үнванларыны белә кәстәрирләр. Бу китаб һәр бир өлкәдә диаспорун вәзијјәти вә фәалијјәтини јығнам шәкилдә өзүнү өкс етдирир.

Фикримизчә, "Азәрбајҹан үнванлы..." китабы харичдә фәалијјәт кәстәрән һәр бир Азәрбајҹан мәдәнијјәт мәркәзинин вә чәмијјәтин столусту китабы олмалыдыр.

Һәр дәфә харичи өлкәләрә сәфәр едәркән сојдашларымызла корүшүб онларын проблемләрини динләмәси, күндәлик гајғылары вә гаршыларына чыхан чәтинликләрлә јахындан таныш олмағы һөрмәтли прездентимиз өз һәјатында санки бир бајрам кими гәбул едир. О, азәрбајҹанлыларын онунла корүшә кәлмәсинә бөјүк әһәмијјәт верир, бу корүшүн диаспорун фәалијјәтинин кәләчәк инкишафында м҃сбәт рол ојнаҹаҹағыны гөјд едир. Онун фикринчә, харичдә јашајан азәрбајҹанлылар бир-бириләри илә сых әләгә сахламалы, мөһрибан, јахын олмалы, һәтта ән чәтин анларда белә сојдашларына арха дурмалыдырлар.

Һакимијјәтә халгын тәләби илә икинчи дәфә кәлән һейдәр Әлијев гыса мүддәт әрзиндә өлкәнин сијаси-игтисади һәјатында м҃һүм дөјишикликләр јаратмағ үчүн харичи өлкәләрә рәсми сәфәрләрә чыхды, Азәрбајҹанын башына ачылан бәлалары дүнја танытмағ мөҹсәдијлә дөвләт башчылары, рәсми шөхсләр вә сојдашларымызла корүшдү. Онун Азәрбајҹан диаспору нүмајәндәләри гаршысында һәр бир чыхышы әсл тәј-бајрама чеврилди.

Узун илләр боју Вәтәндән ајры јашајан, Вәтәндән һәр бир хәбәри даим интизарла кәзләјән сојдашларымыз дүнја шәһрәтли бир азәрбајҹанлынын, бүтүн дүнја азәрбајҹанлыларынын прездентї олан һейдәр Әлијевин корүшүнә кәлмәји, ондан лазыми мәсләһәт алмағы осләри үчүн бөјүк фәхр, шан-шәһрәт һесаб едирләр.

Азәрбајҹан прездентї 90-чы илләрин әввәлләрїндә республїкамыза гаршы чеврилмиш информасија блокадасынын јарылмасы, әсл реаллығын, тарихи һәгигәтләрин ашкара чыхарылмасы ишиндә харичдәки сојдашларымызын фәалијјәтинә архаланмағы мәсләһәт корүр. Бу фикир демәк олар ки, онун бүтүн чыхышларында оз әксини тапмышдыр.

Бөјүк Британијада јашајан азәрбајҹанлыларла корүшдә Азәрбајҹан диаспорунун јарадылмасынын чох зәрури олдуғуну ирәли сүрән һейдәр Әлијев чәнаблары доғма Вәтәндә белә бир диаспорун фәалијјәтини сојдашларымызын сәбирсизликлә кәзләдијини билдирир. Лакин бу диаспора харичдә ермәни лоббиси, ермәни диаспору илә м҃баризә шәраитиндә јаранмалы вә инкишаф етмәлидир.

Бу, һеч дә асан мөсәлә дејилдир. Чүнки диаспорун формалашмасы

үчүн мүтлөг لازымы зөмин олмалыдыр. Белә ки, ермөниләрин харичдә фәалијәт көстөрән диаспору мөһз белә мөһкөм зөминә әсасланыб инкишаф етмәкдәдир.

Харичдәки сојдашларымызын диггәтини бу мәсәләјә јөнөлдөн Азәрбајчан президенти Бөјүк Британијада сојдашларымыз гаршысында демишдир: "...Реаллыг бундан ибарәтдир ки, башга өлкәләрдә ермөни лоббиси, ермөни диаспору кими Азәрбајчан лоббиси, Азәрбајчан диаспору јаратмаг мүмкүн дејилдир. Јә'ни о, мадди имканлара малик олан, јахуд ајры-ајры өлкәләрдә дәвләт органларында, тәблиғат, информасија васитәләриндә мөһкөм мөвгә тутан ермөниләрлә бәрәбәр сәвијәјә наил олмаг азәрбајчанлылар үчүн инди чох чәтин мәсәләдир" ("Азәрбајчан", 3 март 1994-чү ил).

Һәмин дәврдә Азәрбајчан президенти реал вәзијәти чох дүзкүн гиймәтләндирди. Һәгигәтән дә төкчә Бөјүк Британијада дејил, дүнјанын демәк олар бүтүн өлкәләриндә јашајан азорбајчанлыларын јаратдыгы диаспору бөјүк тәчрүбәјә малик олан ермөни диаспору, лоббиси илә мүгајисә етмәк олмазды.

Бу ади һәгигәти сојдашларымызын нәзәринә чатдыран өлкә президенти һеч дә руһдан дүшмәмәји, мүстәгил Азәрбајман дәвләтчилијини мөһкөмләндирмәк јолунда фәал чалышмагы һәр бир харичдәки сојдашларымыздан төләб едир: "Вәтөндән кәнарда јашајан сојдашларымызын үрәкләри кәрәк даим Азәрбајчанын нобзи илә бир вурсун. Һарада јашамасындан, вәзијәтинин ағыр вә чәтинлијиндән асылы олмајараг, кәрәк һәр кәс өз Ана Вәтәни һаггында дүшүнсүн. Азәрбајчанлылар артыг билирләр вә даһа чох билмәлидирләр ки, инди бизим нәһајәт, мүстәгил дәвләтимиз - Азәрбајчан Республикасы вар, азорбајманлылар үчүн Ана Вәтән вар. Бу, мүгәддәс Азәрбајчан торпагыдыр. Демәли, Һарада олурсан ол, һансы өлкәдә јашајырсан-јаша анчаг Азәрбајман һаггында, Азәрбајчан халгынын бу күнү вә кәләчәји һаггында дүшүнмәлисэн" ("Азәрбајчан", 3 март 1994-чү ил).

Бөјүк Британијада кечмиш баш назир чәнаб Чон Мөјмор вә ди-кәр рәсми шөхсләрлә көрүшләриндән нәтичә чыхаран һейдәр Әлијев чәнаблары сојдашларымыза ону да билдирди ки, инкилис-ләрин Азәрбајман һаггында чох аз мө'луматлары вардыр. Ермөнистан мұһарибәси һаггында олан мө'лумат анчаг ермөниләрин хейринә формалашмышдыр. Бу ишдә шүбһәсиз ки, Бөјүк Британијада јашајан ермөни диаспорунун бөјүк ролу олмушдур.

Азәрбајман президенти Һәммин фикри давам етдирәрәк харичдәки сојдашларымызын диггәтини белә бир мәсәләјә чөлб едир ки, "Азәрбајчанын бүгүнкү реал вәзијәти һаггында ја мө'лумат јохдур,

варса да доғру-дүзкүн мө'лумат дејилдир. Дүнән дә, бу күн дә көрүшләр вә сөһбәтләр заманы Инкилтәрәнин рәһбәр хадимләри баш назирдән тутмуш ди-кәр вәзифәли шөхсләрә гәдәр һамысы биздән ешитдикләри мө'луматы бә'зән тәәччүблү, чох вахт да мәмнунијәтлә гаршылајыр вә дејирдиләр ки, биз булары билмирдик, вәзијәтин белә олмасындан хөбәрсиз идик, сиз биздән өтрү чох шөјләри ајдынлашдырдыныз" ("Азәрбајчан", 3 март 1994-чү ил).

Һәммин тарихи көрүшдән бир нечә ил кечсә дә, Азәрбајчан президенти бу күн дә Һәммин истигамәтдә өз фәалијәтини давам етдирди, бүтүн сојдашларымыздан Азәрбајчанын мөнафеји намина фәаллыг көстөрмәји төләб едир.

Бу тарихи көрүшдән хейли вахт кечсә дә, бу мүддәтдә республика президенти бир чох харичи өлкәләрдә сәфәрләри заманы Азәрбајман һаггында кениш, әһатәли мө'лумат версә дә, дүнја ичтимаи-ијәтинин ичтимаи фикриндә бөјүк дәјишиклик јаратмыш олса да, һеч дә бу сәһәдә фәалијәтини азалтмыр, әксинә, о, әввәлки мө'луматлары өз мәгсәдјәнлү чыхышлары илә даһа да кенишлән-дирди, дүнја ичтимаијәтинә Дағлыг Гарабағ проблеминин на-мө'лум сәһифәләрини, ермөни тәчавүзкарларынын әсл симасыны ачыб көстөрдир.

1997-чи илин июл-август ајларында бүтүн дүнја ичтимаијәти, еләчә дә Азәрбајман халгы һейдәр Әлијев чәнабларынын Америка Бирләшмиш Штатларына рәсми сәфәри заман-јүксәк вәзифәли дәвләт адамлары, ајры-ајры ширкәтләрин рәһбәрләри, ишчиләри гаршысында онун өлкәмиз һаггында һәгигәтләри нечә бөјүк чан-фошанлыгла јайдыгынын, хусусило Дағлыг Гарабағ проблеми бәрәдә әсл тарихи мө'луматлар вердијинин шаһиди өлдү. АБШ сәфәри көстөрдү ки, Азәрбајчанла бағлы информасија блокадасынын арадан галдырылмасына бахмајараг, һәлә дә бу истигамәтдә чох иш апарылмалыдыр.

Һейдәр Әлијев чәнаблары санки бир мүәллим ким-к хәритәнин гаршысында дајаныб АБШ ичтимаијәтинә Дағлыг Гарабағ бәрәдә, Азәрбајчанын бүгүнкү вәзијәти һаггында әтрафлы мө'лумат верди, ермөни диаспорунун Азәрбајчанга гаршы јайдыгы бәднам фикирләри мәнтиглә, елми фактларла төкзиб едирди.

Азәрбајман президенти кәркин иш режими шөраитиндә ишлә-јиб фәалијәт көстөрмәсинә бахмајараг дүнја азорбајманлыларынын демәк олар ки, һәр бир аддымы, гајғылары илә марағланыр, онларын бу вә ја ди-кәр төләбатларынын одөнилмәсинә чалышыр, ејни заманда сојдашларымыз арасында һәмрә'лијин јаранмасынын вә онларын бир-бириләри илә даһа сых әлағә сахламаларынын

арзулайыр. О, һәлә Бөйүк Британијага сәфәри заманы бу мұһүм мәсәләгә тохунараг демишдир: "Күман едирәм ки, онларын бир-бири илә сых әләгә сахламасы, бир-бири илә јахын олмасы үчүн илк аддымлардыр. Арзу едирәм ки, бу аддымлар уғурлу олсун, азербайжанлылар дүнјада бир-бири илә бирләшсин, бир-биринә јахынлашсын, һамы Азербайжан Республикасынын бу күнкү вә кәләчәјини горусун, мүдафиә етсин" ("Азербайжан", 3 март 1994-чү ил).

Азербайжан президентинин һәмин дөврдә бу чағырышы, дүнја азербайжанлыларына мүрачәти бүтүн харицдәки сојдашларымыз тәрәфиндән бөйүк рәғбәтлә гаршыланды. Һәр бир һәмвәтәнимиз һәрмәтли президентин гејд етдији кими Азербайжана Ана Вәтәни кими бахды, онун мүдафиәси, мүстәгиллијинин горунуб мөһкәмләnmәси јолунда әлиндән кәләни етмәјә чалышды.

Азербайжан Республикасы һәмин дөврдә Ермәнистанла торпагларымызын горунмасы уғрунда мұһарибә апарырды. Һәлә атәшкәс мұғавиләси имзаланмамышды. Одур ки, харицдә јашајан һәмвәтәнләримиз мүстәгил республикаларыны ермәни ишғалчылардан горужуб мүдафиә етмәк мөғсәдилә Вәтәнә чан атырдылар. Мүдрикл ел ағсаггалынын, коркөмли сийасәтчинин дүнја азербайжанлыларына мүрачәти онлары белә бир аддым атмаға вадар етмишди.

Лакин мә'лум олдуғу кими Азербайжан президентини харицдәки һәмвәтәнләримизин өз јашајыш јерләриндә Азербайжанын мөнафәјини горумаға, доғма республикамызла сых әләгә сахлајыб һаггында јайылмыш гејри-објектив, бәднам фикирлорин арадан галдырылмасында, Азербайжан һаггында әсл објектив, реал тарихи һәгигәтләрин јайылмасында, дүнја ичтимаијәтиндә дүзкүн ичтимаи фикрин јаранмасында фәал иштирак етмәји нәзәрдә тутурду.

О, елә бу күн дә һәмвәтәнләримизә мүрачәтиндә онларын бу истигамәтдә фәалијәт кәстәрмәләрини арзулайыр.

Һејдәр Әлијев чәнаблары Бөйүк Британија сәфәриндән бир гәдәр әввәл дүнја азербайжанлыларынын һәмрә'јлик күнү вә Јени ил бајрамы мұнасибәтилә халга мүрачәтиндә дә һәмин мәсәләләрә тохунмушдур. О, 1994-чү ил январын 9-да Азербайжан президентинин чағырышына чаваб верән харицдәки сојдашларымызын илк дәстәси илә Бақыда көрүшдүју заман да һәмчинин бу мұһүм проблемләри диггәт мәркәзиндә сахламышдыр.

Һәмин күн Азербайжан президентини Алманијадакы "Азербайжан күлтүр оҗағы"нын нүмәјәндәләри - "Ана дили" гәзетинин нашири вә редактору Нурәддин Гәрәвини, електросәнајә доктору Әли Гарабағини, мәшһур гармон чалан Рәһман Әсәдуллаһини вә һәрби мұтәхәссис Әмир Фәрәвини гәбул етмишдир.

Һејдәр Әлијев чәнабларынын харицдәки һәмвәтәнләримизлә бу көрүшүндә бир чох мұһүм проблемләр диггәт мәркәзинә чыхарылмышдыр. Гонаглар е'тираф етмишләр ки, дүнја азербайжанлылары арасында сых әләгәләрин јарадылмасы саһәсиндә онун бир президент кими бөйүк әмәји вардыр. О, бир азербайжанлы, мүдрикл сийасәтчи кими ајры-ајры өлкәләрә сәпәләnmиш, вәтәндән узаг дүшмүш азербайжанлыларын тәшкилатланмасы саһәсиндә узун илләр һеч бир иш апарылмадығыны көрмүш вә онларын бу истигамәтдә өз ишләрини гурмаларыны төвсијә етмишди.

Харицдәки һәмвәтәнләримизин бир диаспор һалында фәалијәт кәстәрмәмәси, лазыми сәвијәдә тәшкилагланмасы, үмумијәтлә, һәм сојдашларымызын фәалијәтинә, һәм дә доғма Вәтәнин гаршысында дуран мұһүм мәсәләләрин һәлл олунмасына, Азербайжан дөвләтчилијинин горунуб сахранмасына, мөһкәмләnmәсинә олдуғча тәсир кәстәрмишдир.

Азербайжан президентини илә көрүшүндә бу чәһәтә хусуси диггәт јетирән гонаглар - харицдәки һәмвәтәнләримиз үрәкағрысы илә гејд етмишләр ки, Гәрбин ајры-ајры нүфузлу дөвләтләриндә кениш имканлары олан азербайжанлылар өз доғма торпагларында кәдән мұһарибәдән нарахат олсалар да, онларын пәракәндә һалда јашамасы, бир мәркәздә, мүејјән гурумларда бирләшмәмәси бөйүк өнкәлләр торәдир.

Буна баһмајараг дүнјанын бүтүн өлкәләриндә јаттајан азербайжанлылар коркөмли сийаси хадим, президент Һејдәр Әлијев иләзәринин рәһбәри вә атасы һесаб едирләр ("Азербайжан", 11 январ 1994-чү ил).

Алманијадан кәлмиш һәмвәтәнләримизлә көрүшәркән, Һејдәр Әлијев чәнаблары чәми үч ај иди ки, республикамыза бир президент кими рәһбәрлик едирди. Онун 1993-чү илин орталарында өлкәмиз вә халғымыз үчүн чох чәтин бир дөврдә халгын тәдәби илә Али Советини сәдри вәзифәсинә сечилиб фәалијәтә башламасы елә илк күндән мүстәгил дөвләтчилијимизин горунуб сахранмасында, мөһкәмләnmәсиндә бөйүк рол ојады. Вәтәндаш мұһарибәси тәһлүкәси арадан галдырылды, һеч бир сәриштәси, тәчрүбәси олмајан ајры-ајры дөвләт рәһбәрләри вәзифәдән узаглашдырылды, низами ордунун јарадылмасына башланды, торпагларымызын ермәни ишғалчыларындан мүдафиәси вә азад олунмасы саһәсиндә хәјли иш көрүлдү.

Коркөмли сийаси хадим Алманијадакы сојдашларымыз гаршысында бу мәсәләләрә тохунараг ағсачлы анамыз Азербайжанын бу күн һәр бир һәмвәтәнимизин көмәјинә еһтијачы олдуғуну

билдирмишди. Өлкөмиз үчүн өн ағыр вахтларда белө о, президент күрсүсүнө галхыб анд ичөндө дө бүтүн дүнја азербайжанлыларынын мүстәгил республикамызын дәвләтчилијинин мөһкөмлөнмөси ишиндө фәал вә јахындан иштирак өтмөсини арзулајырды. О, гө-бул өлөдији гонаглара бу һагда демишди: "Өлкөнин ағыр вахтларында президент сечиләндө, президент күрсүсүнө галханда да, анд ичөндө дө мән төкмө Азербайжанын өразисиндө олан азербайжанлыларә јох, бүтүн дүнјада јашајан азербайжанлыларә мүрачиәт өтдим. Билдирим ки, республиканын бу ағыр дөврүндө һәр бир азербайжанлы, дамарларында азербайжанлы ганы ахан һәр бир инсан кәрәк Вәтөнин бу күнүнө јансын, мүнәсибөтини билдирсин, көмөк өтсин. Чүнки азербайжанлынын Азербайжандан башга вәтөни јохдур. Алманијада јашаја биләрсиниз, һәм дө чох фираван јашаја биләрсиниз. Франсада, Америкада да јашаја биләрсиниз, варыңыз да, дәвләтиниз дө олар. Амма о өлкөләр сизин Вәтөниниз ола билмөз. Буну төкмө азербайжанлыја анд өтмөк олмаз. һәр бир милләтин, һәр бир инсанын ана торпагы онун Вәтөнидир. Азербайжанлыларын да Вәтөни Азербайжандыр ("Азербайжан", 11 јанвар 1994-чү ил).

Көркөмли сијаси хадим һәр бир азербайжанлыја доғма Вәтәнө бир ата оцагы кими бахмагы төвсијә едир. О, һансы өлкөдө рәсми јахуд достлуг сәфәриндө олурса азербайжанлыларда мөһз бу мүгәддәс һиссин ојанмасына чалышыр. Азербайжан президенти мүстәгил дәвләтимизин башчысы кими фәалијәтө башладыгы илк күндөн бу мүгәддәс һисси уа тутмагы, һәр бир азербайжанлыда бу һисси ојатмагы өз борчу һесаб едир. О, Алманијадан кәлмиш сојдашларымызла көрүшү заманы өз фикрини бу һагда белө ифадө өтмишдир: "Мән мүрачиәтләримдө бүтүн дүнјада - Авропада, Асијада, Америкада вә с. јөрлөрдө јашајан азербайжанлыларын бах, бу һиссијатыны ојатмаға чалышырам. Чалышырам ки, бу һиссијатлары ојадараг онлары Азербайжана чөлб едим, Азербайжана доғма мүнәсибөт бөсләмөлөринә наил олум" ("Азербайжан", 11 јанвар 1994-чү ил).

Азербайжан диаспорунун формалашмасынын башлыча маһијәтини сојдашларымызын пәракөндө вәзијәтиндө јашамагында дејил, мүтөшәккил шәкилдө тәшкилатланмагында көрөн республикамызын башчысы бүтүн чыхышларында, о чүмлөдөн сојдашларымызла илк көрүшләриндө бу проблемә дөнө-дөнө галдырыр, бунун халгымыз, дәвләтчилијимизин мөһкөмлөнмөси үчүн чох вачиб бир фәалијәт сәһәси олдуғуну билдирир.

Өлкө президенти харичдөки сојдашларымызла һәр бир көрүшүнү бөјүк фәрәһ һисси илә көзләјир вә онларла гаршылашаркөн

Азербайжанын дәвләтчилијинин горунуб сахланмасында һәр бир азербайжанлынын өз јери вә ролу олдуғуну хатырладыр, республикамызын мүстәгиллик газандыгдан сонра һәм дө бөјүк чөтинликләр, сынаглар гаршысында галдығыны, хусусилә ермәни төчавүзкарларынын харичдө јашајан ермәни лоббиси, диаспору тәрәфиндөн мөгсөдјөнлү шәкилдө мүдафиә етдикләрини гејд едир. Онун ејни проблемәи, јә'ни Азербайжанын мүһарибө шәраитиндө јашадығыны, торпагларымызын ишғал алтында олдуғуну, үмумијәтлә, халгын сон иллөрдө гаршылашдыглары фәлакәтләри дөфөләрлө сојдашларымыз гаршысында сөјләмөси төкмө көрүш иштиракчыларыны һөмин проблемләрлө таныш өтмөк характери дашымыр, дүнја ичтимаијәти, бүтүн дүнја азербайжанлылары бу проблемләри ешитмәклә, таныш олмагла Азербайжан һагында тәсәвүрләри кенишләнир, өсл һөгигәтләр ашкара чыхыр, ермәни фашизмнин ишғалчы симасы көрүнүр.

Ермәниләрин Азербайжанын башына ачдыгы бүтүн фәлакәтләрин һәјата кечирилмәсиндө ермәни диаспорунун чох бөјүк ролу олмушдур. Сојдашларымызын нәзәр-диггәтини бу мәсәләјә чөлб едөн өлкө башчысы 1994-чү илин өввәлләриндө демишдир: "Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, Ермәнистанә кәнардан чох јардым кәлир. Бүтүн өлкөлөрдө ермәни лоббиси вардыр. Белә лобби Русијада да, Франсада, Америкада, Алманијада вә һөтта Әрәб өлкөләриндө, Иранда да вар. Билирсиниз ки, Иранда 200 миңдөн чох ермәни јашајыр вә шүбһәсиз ки, онлар да Ермәнистаны дөстөкләјирләр, јардым едирләр" ("Азербайжан", 11 јанвар 1994-чү ил).

Азербайжанын һөмин дөврдө бөјүк фәлакәтләрлө гаршылашмасы өлкөнин сәриштәсиз шәхсләр тәрәфиндөн идарә олунмасы илә өлагәдардыр. Бу мәсәлә үзөриндө дајанан өлкө башчысы бөјүк үрөк ағыры илә гејд едир ки, белә сәриштәсиз шәхсләри Вәтөн, Азербайжан дүшүндүрмөјиб. Бир тәрәфдөн республикамыз онларын сәриштәсизлији учбатындан бәрбад һала дүшүбдүр, ди-көр тәрәфдәнсә, харичдө фәалијәт кәстөрөн ермәниләр, ермәни лоббиси мүһарибө апаран, ишғалчылыг фәалијәтини кенишлөндирмәк истөјөн Ермәнистанә һәр чүр јардым едирләр.

Азербайжан президенти бу һагда белә дејиб: "Дикөр тәрәфдән исә ермәни лоббиси Ермәнистан силаһлы гүввәләринә көмөк едиб. Ермәнистан үчүн һәр јөр гапалыдыр. Азербайжандан кедән демирјолу бағлыдыр, Күрчүстандан кедән дәмир јолунда вәзијәт чох ағырдыр, Ермәнистанә һава јолу илә әрзағ, силаһ, сурсат кәлир. Бу өлкөнин нә өлө бир игтисадијјаты, нә дө өлө бир сәнајеси јохдур ки, Ермәнистанын бөјүк вары олсун. Вары јохдур, амма

јашајыр, мұһарибә едир, мұһарибәјә чох бөјүк хәрчләр чәкир. Бунларын исә һамысы харичдән кәлир, һамысыны харичдоки лобби-ләр тө'мин едир" ("Азәрбајчан", 11 јанвар 1994-чү ил).

Азәрбајчан президентинин сојдашларымыз гаршысында мәсәләни белә гојмасы, јә'ни һәмвәтәнләримизин доғма республикамыза мүнтәзәм јардым кәстәрмәјини онларын нәзәринә чатдырмасы тезликлә дүнја азәрбајчанлылары тәрәфиндән рәғбәтлә гаршыланды. Азәрбајчан диаспорунун бир чох нүмәјәндәси өлкәјә өз јардым әлини узатды.

Харичдәки сојдашларымызын мәскунлашдығлары өлкәләрин һәјатында јахындан интирак етмәмәси демәк олар даим Азәрбајчан президентини дүшүндүрән, нараһат едән бир проблем олуб. Өлкә башчысынын харичи өлкәләрә сәфәрләри заманы бу проблемлә дәриндән марагланмасы һеч дә тәсәдүфи дејилдир. Мәсәлән, республиканын президенти сечилдикдән сонра, Франсаја илк рәсми сәфәри заманы бу Авропа өлкәсиндә ермәниләрин бөјүк вәзифәләрдә, информасија органларында ишләмәләрини, өлкәнин һәјатында мұһүм јер тутмаларыны вә лазым олдугда өз милли мәнәфәләри наминә довләт ишләринә тө'сир кәстәрмәк имканларына малик олмаларыны тәәссүфлә дә олса гејд едир, ејни заманда, онларын бу гызғын фәалијәтини Франсада јашајан азәрбајчанлыларла мұғажисә едәрәк сојдашларымыза өз гәти ирадларыны билдирир.

Гејдәр Әлијев чәнаблары Франса, Алманија кими инкишаф етмиш Авропа өлкәләриндә азәрбајчанлыларын пәрәкәндә, дағыныг вәзијәтдә јашамаларыны үрәк ағысы илә кәстәрир, онлар арасында лазыми әләгәләрин олмамасыны гејд едир.

Тәбиидир ки, харичдәки сојдашларымыз арасында әләгәләрин белә зәиф олмасы, онларын дағыныг, пәрәкәндә вәзијәтиндә јашамалары диаспорун формалашма просәсинә сон дәрәжә мәнфи тө'сир кәстәрмиш оларды. Нәтичәдә, бөјүк фәләкәтләрлә гаршылашан, харичдәки һәмвәтәнләримиз тәрәфиндән һәм мадди, һәм дә мә'нәви јардым ала билмәјән, мұдафиә олунајан мүстәгил Азәрбајчан Республикасы дөвләтчилијимизин горунуб сахланмасында даһа бөјүк чәтинликләрлә үзбәүз дурадды.

Лакин харичдәки сојдашларымыз Азәрбајчан президентинин мүдриг чағырышына елә илк күндән һај вәрдиләр, дағыныг, пәрәкәндә вәзијәтиндә фәалијәт кәстәрмәмәк үчүн ән мұһүм проблемләрин һәллингә һәмрә'јлик, милли бирлик нүмүнәси нүмајиш етдирдиләр. Дрғрудур, харичдә јашајан сојдашларымыз арасында һәлә дә бу күнә гәдәр Вәтән тәәссүбүнү чәкмәјәнләр вардыр.

Онлары јалныз өз шәхси мәнәфәләри дүшүндүрүр.

Азәрбајчан президенти һәлә 1993-чү илдә харичдәки сәфәрләрдән алдығы тәәссурадта беләләринин мөвчудлуғу бәрәдә өз нараһатлығыны билдирди. О, Алманијада, Франсада тичарәтин бир һиссәсинин азәрбајчанлыларын әлиндә чәмләшдијиндән нә гәдәр фәрәһләнирсә, бу өлкәләрдә јашајан бә'зи һәмјәрлиләримизин һәлә дә өз вәтәнләрини танымадығларына, онларын да башга халғлар кими артыг өз вәтәнләри олдугуну дәрк етмәдикләринә кәрә дәрин тәәссуф һисси кечирир.

Ејни заманда довләт башчымыз кәләчәјә никбинликлә бахыр. О, һәмвәтәнләримиз арасында милли өзүнүдәрки јүксәлтмәк үчүн чыхыш јолуну төкчә онлар арасында кениш, мәгсәдјәнлү иш апармада көрмүр. Онун фикринчә, харичдәки сојдашларымызын доғма вәтәнлә әләгәләри нә гәдәр мөһкәм оларса, јә'ни онлар нә гәдәр даһа чох Азәрбајчана кәлиб-кәдәрләрсә азәрбајчанлылар арасында милли бирлик, һәмрә'јлик дә бир о гәдәр артар, мөһкәмләнәр.

Бу исә Азәрбајчан диаспорунун инкишафында чох бөјүк әһәмијәт кәсб едир.

Азәрбајчан президенти Алманијадан кәлән сојдашларымызла көрүшдүју заман Ермәнистан силаһлы гүввәләри илә милли орду-муз чәсарәтлә вурушур, торпағларымызын, әрази бүтөвлүјүнүн горунмасы уғрунда хејли наилијәтләр әлдә етмишди. Буна кәрә дә өлкә башчысы мұһарибәнин кәдиши, бу саһәдә бир сијаси хадим, президент кими өз фәалијәти вә һәјата кечирмәк истәдији сијасәт бәрәдә онлара әтрафлы мә лумағ вермиш, ермәниләрин тәчәвүзкар симасыны ифша едән чох дәјәрли сәнәдләрин вә фактларын мөвчуд олдугуну билдирмишдир.

Һөрмәтли президентимиз харичдәки сојдашларымыза һәм дә мәғлубијәтимизин башлыма сәбәбләрини дә ачығламышдыр. Ејни заманда, бир довләт башчысы кими бу мәғлубијәтдән сарсылмадығыны, халғымызын гүввәсинә дәрин инам бәсләдијини, торпағларымызын ишғал алтындан төмизләнәчәјини хусусилә вурғуламышдыр.

Харичдәки сојдашларымызын довләт башчымызын белә никбин әһвал-руһијәдә олдугуну көрмәләри, онун өз дилиндән бу никбин сөзләри ешитмәләри, шүбһәсиз ки, һәмвәтәнләримизин мә'нәвијәтиндә дәрин из бурахмыш, бир чох мәсәләләрин кәдишиндән онлары һәли етмишдир.

Гејдәр Әлијев чәнаблары республика Али Советинин сәдри, сонра исә президенти сечилдикдән сонра орду гуручлуғу саһәсиндә һәјата кечирдији тәдбирләр нәтичәсиндә Азәрбајчан дөјүшчүләри ермәни ишғалчыларынын һүчүмларынын гаршысыны

алмыш, азғын дүшмөнин тапдагы алтында олан торпагларымызын мүөјөн һиссәсини кери гәјтармышдыр.

Алманијадан кәлмиш сојдашларымыза бу һагда фәрәһлә мо'лумат верән өлкә башчымыз өз көрүшүндә ону да гејд етмишдир ки, сиз азербәјҗанлыларын кәнардан кәстәрә биләчәји ярдымлар бизим гәләбәмизи јахынлашдырачаг вә күчләндирәчәкдир.

Көркәмли дәвләт башчысы сојдашларымыз гаршысында чыхыш едәркән, Азербәјҗанын әрази бүтовлүјүнә гаршы һәјата кечирилән гәсдләрин үзәриндә даһа чох дајаныр. О, дөфөләрлә билдирмишдир ки, ермәниләр өзләри һеч вахт Азербәјҗан торпагларыны ишғал етмәјә чәсарәт өләмәзләр. Онларын физики имканлары буна јол вермәз. Архаларында дуран үчүнчү гүввәнин, дүнјанын башга өлкәләриндә јашајан ермәнипәрәст гүввәләрин, башлычасы исә ермәни лоббисинин, бир дә арамызда јашајыб хәјанәт јолуну тутан ајры-ајры шәхсләрин комәји сәјәсиндә торпагларымызы ишғал етмәк мүмкүн олуб.

Мүстәгил Азербәјҗанын Ермәнистан тәрәфиндән ишғала мо'руз галмасынын бир объектив сәбәби дә өлкә дахилиндә һакимијәт уғрунда апарылан мүбаризә амили илә өләгәдардыр. Бу һагда сојдашларымыза әтрафлы мо'лумат верән һөрмәтли президент өлкәмиз дахилиндә кәдән чәкишмәләрин, һакимијәт уғрунда кәдән мүбаризәнин әсл мәнзәрәсини јаратмаға, Азербәјҗанын дәвләт мүстәгиллијинин моһкәмләндирилмәси јолунда һансы манеәләрлә гаршылашдығымызы кәстәрмәјә чалышмышдыр. О, Бөјүк Британијада јашајан азербәјҗанлыларла көрүшү заманы бу һагда демишдир: "Бир тәрәфдән Азербәјҗан торпаглары ишғал олундугу һалда, онун Гарабаг кими бир бөлкәсинин әлдән чыхмасы реал вәзијәтә чеврилдији һалда Азербәјҗанда ајры-ајры сијаси групплар, гүввәләр, ајры-ајры мафиоз групплар һакимијәтә кәлмәк үчүн бир-бири илә чәкишмишләр. Билирсиниз ки, бунларын нәтичәсиндә сон илләрдә Азербәјҗанда бир нечә һакимијәт дөјишликлији олмуш вә бу, Азербәјҗан халгына чох баһа баша кәлмишдир. Азербәјҗан халгы өз торпагларыны итирмиш вә дедијим кими бир милјондан артыг вәтәндашымыз дидәркин, гәчгын вәзијәтини дүшүмүшдүр.

...Азербәјҗан әразисиндә мүһарибә кәдир вә бу халгымыза чох баһа отурур. Белә ки, бир вәзијәтдә олан Азербәјҗан Республикасынын кәнарда јашајан сојдашларымызын, һәмвәтәнләримизин, бүтүн дүнја азербәјҗанлыларымызын комәјинә чох бөјүк өһтијачы вар. Нәрә өз имканы дахилиндә нәји бачарырса ондан истифадә едәрәк, Азербәјҗана көмәк кәстәрмәлидир. Сизә мурәчитимиз бундан ибарәтдир" ("Азербәјҗан", 3 март 1994-чү ил).

Азербәјҗан президентинин сојдашларымыз гаршысында белә сәмими чыхышлары һәмвәтәнләримиз арасында бөјүк руһ јүксәклији јаратмышдыр. Биз дөфөләрлә телевизија екраны гаршысында отуруб хариҗдәки сојдашларымызын өз президентләринә нечә һәссаслыгла гулаг асмасынын, онунла фәхр етмәләринин, бу мүдрик сијаси лидерин һәр бир кәлмәсини нечә диггәтлә изләмәләринин шаһиди олмушуг.

Дили бир, мәсләки бир олан һәмвәтәнләримиз доғма Азербәјҗандан чох-чох узагларда мүтәшәккилик кәстәрәк өлкәмизин бу вә ја дикәр проблеминин һәллиндә јахындан иштирак өләмәји, мүстәгил дәвләтимизин, гүдрәтли дәвләт башчысынын һәр бир чағырышына бир әскәр кими һазыр олмаларыны мүгәддәс өвладлыг борчу һесаб едирләр. Онлар бу күн дә бу јүксәк вәтәнпәрвәрлик һисси илә јашајырлар.

Һејдәр Әлијев чәнабларынын бөјүклүјү ондадыр ки, о, өлкәнин он ағыр, он чәтин вахтларында белә кәләчәјә бөјүк никбинликлә бахыр, бу јүксәк һиссијәтлә халгымызы, һәмчинин хариҗдәки сојдашларымызы мүстәгиллијимизин горунмасы уғрунда мүбаризә апармаға чағырыр. О, 1993-чү илдә республиканын президентлији вәзифәсинин иҗрасына һансы мөс'улијәтлә, јүксәк вәтәнпәрвәрлик һисси илә башламышдыса, бу күн дә һәмин гәјә, сарсылмаз енержи илә өз сијаси фәалијәтини давам етдирир, бир мүдрик ағсагал кими өлкәнин дүшдүјү социал-игтисади бурулгандан чыхмасына чалышыр, мүстәгил, суверен дәвләтин гурулмасына вә инкишафына, республикамыза гаршы чеврилмиш һәр чүр гәсдләри, тәхрибатлары өз мәтин, дәмир ирадәси, сијаси узагкөрәнлији, јорулмаз енержиси илә арадан галдырыр.

Һәлә 1994-чү илин әввәлләриндә халгымызын бу мүдрик сијаси лидери өлкәмиздә мүстәгиллијимизин башы үзәрини алмыш мүхтәлиф төһлүкәләри арадан галдырдыгдан сонра Бөјүк Британијада јашајан сојдашларымыза үзүнү тутараг демишди: "Дахили вәзијәтимиз нә гәдәр чәтин олса да, Азербәјҗан социал-игтисади боһран иҗәрисиндәдир. Сон илләрдә игтисадијәт дағылмышдыр. Азербәјҗанда јаранмыш бөјүк сәнајә, кәнд тәсәрруфаты потенсиалы бәрбад вәзијәтә дүшүмүшдүр, елм, төһсил очагларынын чоху пис күндәдир. Социал саһә чох ағыр вәзијәтдәдир - лакин Азербәјҗан халгы јашајыр, кәләчәјә бөјүк үмидлә бахыр, күман едирәм ки, халгымыз бу вәзијәтдән чыхачаг вә Азербәјҗан өз торпагларынын, өз тәләјинин саһиби, өз дәвләтини кәләчәкдә дә мүстәгил дәвләт олараг јашадачагдыр" ("Азербәјҗан", 3 март 1994-чү ил).

Көрүндүјү кими, сијаси никбинликлә зәнкин олан бу чыхыш

һәмвәтәнләримизин көләчәе инамла бахмасына, Азербайжанын социал-игтисади гүдрәтинин дурмадан артачагына бөйүк үмидләр вә'д етмишдир.

Һәгигәтән дә бу тарихи көрүшдән көчән бир нечә ил әрзиндә мүстәгил Азербайжан өз социал-игтисади гүдрәтини хәлһи артырмыш, суверенлијини мөһкәмләтмишдир.

Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, харичи өлкөләрдә Азербайжан президентинин сојдашларымыз гаршысында чыхышы һеч бир дәвләтдә јашајан һәмвәтәнләримиз үчүн програм характери дашымыр. Чүнки һейдәр Әлијев чәнабларынын өз чыхышында галдырдыгы мүнһүм проблемләр дүнја азербайжанлыларынын бир диаспора кими фәаллашмасына, онларын идеја-сијаси чәһәтдән дүнјакөрүшләринин артмасына, республикамызда баш верән ичтимаи-сијаси һадисәләр барәдә сијаси мә'лумат диапозонларынын кенишләнмәсинә бөйүк хидмәт едир.

Халгымыз һеч вахт төчавүзкарлыг сијасәти илә јашамајыб, даима сүлһ тәрәфдары олуб. Мүстәгиллик газандыгдан сонра да, бахмајараг ки, торпагларымыз ишғал алтындадыр, јөнә дә өз өввәлки һуманизм, демократик фәалијәтини давам етдирир. Бу күн дә бу руһда фәалијәт көстөрмөкдәдир.

Лакин Азербайжан халгы өз торпагларына көз дикән һәр бир дүшмәнә гаршы мәрд-мөрдәнә вурушмағы да бачарыр.

Харичдәки һәмвәтәнләримизә халгымызын бу јүксәк вәтән-пәрвәрлик кејфијәтләрини бир даһа хатырладан көркөмли сијаси хадим һейдәр Әлијев чәнаблары онларын торпагларымызын ишғалы илә әлагәдар һеч дә руһдан дүшмәмәсини арзулајыр: "...Халгымыз артыг баша дүшмүшдүр ки, азербайжанлылар өз торпагларыны јалныз өзләри горумалыдырлар. Азербайжан халгы о гәдәр дә ачиз халг дејил, онун гәһрәмәнлыгга долу көчмиши вар. Бу ону көстәрир ки, әсрләр боју башына көлмиш бәлаларын һамысындан халгымыз өз күчү, чәсарәти, гәһрәмәнлыгы сәјәсиндә чыхмышдыр вә инди дә чыхацагдыр" ("Азербайжан", 3 март 1994-чү ил).

Шүбһәсиз ки, мүстәгил Азербайжанын тарихи наилијәтләринин газанылмасында харичдәки һәмвәтәнләримизин һәр биринин Азербайжан наминә фәалијәт көстөрмәсинин бөйүк ролу вардыр. Онларын бир диаспор һалында бирләшмәләри, өз араларында һөрә'јлији вә милли бирлији күчләндирәрәк Вәтән илә даһа сых әлагә сахламалары, доғма Азербайжанын мүстәгиллији вә суверенлији угрунда фәал мүбаризә апармалары бүтөвлүкдә Азербайжанын мүнһүм социал-игтисади проблемләринин һәллиндә бөйүк рол ојнајачаг, һүгути дәвләт јарадылмасы саһәсиндә гәти аддым олацагдыр.

Һейдәр Әлијев чәнаблары харичдә Азербайжан диаспорунун фәалијәтини күчләндирмәк ишиндә һәммин дәвләтләрин республикамызда ачылмыш сәфирликләринин ишчиләри, һәбелә Азербайжанә рәсми сәфәрләрә көлмиш дәвләт башчылары, ајры-ајры нүмајәндәләр илә фәрди көрүшләриндән дә сәмәрәли истифадә едир, ејни заманда харичдә гыса мүддәтли сәфәрләриндә көрүшдүкләри дәвләт адамларындан өз өлкәләриндә јашајан азербайжанлыларә гајғы вә диггәтлә јанашмаларыны, онларә лазыми шәраит јаратмаларыны хаһиш едир.

Азербайжан президентинин харичи дәвләтләрдә достлары чохдур. Бу достлуг халглар арасында мөһрибан мүнәсибәтләрин јарадылмасына вә әлагәләримизин мөһкәмләнмәсинә хидмәт едир. Көркөмли сијаси хадим һәмвәтәнләримизин бу дәвләтләрдә бир чох проблемләрин һәллиндә дә бу достлугә архаланыр вә һәммин истигамәтдә иш көрүр.

Республикамызда нефт мугавиләсинин бағланмасында иштирак едән харичи дәвләтләрин нүмајәндәләри илә апарылан данышыглар бу саһәдә ирәлијә доғру атылмыш мүнһүм аддым сајылмадыр. Төкчә игтисади проблемләр бахымындан дејил, һәм дә азербайжанлыларә гаршы мүнәсибәтләрин даһа да јахшылашмасында белә данышыгларын, рәсми дәвләт башчылары илә көрүшләрин бөйүк әһәмијәти вардыр.

Азербайжан президенти Норвеч нүмајәндә һей'әтини гәбул етдији заман (мај 1995-чи ил) бу проблемләр диггәт мәркәзиндә олмушдур. Белә ки, истәр Норвеч тәрәфи, истәрсә дә республикамызын президенти мәшһур Норвеч сәјјаһы Тур һейердал вә һейдәр Әлијев арасында јаранмыш достлуг мүнәсибәтләриндән данышымыш, достлугун халгларымыз арасында јаранмыш тарихи әлагәләрдән доғдуғуну билдирмишләр.

Һөрмәтли президентимизин дә'вәти илә ики дәфә Азербайжанда олмуш Тур һейердал халгымызын чох гәдим тарихә малик олдуғуну республикамызда јазыб дәрч еләтдирдији "Азербайжан тели" мәғаләсиндә сөйләмишдир. Онун фикринчә, Норвеч халгынын улу очдадлары сајылан "Асер"ләрлә Азәрләр арасында тарихи бир әлагә, јахынлыг мөвчуддур.

Бундан өлавә, Норвеч сәјјаһынын фикринчә, гәдим сивилизација Гафгаздан, жүсусилә Азербайжан Һәразисиндән башламышдыр.

Норвеч алиминин Азербайжанә белә мараг көстөрмәси, Гобустан вә Күнәш кәмиләри һағгында дедији гијмәтли фикирләр, һәбелә онун өлкәмизин президенти илә сых достлуг мүнәсибәтләрини давам етдирмәси, шүбһәсиз ки, Норвеч дәвләтиндә јашајан

азербайджанлылар гаршы гајғы вә диггәтин артырылмасына да өз мүсбәт тә'сирини кәстәрмәкдәдир.

Үмумијәтлә, харичи өлкәләрдән кәлмиш өчнәби гонагларла апарылан һәр бир данышыг, рәсми көрүшләрин кечирилмәси, Азербайжанла әтрафлы танышлыг һәм республикамыз һаггында ермәни тәблиғат машынынын јадыгы үдурма вә тәһриф едилмиш мә'луматлары тәкзиб едир, һәм дә һәмин өлкәләрдә јашајан сојдашларымызын сәмәрәли фәалијәтинә мүнһәм тә'сир кәстәрир.

Авропа дәвләтләриндә јашајан сојдашларымыз узун илләр боју түрк халгларыны, еләчә де Азербайжаны кечмиш Совет Иттифагынын рәһбәрлијиндә тәмсил етмиш һейдәр Әлијев чәнаблары илә көрүшмәјә чан атмышлар. Онлар јалныз 1995-чи илдә белә бир шәрәфә наил олмушлар. Белә ки, Азербайжан Республикасынын президенти һейдәр Әлијев 1995-чи ил апрелин 17-дә Белчиканын пайтахты Брүсселдә Белчикада вә Авропанын бир сыра дәвләтләриндә јашајан сојдашларымызла көрүшүш, онлары динләмиш, гајғы вә проблемләри илә јахындан таныш олмуш, өјни заманда һәмвәтәнләримиз гаршысында чыхыш етмишдир.

Әввәлки көрүшләрдә олдуғу кими, Азербайжан президенти азербайжанлыларын онун көрүшүнә кәлмәләрини бојук мәмнунлуг һисси илә гаршыламышдыр. О, чыхышынын лап башлангычында доғма республикамызда һәр бир азербайжанлы вәтәндашын харичдә јашајан һәмвәтәнләрин тәләји илә марагландығыны сојдашларымызла чатдырмышдыр. О, демишдир ки, Азербайжан мүстәғиллијә чыхдыгдан сонра бүтүн дүнјадакы азербайжанлыларын гајғысына галыр, онларын барәсиндә фикирләшир, дүшүнүр (Бах: "Азербайжан", 25 апрел 1995-чи ил).

Азербайжанлыларын дүнјанын һәр јериндә, о чүмлүдән Брүсселдә јашамалары республикамызын президенти тәрәфиндән бојук мәмнунлуг һисси илә гәјд олунур. Онун фикринчә, о, башга халгларла, дәвләтләрлә мүнтәзәм үнсийәттә олмалы, күнү һарада хош кечирсә, фәалијәтини һарада јахшы гурмағы бачарырса, орада да јашамалы вә ишләмәлидир. Бунун өзүнәмәхсус мүсбәт чәһәтләри вардыр. һейдәр Әлијев чәнаблары һәмин мүсбәт чәһәтләрин јалныз бирини гәјд едир: "...Әкәр Брүсселдә вә онун әтрафында азербайжанлылар јашамасайды, мән кәлиб бурада, өзүмү, шүбһәсиз, пис һисс едәрдим. Амма корүрәм ки, бизим азербайжанлылар Европада јашајыр, ишләјир, һәјат сүрүрләр. Бу севиндиричи һалдыр" ("Азербайжан", 25 апрел 1995-чи ил).

Бәс азербайжанлыларын башга өлкәләрдә јашамаларынын даһа һансы мүсбәт чәһәтләри вардыр? Азербайжан президенти ајрыма

олараг бу чәһәтләр үзәриндә дајанмаса да, онун чыхышларында һәмин чәһәтләр дәмәк олар бүтүнлүклә өз әксини тапмышдыр. Белә ки, о, дәфәләрлә гәјд етмишдир ки, харичдә јашајан һәр бир азербайжанлы Вәтәнин тәмсилчиси олмалыдыр, онун мәнәфәјини һәр шәјдән үстүн тутуб мәһз бу истиғамәттә ишини гурмалы вә фәалијәт кәстәрмәлидир, өлкәмиз һаггында јајылмыш үдурмалары вә тәһриф олунмуш гәјри-објектив фикирләри, мә'луматлары өз фәал мүдәхиләләри илә арадан галдырмағы бачармалыдыр. Бир сөзлә, Азербайжан һаггында әсл һәгигәтләри јајмалыдыр.

Азербайжан президенти Брүсселдә сојдашларымызла көрүшүндә дә харичдә, хусусилә Авропа вә Америка дәвләтләриндә күчлү диаспораја еһтијажымыз олдуғуну һәмвәтәнләримизә билдирмишдир.

Харичи өлкәләрдә јашајан һәр бир азербайжанлы өз доғма јурдундан ајры дүшдүјү үчүн гәм вә кәдәр, өз доғмалары, вәтәнләри үчүн нискил сахламаг, интизар чәкмәк даим онунла јол јолдашы олур. Чох вахт азербайжанлылар бу сәбәбдән харичи дәвләтләрдә јашаја билмирләр. Мүдрик ағсаггалымыз азербайжанлыларда мәһз бу психоложи хусусијәтләрин үстүнлүк тәшкил етдијини билдирәрәк сојдашларымызла тәвсијә едир ки, һәр бир һәмвәтәнимиз кәрәк гәрибликдә Вәтәнин торпағыны, халгыны, милләтини, динини, дилини, адәт вә ән'әнәләрини унутмамалыдыр. Белә олдугда онун һарада јашамасынын елә бир әһәмијәти јохдур. О, бојук фәрәһ вә инам һисси илә доғма вәтәни намина чалышацаг, гүрбәт өлкәләрдә чох сыхынты кечирмәјәчәкдир.

Демәли, һейдәр Әлијев чәнабларынын гәјд етдији кими, харичи өлкәләрдә диаспора јарадан азербайжанлылар илк нөвбәдә бу хусусијәтләри озләриндә дәф етмәји бачармалыдыр, јә'ни дүшдүјү шәраитдән, кечирдији һәјат тәрзиндән асылы олмајараг милли хусусијәтләри јашатмалы, дилини, динини, адәт вә ән'әнәләрини горујуб сахламалыдыр.

Нәзәрә алмаг лазымдыр ки, Азербайжан президенти һәр дәфә сојдашларымыз гаршысында чыхыш едәркән мүстәғил республикамызын Ермәнистан тәрәфиндән тәчавүзә уғрамасы факты үзәриндә кениш дајанмышдыр. Брүссел көрүшүндә дә о, Ермәнистанын Азербайжана гаршы һәјата кечирдији тәчавүзкарлыг сийасәтини писләмиш, ермәни тәрәфинин мәнфур нијәтләринин јеринә јәтирилмәсиндә диаспорун бојук ролу олдуғуну кәстәрмишдир.

Гарабағ проблемини илк күндән мүнһарибә јолу илә дејил, јалныз сүлһ јолу илә, бејнәлхалг тәшкилатларын васитәсилә һәлл етмәји гаршысына мәгсәд гојан Азербайжан президенти бу сәһәдә

атылмыш һәр бир конкрет аддымын ермәни лоббиси төрәфиндән күчлү гаршыдурмаја мә'руз галдығыны гејд етмишдир.

Азәрбајчан президентинин фикринчә, бу проблеми сүлһ јолу илә һәлл етмәк үчүн бейнәлхалг тәшкилатлара Ермәнистанын тәчавүзкар олдуғуну сүбута јетирмәк, Азәрбајчанын һагг иши уғрунда мүбаризә апардығыны кәстәрмәк лазымдыр. Бу исә асан мөсәлә дејилдир.

Доғрудур, артыг Азәрбајчан президентинин јүксәк сijasи тәшкилатчылығы, siyasи узагкөрәнлији, зәнкин дәвләтчилик төчрүбәси сәјәсиндә Азәрбајчан Республикасы бу ади һәгигәтләри, јә'ни мүстәгил дәвләтимизин тәчавүзә мә'руз галдығыны, торпагларымызын ишғал олундуғуну, Ермәнистанын тәчавүзкарлыг siyasәти јеритдијини, халгымызын әдаләтли мүһарибә апардығыны дүнјанын бейнәлхалг тәшкилатларына чатдырмышдыр. Бу сәһәдә мүәјјән уғур да газанылмышдыр.

Лакин 1995-чи илин өввәлләриндә бейнәлхалг тәшкилатлар ермәни тәчавүзкарлығынын әсл маһијәтиндән демәк олар хәбәрдар дејилдиләр. Чүнки Азәрбајчана гаршы һөјата кечирилмиш бәднам тәчавүзкарлыг siyasәти хариңдә ермәни лоббиси төрәфиндән мүдафиә олунур, информасија блокадасынын јарылмасы сәјәсиндә һәлә аз иш көрүлмүшдү.

Көркәмли дәвләт хадими мәһз бу мәсәләләрә тохунараг Брүсселдә сојдашларымыза демишди: "Чалышырыг ки, бейнәлхалг тәшкилатларда Азәрбајчанын һагг ишини вә Ермәнистанын тәчавүзкар олдуғуну даһа санбаллы сурәтдә сүбут едок, бүтүн бу мәсәләләри сүлһ јолу илә арадан галдыраг. Амма һансы бир бейнәлхалг тәшкилатда ишә башлајырыгса, корүрүк ки, орада ермәни лоббиси чох күчлүдүр. Ермәни милләтиндән олан бу адамлар чох вахт һеч Ермәнистанда јашамајыблар. Онлар һәм күчлү вә варлыдырлар, һәм дә дәвләт органларына тө'сир кәстәрә билирләр. Ермәниләрин Азәрбајчана гаршы апардыглары мүһарибәдә һагсыз олдугларына бахмајараг, ермәни лоббиси өз имканларындан истифадә едәрәк бизим һагг ишимизә, һаглы тәклифләримизин ешидилмәсинә манечилик төрәдир" ("Азәрбајчан", 25 апрел 1995-чи ил).

Ермәни лоббисинин фәалијәти бүтүнлүклә өз милли мәнәфәләринин мүдафиә олунмасына һәср олунмушдур. Бу ади һәгигәти һәр бир бейнәлхалг тәшкилатын иши заманы јахындан һисс едән Азәрбајчан президентини истәр-истәмәз белә бир фикир дүшүндүрүр вә нараһат едир ки, хариңи өлкәләрдә Азәрбајчан лоббиси дә күчлү олмалыдыр, бу вә ја дикәр проблемин һәллинә тө'сир кәстәрмәји бачармалыдыр.

Вәтәндән кәнарда јашајан һәр бир азәрбајчанлынын үзәринә чох шәрәфли, һәм дә мүгәддәс бир вәзифә дүшүр. О, Азәрбајчан һәгигәтләринин јайылмасында, тәблигиндә фәал иштирак етмәлидир, ермәни тәблиғат апаратынын ујдурдуглары әсассыз мә'луматлары арадан галдырмаға чалышмалыдыр. Буну исә јалныз вәтәнә бағлы олан, дили, адәт-өн'әнәләри унутмајан, мәнсуб олдуғу халгын, милләтин, дәвләтин сабаһыны, кәләчәјини дүшүнән шәхсләр едә биләрләр.

Ермәни тәблиғатынын гаршысынын алынмасында Азәрбајчан диаспору нүмајәндәләри хүсусилә диггәтли олмалыдырлар. Азәрбајчан президенти Брүсселдә сојдашларымызла көрүшүндә бу мәсәләјә хүсуси олараг тохунмушдур. О, хариңдәки сојдашларымыза бөјүк үмид бәсләдијини гејд едәрәк демишдир: "Сојдашларымыз, һәмвәтәнләримиз... Азәрбајчан һаггында һәгигәти бурада, Авропада јаймаға гадирдирләр. Она көрә дә һәр биримизин бурада Азәрбајчанын хәјринә, јә'ни Азәрбајчан мүстәгиллији намина бүкүнкү вә кәләчәк намина көрдүјүнүз бүтүн ишләр өлкәмиз үчүн гијмәтлидир" ("Азәрбајчан", 25 апрел 1995-чи ил).

Һәјдәр Әлијев чәнаблары сојдашларымыза хариңи өлкәләрдә дә јүксәк мә'нәвијаты горујуб сахламағы мәсләһәт көрүр. Чүнки мә'нәвијат инсанын даһили аләминин күзкүсүдүр, өз халгына, дилинә, бәшәри дүғулара сых бағлылығы демәкдир. Белә мә'нәвијатлы инсанлар улу бабаларын вердији нәсиһәтләр әсасында јашајыр, онларын руһуна, јүксәк мә'нәви дүғулара даим һөрмәтлә јанашыр. Шүбһәсиз ки, саф мә'нәвијатлы инсанлар һеч вахт Вәтәнин мәнәфејинә бикәнә гала билмәзләр. Һарада јашамаларындан асылы олмајараг өз фәалијәтиндә даим доғма елини, јурдуну, өз сојдашларыны дүшүнәчәк, бүтүн имкан вә васитәләрдән истифадә едиб Вәтәнин ајдын кәләчәјинин тө'мин олунмасына чалышааглар. Вәтәни һеч вахт унутмајачаглар, ону мүнтәзәм олараг јад вә тәблиғ едәчәкләр.

Азәрбајчан президенти Белчикәда бу мәсәләјә тохунараг белә дејиб: "Бир мүстәгил дәвләт кими Азәрбајчанын инди Авропада да, Асијада да, Америкада да тәблиғ олунмаға чох еһтијачы вар" ("Азәрбајчан", 25 апрел 1995-чи ил).

Әлбәттә, Азәрбајчан һәгигәтләринин тәблигиндә шүбһәсиз ки, хариңдәки сојдашларымызын чох бөјүк ролу вардыр. Онлар јашадыглары дәвләтин дилини, ганунларыны, халгларын һөјат тәрзини, психолокијасыны јахшы билир, бурада фәалијәт кәстәрән дүшмән гүввәләринин атдығы һәр бир аддымы диггәтлә изләјир, онларын ермәнипәрәст гүввәләрлә сахладыглары өләгәләрдән

демәк олар хәбәрдар олурлар. Бу чәһәтдән харичдәки һәмвәтәнләримиз Азәрбајҗанын реал вәзијјәти, керчәклији барәдә даһа тез вә долҗун төблиғат иши апармаға гадирдирләр.

Лакин харичдәки сојдашларымыз бу төблиғаты لازыми сәвијјәдә апармағ үчүн мүнтәзәм оларағ мүстәгил Азәрбајҗанын фәалијјәтини изләмәли, Вәтәнлә бағлы мә'луматларла тә'мин олунмалыдыр. Буна көрә дә һәјдәр Әлијев узағкөрән сијаси хадим кими харичи сәфәрләриндә сојдашларымыз республикамызла бағлы әтрафлы мә'лумат өлдә етмәсинә хүсуси фикир верир, демәк олар һәр көрүшдә мүстәгиллијимизин горунуб сахланмасы истигамәтиндә көрүлән ишләрдән данышыр, бүгүнкү реал вәзијјәти, өлкәнин социал-игтисади инкишаф дурумуну төһлил едир, бир сөзлә, сојдашларымыз кифајәт гәдәр мә'луматланмасына чалышыр. Азәрбајҗандан чох-чох узағларда јашајан һәмвәтәнләримиз торпағларымыз ишғалы, сон илләрдә республикамызда кедән ичтимаи-сијаси вә игтисади дөјишикликләр барәдә вахтында мүфәссәл мә'лумат өлдә едә билмирләр. Буна көрә дә онларда белә бир төсәввүр јараныб ки, Ермәнистан ордусу Азәрбајҗан ордусундан гат-гат күчлү олдугуна көрә бу торпағлар ишғала мә'руз галмышдыр. Һалбуки әрази бүтөвлүјүмүз төһлүкә алтында олдугу вахт Азәрбајҗанда әсл низами орду јарадылмамышды.

Сојдашларымыз диггәтини бу мәсәләдә чәлб едән Азәрбајҗан президенти Брүссәлдә чыхышы заманы демишдир: "Сиз Азәрбајҗандан узағларда олдугуназа көрә билмәлисиниз ки, торпағларымыз бир гисминин ермәни силаһлы гүввәләри төрәфиндән ишғал едилмәси азәрбајҗанлыларын о гәдәр до ачиз олмасы илә бағлы дејилдир. Јох, азәрбајҗанлылар ачиз милләт, ачиз вә күсүз адамлар дејилдирләр. Садәчә оларағ Азәрбајҗанда һакимијјәтдә олан адамлар, Азәрбајҗан роһбәрлији халгын күчүндән, гүдрәтиндән истифадә едә билмәдиләр. Мәсәлән, Ермәнистан орду јаратдығы һалда, Азәрбајҗанда орду јарадылмады. Ермәнистана нә лазым иди ки, орду јарадајды? Ахы, она һеч көс һүчүм етмирди. Амма Азәрбајҗан артыг 1988-чи илдә Ермәнистанын тәчавүзүнә мә'руз галмышды. Көрәк Азәрбајҗанда орду јарадылајды. Адамлар сәфәрбәрлијә алынајды" ("Азәрбајҗан", 25 апрел 1995-чи ил).

Азәрбајҗан торпағларынын ишғал олунмасы, көркәмли дәвләт хадиминин фикринчә, төкчә Ермәнистанын республикамыздан әввәл орду јаратмасы амили илә әләгәдар дејилдир. Әрази бүтөвлүјүмүзүн позулмасы, өлкәнин башына ачылан фәлакәтләр, һәм дә һакимијјәт угрунда апарылан бәднам мүбаризәләрлә сых бағлыдыр.

Республикамызнын президенти Брүссәл көрүшүндә бу мәсәләнин үзәриндә ајрыча дајанмышдыр. О, сојдашларымыз демишдир: "...Дахилдә дидишмәләр, деди-годулар, вәзифә мүбаризәси вә диқер ихтилафлар кедирди. Бах, бунларын нәтичәсиндә Азәрбајҗан торпағларынын бир гисми ишғал едилди" ("Азәрбајҗан", 25 апрел 1995-чи ил).

Һәјдәр Әлијев чәнаблары сонракы сәфәрләриндә дә өлкәмиздә чеврилиш чәһдләри барәдә харичи сојдашларымызә әтрафлы мә'лумат вермиш, онлары мүстәгиллијимизин нечә чәтинликлә горунуб сахланмасы факты илә таныш етмишдир.

Шүбһәсиз ки, Азәрбајҗан диаспору нүмајәндәләринин бу мә'луматлары мүфәссәл билмәләри, өзү дә өлкәнин президентинин дилиндән ешитмәләри, онларын фәалијјәтләриндә өз дәрин тө'сирини бүрузә верәчәкдир. Чүнки, вәтәнин бу күнү, сабаһы вә кәләчәји илә марағланан һәр бир азәрбајҗанлы бу мә'луматлары билмәсә, өлкәнин инкишафы һаггында ајдын төсәввүр өлдә етмәсә мүстәгиллијимизин моһкәмләnmәсинә дә лазыми сәвијјәдә өз фәрди көмәјини едә билмәз, Азәрбајҗан һәгигәтләринин јайылмасында вә төблиғиндә фәал рол ојнаја билмәз.

Азәрбајҗан президенти харичдәки сојдашларымыз гаршысында чыхышында даһа чох өлкәмиздәки вәзијјәт үзәриндә дурур. Бу да төбиидир. Јухарыда гејд етдијимиз кими һәмвәтәнләримизин мә'луматланмасы, хүсусилә мүстәгиллик өлдә едилдикдән сонра Азәрбајҗанда кедән ичтимаи-сијаси просәсләрин кедиши барәдә дүрүст информасијаларын чатдырлмасына чох вачиб сајыр. Брүссәл көрүшүндә сојдашларымыз бу һагда әтрафлы мә'лумат вермәклә, о онларын Азәрбајҗанла бағлы төсәввүрләрини хејли кенишләндириб.

Харичдә Азәрбајҗан лоббисинин јаранмасына Азәрбајҗан дәвләти дә лазыми көмәк көстөрмәлидир. Һәјдәр Әлијев чәнаблары буну нәзәрә аларағ Брүссәлдә сојдашларымызә мүрачият едәрәк онлара һансы көмәјин көстәрилмәсини сорушмушдур.

Президентин фикринчә, һәмвәтәнләримиз лобби јаратмағ ишиндә өзләри фәал, төшәббүскар олмалыдырлар. Харичдә јашајан азәрбајҗанлыларын јаратдығлары мүхтәлиф мәдәнијјәт мәркәзләри вә чөмијјәтләри өз фәалијјәтләриндә Вәтәнлә әләгә сахламағы, ваһид бир мөгсәдә-өлкәнин социал-игтисади инкишафына һөртәрәфли јардым көстөрмәји өзләринин башлыча, мүгәддәс вәзифәләри һесаб етмәлидир.

Харичи өлкәләрдә күчлү лобби јаратмағ һеч дә асан мәсәлә дејилдир. Президентин Брүссәлдә сојдашларымыз гаршысында

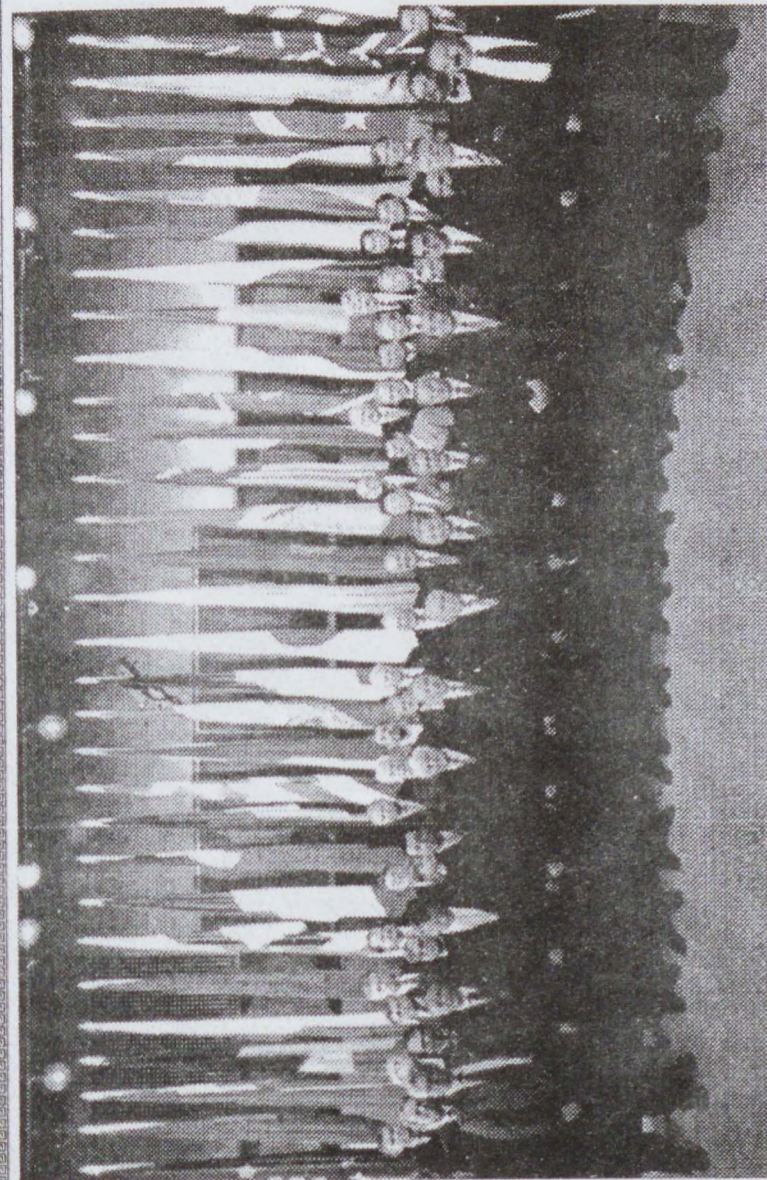
чышындан ајдын олур ки, лобби јаратмаг үчүн илк нөвбәдә бөјүк мадди имканлара малик олмаг лазымдыр. Бу фикри башга халгларын јаратдыглары лоббинин фәалијјәти дә тәсдиг едир. Дағлыг Гарабаг проблеми әтрафында баш верән һадисәләр бу фикри бир даһа тәсдигләјир. Јә'ни ермәни лоббиси бөјүк вә күчлү мадди имканлара малик олмаглары һесабларына дүнјанын истәнилән өлкәсиндә Ермәнистанын мәнәфејино ујгун олараг лазымы фикирләр јаратмыш вә әсл һәгигәтләрин ашкара чыхмасына бөјүк манечилик төрәтмишдир.

Белә ки, Азәрбајчанын дәвләт башчысы Брүссәлдә бу һагда белә демишдир: "...Лобби сүн'и сурәтдә јаранмыш. Харичи өлкәләрдәки лоббиләр инсанларын өз вәтәни, милләти илә бағлылығындан асылыдыр. Американын ермәни милләтиндән олан ән зәнкин адамларындан бири, адыны чөкмәк истәмирәм - бәлкә дә һеч вахт Ермәнистаны көрмәјиб, орада јашамајыб, амма даим Ермәнистана мадди јардым едир. Ејни заманда Америкада, Авропада Ермәнистан һаггында һансы фикри истәјир, ону да јарадыр" ("Азәрбајчан", 25 апрел 1995-чи ил).

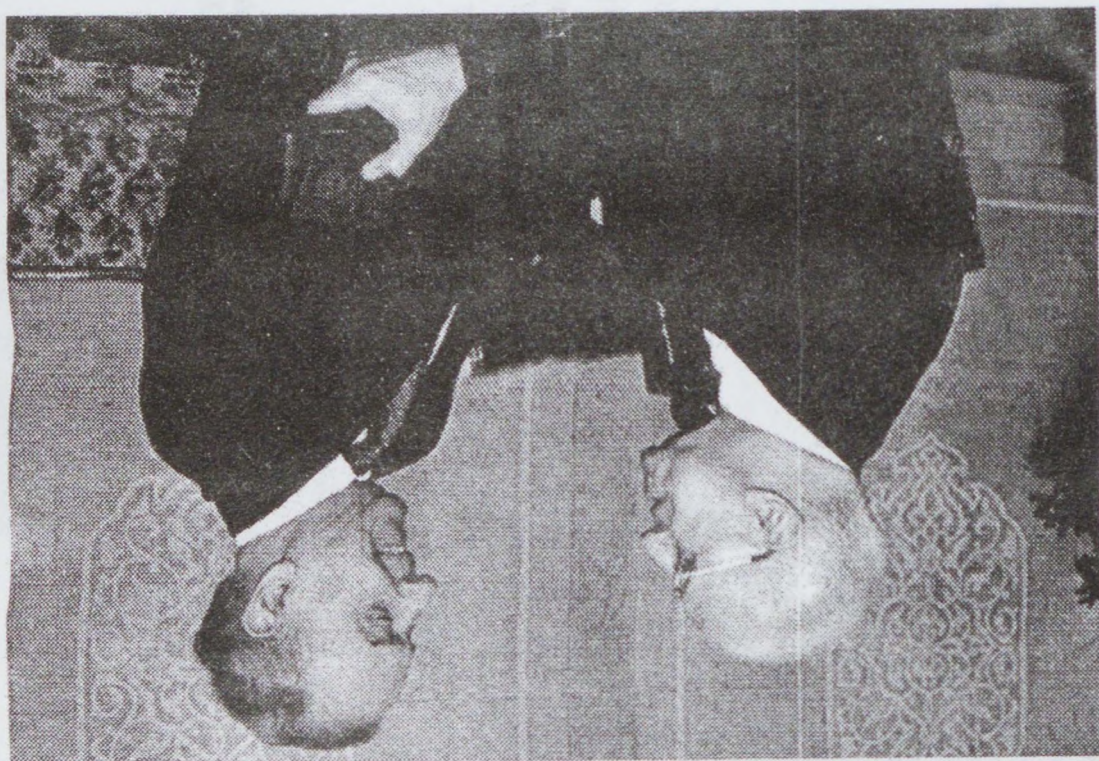
Бурадан ајдын олур ки, һәр һансы бир халг харичи өлкәләрдо лобби јаратмаг истәјирсә, демәли, өз әтрафында мадди имканлары күчлү олан Вәтән овладларыны чөмлөшдирмәлидир. Бу исә шүбһәсиз ки, диаспору јаратдыгдан вә онун һәртәрәfli фәалијјәтини тә'мин етдикдән сонра мүмкүндүр. Әкс һалда, төкчә Вәтәнә бағлылыг аз рол ојнајар, јә'ни диаспор, јахуд лобби күчлү мадди имканлара малик олмаса, фәалијјәт көстәрдији дәвләтләрдо гаршыларына гојдуғлары мәгсәди һојата кечирмәк саһәсиндә бир чох чәтинликләрлә гаршылашар.

Азәрбајчан президенти һағлы олараг гејд едир ки, ермәниләр мәһз белә бир күчлү лоббијә малик олдугларына көрә АБШ Конгрәсиндә Азәрбајчан һаггында азадлығы дәстөкләмә актынын 907-чи маддәсинин тәтбиг едилмәсинә наил олублар.

Истәр бу маддә тәтбиг олундуғу вахт, истәрсә дә бу күн АБШ-да фәалијјәт көстәрән ермәни лоббиси бу маддәнин ләғв едилмәсинә бөјүк манечилик көстәрир. Ермәни лоббиси конгрәсин бә'зи үзвләрини, һабелә мүхтәлиф дәвләт структурларында ишләјән ермәнипәрәст гүввәләри әлә алмагла һөмин маддәни ләғв етмәкдә бөјүк чәтинликләр јаратмышлар. Һәтта өлкә башчысынын 1997-чи илдә АБШ-а сәфәри заманы бә'зи јүксәк вәзифә саһибләри ачыг е'тираф едиләр ки, бу маддә Азәрбајчанга гаршы әсассыз шәкилдә тәтбиг олунса да, ону ләғв етмәк ишиндә мүәјјән чәтинликләрлә гаршылашырлар. Ермәни лоббисинин күчлү

Һәјдәр Әлијев Лиссабон саммити иштиракчылары арасында.

Heidar Əliyev Mstislav Rostropoviçlə görüşü.

Heidar Əliyev Ukraynada Azərbaycan diasporu nümayəndələri arasında.

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ
PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

"İnter-sever" Şirkətlər Qrupunun rəhbəri
səlah Frenk Elkaroniyə

Nömrəli Frenk Elkaroni,
Yenidən Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
seçilməyən münasibəti ilə göndərdiyiniz təbrikə görə
təşəkkürümü bildirir, Sizə cansağlığı, saadət və uğurlu
fəaliyyət arzulayırəm.

Nömrəli,

Neşat

Neşat Əliyev

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Baki şəhəri, "18" dekabr 1998-ci il

№ 1/944

Neşat Əliyevin Frenk Elkaroniyə məktubu.

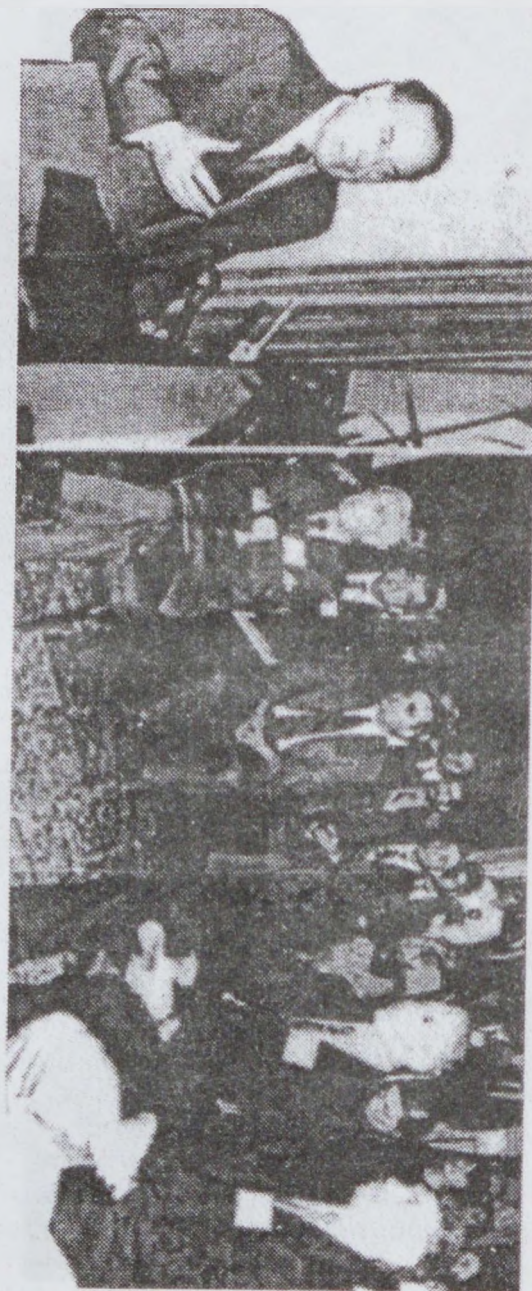
Neşat Əliyev İ. Doqramacı və Türkiyədən kəlmiş
dikər gonaqlar arasında.

Һејдәр Әлијев АБШ-да јашајан
Зүлһа Осадуллајеваны тәбул едир.

Һејдәр Әлијев Бөјүк Британијада јашајан
азәрбајчанлыларла көрүшү заманы.

Һейдәр Әлијев Америкadaki Азәрбајҗан Мәдәнијәт
Ҷәмийәтинин мүмәлиндәлери илә көрүшү.

фәалијәти нәтиҗәсіндә һәлә дә өз гүввәсіндә галан бу мәддәнин арадан галдырылмасында Азәрбајҗан диаспору чох төәссүф ки, лазыми нәтиҗәләр әлдә едә билмир. АБШ-да ермәни лоббиси Ермәнистанын мәнәфәји илә бағлы демәк олар һәр бир фәалијәти диггәт мәркәзиндә сахламаға чалышыр.

Лакин Азәрбајҗан президенти Һейдәр Әлијев чәнабларынын АБШ-а рәсми сәфәри әсл тарихи һәгигәтләрин үзә чыхмасында, Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринин көкүнүн ајдынлашдырылмасында, хусусилә өлкәмизин мүстәгиллик вә демократија јолу илә ирәлиләмәси саһәсіндә көрүлмүш ишләрин, әлдә едилмиш уғурларын газанылмасында, һабелә ермәни диаспору вә лоббисинин јаратдығы јанлыш мә’луматларын, бәднам фикирләрин арадан галдырылмасында чох бөјүк дәнүш јаратды. Дәвләт башчымызын АБШ президенти, ајры-ајры конгрес үзвләри, сенаторлар вә башга вәзифә саһибләри илә фәрди көрүшләри Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринә аид бир чох мәсәләләрин ајдынлашмасында мүһүм рол ојнады.

Бу тарихи сәфәр һәм дә АБШ-да Азәрбајҗан диаспорунун фәалијәти үчүн дә чох кениш имканлар ачды.

Республикамызын дәвләт структурлары илә мүнтәзәм әләгә сахламағ сәјәсіндә харичдәки сојдашларымыз шүбһәсиз ки, өз фәалијәтләриндә бөјүк дәнүш јарадачағ, Азәрбајҗанын мәнәфәји наминә даһа сә’јлә чалышачағлар.

Һейдәр Әлијев чәнаблары һәмвәтәнләримизи ермәни лоббисинин күчлү фәалијәтиндән, харичи өлкәләрдәки газандығлары “уғурлар”дан руһдан дүшмәмәји төвсијә едир. О, сојдашларымыза һәтта ән кичик имкандан белә истифадә етмәји мәсләһәт корүр. Азәрбајҗан дәвләтинин башчысыны, бир вәтәндаш, бир азәрбајҗанлы кими сојдашларымыз арасында мөвчуд олан сојуглуг, онларын кеч-кеч көрүшмәләри мөһкәм нараһат едир. Онун фикринчә, азәрбајҗанлылар тез-тез көрүшмәлидир. Буну Азәрбајҗанын мәнәфәји төләб едир, бәјнәлхалғ әләмдә һәјата кечирилән сәјәсәт, һадисәләрин тез-тез дәјишмәси вә дүшмән гүввәләринин бундан өз мәнәфәләри үчүн усталыгла истифадә етмәк сәриштәси төләб едир.

1995-чи илдә Брюссәлдә сојдашларымыз гаршысында бу мәсәләјә тохунан дәвләт башчымыз сонрақы көрүшләриндә дә һәмин мәсәләни диггәт мәркәзиндә сахламышдыр. Авропада јашајан сојдашларымыз арасында әләгә јаранмаса, үнсийјәт олмаса,

көрүшлөри тез-тез төшкүл едилмәсә, Азәрбајҗанын мөнафәјини мүдафиә етмәк сәһәсиндә бир мүтәшәккиллик кәстәрилмәсә, истәнилән уғурлары газанмағ да чәтин олар. Буна наил олмағ үчүн мүнтәзәм корүшләр тәшкил едилмәли вә бу корүшләрдә Азәрбајҗанын мөнафәји илә бағлы проблемләрин, харичдәки диаспорун инкишафына тәсир кәстәрән мәсәләләрин јоллары ахтарылыб тапылмалыдыр.

Көркөмли дөвләт хадими харичдә јашајан сојдашларымызла корүшләриндә ермәни диаспору илә Азәрбајҗан диаспорунун фәалијәтини мүгајисә едир, бир чох мәсәләләрдә гоншу халғын нүмајәндәләринин чалышғанлығыны, ишкүзарлығыны гијмәтләндирир, харичдәки һәмвәтәнләримизин дә өз фәалијәтләрини белә гурмағы арзулајыр. Белә ки, 1995-чи илдә Белҗикада сојдашларымызын диггәтини бу мәсәләјә чәлб едән әлкә башчымыз демишдир: “Ермәниләр һара кедирләрсә, өзләринә бир мәктәб, килсә вә саир ачырлар. Кимин һарада ишләмәсиндән асылы олмајарағ, мүтләғ бу килсәјә кәлмәлидирләр, мәктәбдә ермәни дилиндә охумалыдырлар, ермәни дилиндә гәзет бурахмалыдырлар. Тәәссүф ки, бу хусусијәт бизим милләтимиздә јохдур” (“Азәрбајҗан”, 25 апрел 1995-чи ил).

Азәрбајҗан диаспоруну мәһз бу чүр, Вәтәнин мөнафәји намиңә чалышан, күчлү тәшкилати, сәфәрбәрәдичи гүввәјә малик диаспор кими көрмәк истәјән һәјдәр Әлијев чонаблары харичдәки сојдашларымызын фәалијәтинин сәмәрәли гурулмасында сәфирликләрлә мүнтәзәм әләғә сахламағын бәјүк әһәмијјәти олдугуну гејд едир. Онун фикринчә, харичи әлкәләрдәки Азәрбајҗан лоббисинин фәалијәтини күчләндирмәк үчүн сәфирликләримиз мүтләғ лазыми иш көрмәлидир. Озу дә бу иш Азәрбајҗанда дөвләт гуручулуғунун мөһкәмләnmәсинә хидмәт етмәлидир, президентин гејд етдији кими, көрәк сәфирликләримиз бу ишлә кечә-күндүз мәшғул олсунар, һарада азәрбајҗанлы варса, она көмәк етсинләр, онлар арасында әләғә јаратсынлар (“Азәрбајҗан”, 25 апрел 1995-чи ил).

Азәрбајҗан президентинин диаспорун фәалијәти илә бағлы дәјәрли тәвсијәләриндән дүзкүн нәтичә чыхаран һәмвәтәнләримиз тезликлә өз ишләриндә бәјүк дәнүшләр јаратдылар, ермәни тәчавүзү һағғында мүхтәлиф објектив һәгигәтләрин дүнја ичтимаијәтинә чатдырылмасында фәал рол ојнадылар.

Мәсәлән, 1994-1995-чи илләрдә Азәрбајҗан президентинин

Инкиләрә, Франса, Белҗика, Түркіјә вә башға дөвләтләрә сәфәрләриндән сонра һәмин әлкәләрдә јашајан сојдашларымызын фәалијәти бу чәһәтдән диггәти чәлб едир. Белә ки, бу сәфәрләрин тарихи әһәмијјәти өзүнү онда кәстәрди ки, сојдашларымыз тәкчә бу әлкәләрдә дејил, әлчә дә башға дөвләтләрдә јаратдылары мөдәнијјәт мәркәзләринин вә чәмијјәтләрин ишини хејли чәндәндирдилар, фәалијәтләрини хејли кәнишләндирдилар, Азәрбајҗанла әввәлки илләрә нисбәтән даһа мүнтәзәм әләғә сахламаға, истиглалитәримизин, дөвләтчилијимизин мөһкәмләnmәси ишиндә даһа јахындан иштирак етмәјә башладылар.

Үмумијјәтлә, Азәрбајҗан диаспорунун бу дөврдәки фәалијәти, јә’ни дөвләт башчымызын харичи әлкәләрдәки сојдашларымызла тарихи корүшләриндән сонрақы мәрһәлә диаспорумузун даһа да инкишафы ногтәји-нәзәриндән хусуси тәдгигат мөвзусудур.

Азәрбајҗан президенти һәмин дөврдә сојдашларымызы хусусилә ермәни тәчавүзүнү ифша етмәјә чағырырды вә о өзү бүтүн сәфәрләриндә, рәсми корүшләрдә, фәрди сәһбәтләрдә һәмвәтәнләримизә әсл нүмунә кәстәрәрәк, информасија блокадасынын јарылмасында, әсл һәгигәтләрин дүнја ичтимаијәтинә чатдырылмасында бәјүк сијаси фәаллығ кәстәрирди.

Азәрбајҗан президентинин бу чағырышы дүнјанын һәр јериндә сојдашларымыз торфиндән бәјүк рәғбәтлә гаршыланды, һәмвәтәнләримиз, әлкә башчысынын апардығы сијасәтдән руһланарағ мүхтәлиф мәтбуат органларында ермәни тәчавүзүнүн мәһијәтини ифша етмиш, бир диаспора кими сијаси фәаллығларыны хејли артырмышлар.

Мәсәлән, АБШ-да чыхан “Мидл Ист Квотерли” журналынын 1994-чү ил декабр нөмрәсиндә “Гафгаз һадисәләринин јанлыш аңламы” адлы мәғаләдә ермәни тәчавүзүнүн мәһијәти Гәрб ичтимаијәтинә ачығланыр, АБШ-ын Ермәнистан-Азәрбајҗан мүнәсибәтләринә гејри-објектив бахышы ашкарланыр. Мәғаләнин мүәллифләри Азәрбајҗанын АБШ-дағы сәфирлијинин биринчи катиби Маһир Ибраһимов вә Мәриләнд Университетинин өмәкдашы, социолокија үзрә докторлуға намызәд Елман Гурбанов Америка охчуларынын диггәтини ермәни експансионистләринин гоншу әлкәләрин әразиси һесабына “Бәјүк Ермәнистан” јаратмағ планларына чәлб етмиш вә кәстәрмишләр ки, Ермәнистан вә Азәрбајҗан мүһарибәсинә тез-тез христианларла мүсәлманлар арасында дини мүһарибә кими бахылса да, әслиндә, бу, Дағлыг Гарабағ

этрафында эрази мұнағишәсидир. Бу фикрин тәсдиги кими 1988-чи илдән бәри Ермәнистанын дәвләт органларынын Азәрбајҗанын Дағлыг Гарабаг бөлкәсинин илһагы илә бағлы гәбул етдији гәјри-гануни гәрарлар, рәсми Јереван тәмсилчиләринин експансионист мөзмунлу бәјанатлары мисал кәтирилир.

Мәгалә мүәллифләри Гәрбдә Ермәнистанын ишғалчылыг сийасәтинин дәстәкләнмәси сәбәбләрини дә ачыб кәстәрмишләр: “Азсајлы бир халг кими ермәниләр Азәрбајҗан, Күрчүстан вә Түр-кијә гаршы эрази иддиаларына өзләринин наил олачагларына үмид етмирдиләр, она кәрә дә харичә мұрачиәт етмәли олдулар...

1988-чи илдән башлајараг АБШ-дакы америкалы ермәниләр бүтүн гүввәләрини сәфәрбәр етдиләр ки, АБШ-ын онлары дәстәк-ләмәсинә наил олсунлар вә Азәрбајҗаны АБШ-ын комәјиндән мән-рум етсинләр. Онлар һәр ики чәһәтдән бојук мүвәфғәјијәт газан-дылар... Лакин ермәни лоббисинин өн бојук наилијәти “Азадлығы дәстәкләмә Акты”нын 907-чи бөлмәсинин гәбул олунмасы иди”.

Ермәни лоббисинин етник ермәнилюрин јашадыглары штатлар-дан олан конгресменләрә тә’сири нәтичәсиндә, әслиндә сийаси фы-рылдаг јолу илә АБШ ганунвәричиләринә сырыдығы 907-чи бөлмә-ни Буш һөкүмәтинин бәјәнмәдијинә бахмајараг, вето һүгүгундан ис-тифадә олунмадығыны кәстәрән мүәллифләр белә бир чәһәтә диг-гәти чәлб етмишләр ки, ермәни лоббисинин фырылдағыны дујан “бир нечә конгрес үзвү, о чүмлөдән бу бөлмәнин илк тәрәфдарла-рындан олан сенатор Деннис Деконгини сонралар 907-чи бөлмәнин әлејһинә чыхыш етдиләр” (Бах: “Азәрбајҗан”, 24 мај 1995-чи ил).

Мәгалә мүәллифләринин кәстәрдији кими, һәмин маддәнин ләғви Америка-Азәрбајҗан мұнасибәтләринә вә рекионда сүлһ просесинә мүсбәт тә’сир кәстәрәр: “...Азәрбајҗана гаршы санкси-јаларын давам етдирилмәси үмуми сүлһ просесинә зәрәр кәтирир вә АБШ-ын марагларына зиддир”.

1997-чи илдә Азәрбајҗан президенти АБШ-да рәсми сәфәрдә ол-дуғу вахт һәмин маддәнин ләғв едилмәсини ики дәвләт арасында сүл-һүн јаранмасына көмәк едән мүһүм васитә кими гијмәтләндирмишдир.

Азәрбајҗан дәвләт башчысынын харичи өлкәләрә сәфәрлә-риндән сонра дүнја мөтбуатында дәрч олунан белә характерли мәгаләләр республикамызын социал-игтисади инкишафы, ермә-ниләр тәрәфиндән ишғалы, Гарабаг проблеминин әсл маһијәти,

Азәрбајҗана гаршы һөјата кечирилән бәднам сийасәт һаггында ај-дын тәсәввүр јарадыр.

Бу руһда, объектив јазылмыш мәгаләләр харичи дәвләтләрин ичтимаијјәтини төкчә реал кәрчәкликләрлә таныш етмир, һәм дә һәмин өлкәләрдә сојдашларымызын фәалијјәтини чанландыран, кенишләндирән Азәрбајҗан диаспорунун инкишафына тә’сир кәс-тәрән мүһүм амил кими дә диггәти чәлб едир.

Һөјдәр Әлијев чәнабларынын 1993-1994-чү илләрдә харичи дәвләт хадимләри илә сахладығы мүнтәзәм әлагәләр, рәсми сә-фәрләр, ајры-ајры фәрди көрүшләр елә һәмин вахтдан е’тибарән һәгигәтин ашкара чыхмасына лазыми шәраит јаратды. Харичи өл-кәләрдә төкчә азәрбајҗанлылар дејил, бә’зи Гәрб политологлары, дәвләт адамлары белә Гарабаг проблеминин әсл маһијәтини дүз-күн дәрк едиб һадисәләри объективчәсинә әкс етдирән мәгалә-ләрлә мөтбуатда чыхыш етмәјә башладылар.

Белә ки, һәлә 1994-чү илин јазында, јә’ни дәвләт башчымызын харичи дәвләтләрлә бир нечә рәсми көрүшүндән сонра бә’зи өл-кәләрдә бу руһда мәгаләләр дәрч олунду. Мәсәлән, АБШ-ын “Ко-верт Акши” бүллетениндә Елен Реј вә Билл Шаап “Бу дәфә ермә-ниләр тәчавүзкардырлар” адлы мәгаләдә јазырдылар: “Азәрбај-җан эразиси олан, лакин әһалисинин чохуну ермәниләр тәшкил едән Дағлыг Гарабаг үстүндә Ермәнистан илә Азәрбајҗан арасын-да дөһшәтли мұнағишә једди илә јахындыр давам едир.

Бир чох америкалы вә Гәрби Европалынын бу рекион бәрә-синдә тәсәввүрүнә зидд олараг мәнз Ермәнистан Азәри торпагла-рынын дәрддә бирини зәбт етмиш, мәнз Ермәнистан ганунсуз тә-чавүз үстүндә дәфәләрлә БМТ тәрәфиндән тәгсирләндирилмиш-дир. Бунунла белә, АБШ-ын вә Гәрбин мөтбуат органлары тәрәди-лән вәһшиликләрлә дә һәр ики тәрәфи тәгсиркар сајыр. Адәтән, Ермәнистан зәрәрчәкән тәрәф кими, Азәрбајҗан исә һәтта хәбәр-ләр бурахылышларында тәчавүзкар кими тәгдим едилир. Әминик ки, тәсвир олунан бу мәнзәрә реаллыгдан тамамилә узагдыр” (“Азәрбајҗан”, 12 август 1994-чү ил).

Америкалы мүәллифләр Елен Реј вә Билл Шаап бүтүн мәгалә боју ермәниләрин тәчавүзкарлығыны ифша етмиш, һабелә ермә-нипәрәст сенаторларын бу мәсәләдә Азәрбајҗана гаршы бәднам мөвгеләрини ачыб кәстәрмишләр.

Америка вә Гәрб мөтбуатында белә объектив руһлу мәгаләларин

дәрч олунуб әсл һәгигәтләрин ичтимаийәтә чатдырылмасында, шүбһәсиз ки, Азәрбајҗан диаспорунун дә өзүнәмәхсус ролу вардыр.

Јухарыда көстәрдијимиз кими Азәрбајҗан президенти сојдашларымыза мүрачиәтиндә бу сәһәдә мөһз өз фәаллыгларыны артырмағы төвсијә едир.

Азәрбајҗан диаспорунун мүтәшәккил иш апармасы онун төш-килатланмасындан чох асылыдыр. Һәлә Брүссел көрүшүндә бу вачиб мәсәләјә тохунан дәвләт башчымыз гејд едирди ки, Авропа өлкәләриндә јерләшән Азәрбајҗан чөмијәтләри бир мәркәздә бирләшдирилмәлидир. Бунун үчүн жәрәк сојдашларымыз өзләри төшәббүска олмалы, ејни заманда сәфирликләримиз дә фәаллыг көстөрмәлидирләр (Бах: "Азәрбајҗан", 25 апрел 1995-чи ил).

Һејдәр Әлијев чәнаблары һансы өлкәдә олурса-олсун мүтләг вахт тапыб орада јашајан сојдашларымызла корүшүр, онларын гајғылары вә фәалијәтләри илә таныш олур, имкан дахилиндә бир чохларыны динләјир, фәрди сөһбәтләр апарыр вә һәмвәтәнләримизә дәјәрли мәсләһәтләр верир.

О, 1994-чү илин әввәлләриндә Франсада сојдашларымызла көрүшүндә бу сәфәрә бөјүк әһәмијәт вермиш, онлары Азәрбајҗан-Франса мүнәсибәтләриндә, һабелә вәтәнимизлә бағлы әсл һәгигәтләрин Гәрб ичтимаийәтинә дүзкүн чатдырылмасында бөјүк роллары олдуғуну билдирмишдир.

Франса сәфәринин материалларындан ајдын олур ки, Һејдәр Әлијев чәнабларына гәдәр һеч бир Азәрбајҗан президенти харичдәки сојдашларымыза лазыми диггәт вә гајғы илә јанашмашыдыр.

Франсада јашајан һәмвәтәнләримиз Аидә Борнак бу һагда белә дејиб: "Үрәјимиз Азәрбајҗанладыр. Онун мүстәгиллик газанмасына һәдсиз севинмишик. Бизә арха олачағына инанмышыг. Бу диләклә Азәрбајҗана әнликли-киршанлы вә битли-сиркәли президентләрин вахтында дәнә-дәнә үз тутмушуг. Онлар өз нүмајәндәләрини кәндәрмәк әвәзинә Франсада јашајан азәрбајҗанлыларла түрк нүмајәндәләри васитәсилә марагландылар. Һејдәр Әлијевин бураја сәфәри илә көзүмүзә ишыг көлди. Аллаһ ону мин будаг еләсин. Көлкәси үс-түмүздән әскик олмасын. Дәфәләрлә Азәрбајҗандакы муһарибәјә кәндәрмәк үчүн дава-дәрман, пал-палтар топламышыг. О вахт саһиб дуран, апаран олмады" ("Азәрбајҗан", 4 феврал 1994-чү ил).

Ачыначағлы да олса гејд етмәлијик ки, харичдә јашајан сојдашларымызын вәтәнә кәндәрмәк истәдикләри јардымла

әлагәдар өксәријјәтинин башына бу бәлалар ачылмышдыр.

Франсада беш миндән артыг азәрбајҗанлы јашајыр. Әслән Тәбриз, Әрдәбил, Хој, Мәрәнд, Урмија вә Тәһрандан кәлән сојдашларымыз да Азәрбајҗан президентинин көрүшүнә кәлмишдиләр.

Һејдәр Әлијев бу көрүшү заманы онлара јумруг кими бирләшмәјин, сијаси гүввәјә чөврилмәјин зәрурилијиндән данышмыш, гүрбәт өлкәләрдә мүнәсибәтләриндәки сојуглуғу, бир-бири илә әләгә сахламамағы арадан галдырмаг үчүн фәал олмағы төвсијә етмишдир.

Азәрбајҗан президентинин бу сәфәрини Һејдәр Әлијев Гәрбә пәнчәрә ачды кими гијмәтләндирәнләр һеч дә сәһв етмәмишләр. Һәгигәтән онун АДР-ин парламент сәдри сонрадан Франсадакы сәфири Әлимәрдан бөј Топчубашов вә бәстәкар, габагчыл маариф хадими Чейһун һачыбөјлинин мөзарларыны зијарәт етмәси, гәбирләрин үзәринә өклил гојмасы, хатирәләрини сүкутла јад етмәси Франсадакы бүтүн һәмвәтәнләримизи риггәтә кәтирди, доғма республикамыза, шәхсән онун бөјүк сијаси хадими Һејдәр Әлијев чәнабларына инамларыны даһа да артырды.

Франса ермәниләрин мејдан суладығы бир өлкәдир. Бурада јарым милјона јахын ермәни јашајыр. Дәвләтин, игтисадијјат, информасија, инчәсәнүт вә рабита системиндә кифајәт гәдәр көк атыблар. Бу да һәр һансы бир сијасәтин һөјата кечирилмәсиндә онлара әлверилиш имкан јарадыр.

Франсада ермәниләрин нараһатлыглары ачыг-ашкар һисс олунурду, онлар Азәрбајҗан президентинин өлејһинә мәтбуатда чыхышлар төшкил етсәләр дә, өлкә башчымыз рәсми көрүшләрдә, фәрди сөһбәтләрдә Азәрбајҗана гаршы јөнәлдилмиш бүтүн тәһрибати суаллары, фәалијәти, ичтимаи рә'ји өз мүдрик, узагкөрон вә мәгсәдјәнлү сијасәти, дүшүнүлмүш чаваблары илә арадан галдырды, Азәрбајҗан диаспорунун бу өлкәдә фәаллашмасы үчүн, бир јумруг һалында бирләшиб мүтәшәккилмәсинә төшкилатланмасы үчүн лазыми төвсијәләр ирәли сүрдү. Әлкәмизин дәвләт башчысы республикамыза кәлмиш сојдашларымызы гебул етдији заман да һәмчинин харичдә Азәрбајҗан диаспорунун фәалијәтини гүввәтләндирмәјин вачиб олдуғуну гејд едир, бу сәһәдә онлара мүстәгил дәвләтимизин һәр чүр көмәк едәчәјини билдирир.

Президент үчүн һәр белә көрүш сөзүн әсл мә'насында бөјүк фәрәһли һадисәјә чөврилир. О, һәмвәтәнләримизлә чох сәмими сөһбәт едир, јашадыглары дәвләтин әразисиндә азәрбајҗанлыларын

ичтимаи-сијаси фəалијəти, ғайғылары илə марағланыр, ејни заманда онлара мустəгиллик јолунда ғаршымыза чыхан четинлик-лəрдəн, проблемлəрдəн мə'лумат верир.

Сон ики-үч ил əрзиндə кечмиш Бақы милјончусу Шəмси Əсəдуллајевин нəвəsi, Һазырда АБШ-да јашајан кəркəмли ичтимаијəтчи Зүлəјха ханым Əсəдуллајева Вебер бир нечə дəфə Азəрбајчанда олмушдур. Əлкə президентинин дə'вəти илə республикамыза кəлмиш Зүлəјха ханым Һəр дəфə ғачынлара јардым үчүн хејли палтар вə əрзағ мəһсуллары кəтирмишдир. Дəвлəт башчымыз ишинин кəркин-лијинə бахмајарағ ону ғəбул етмиш, АБШ-да Азəрбајчан диаспорунун фəалијəти илə бағлы дəјəрли мəслəһəтлəр вермишдир.

Шүбһəсиз ки, харичдəки сојдашларымызла Һəр бир белə кəрүш Азəрбајчан диаспорунун фəалијəтинə өз мусбəт тə'сирини кəстəрмəкдəдир.

Азəрбајчан президенти Зүлəјха ханымла кəрүшүндə дə башға сојдашларымызла сəһбəтиндə тохундуғу проблемлəрдəн данышмышдыр. Əлкə башчысы АБШ-да Азəрбајчан диаспорунун кəркəмли симасына мə'лумат верəрəк билдирмишдир ки, "Һəм республикамызын дахилиндə, Һəм дə харичдə əлкəмизин мустəгил-лијинə ғəсд етмəк истəјəн гүввəлəр вар. Вəзифə вə һакимијəт ид-диасында олан адамлар анламырлар ки, онларын бу давалары республикамызын мустəгиллијинə, əлкəмиздəки сабитлијин ғорунуб сахланмасына мənфи тə'сир кəстəрир. Бүтүн бунлар исə харичдəки мүəјјəн гүввəлəрин Азəрбајчана тəчавүз етмəсинə шəраит јарадыр, бə'зи дахили гүввəлəр өз Һəрəкəтлəри илə дүшмəнин дəјирманына су тəkүрлəр" ("Азəрбајчан", 31 мај 1995-чи ил).

Харичдəки сојдашларымызын əлкəмиздəки ичтимаи-сијаси вəзијəти јахшы билмəлəри чох вачибдир. Бу, бир диаспор кими онларын сəмərəли фəалијəт кəстəрмəсиндə бəјүк рол ојнајар, Һəмвəтəн-лəримиздə мустəгил Азəрбајчан һағгында ајдын тəсəввүр јарадар.

Сон вахтлар Азəрбајчанда јаранан бə'зи сијаси гүввəлəрин фəалијəти тəкчə əлкə дахилиндə дəјил, Һəм дə харичдə Азəрбајчан диаспору нүмајəндəлəри арасында да парчаланмаја сəбəб ола билəр. Белə ки, əлкəдə вəтəндаш Һəмрə'лији јаратмағ əвəзинə, вəтəндаш мұһарибəси тəһлүкəси јарадан бə'зи сијаси гүввəлəр өз мənфур фəалијəтлəриндə Азəрбајчан диаспору нүмајəндəлəриндəн истифадə етмəјə чалышмышлар. Бу чəһəтдəн, Азəрбајчан

президентинин əлкəмиздə баш верəн һадисəлəр, үмүмијəтлə, ичтимаи-сијаси вəзијəт барəдə сојдашларымыза əтрафлы мə'лумат вермəси Һəмвəтəнлəримиздəн бə'зилəринин мүəјјəн сијаси гүввəлəрин əлиндə ојунчаға чəврилмəсинин ғаршысыны алмыш олур.

Лакин чох тəəссүф ки, Һəлə дə харичи əлкəлəрдə јашајан сојдашларымыз арасында мұхалифəт мөвгəјиндə дуранлар вардыр. Вахты илə Түркиядə Азəрбајчан үчүн лоббичилик фəалијəти кəстəрəн Азəрбајчан Күлтүр дəрнəјиндə Əһмəd Ғарача вə Мəһəммəd Кəнкəрлинин тəрəфдарларындан бир ғрупу "Мұсават" партијасынын амбисијаларыны əсас кəтүрəрəк Һəјдər Əлијев һакимијəтинин бүтүн структурларыны ғејри-ғануни е'лан етмишдилəр. Онлар бунунла да Түркиядəки Азəрбајчан диаспору арасындакы Һəмрə'лији позмуш, Һəмвəтəнлəримизин вəтəнин үмдə проблемлəринин Һəллинə мұнасибəтдə парчаланмаја, фикир ихтилафына сəбəб олмушдулар.

Əлбəттə, истəр Азəрбајчанын дахилиндə олан сијаси гүввəлəр, истəрсə дə харичдə јашајан сојдашларымыз Вəтəнин мəнафəјини Һəр шəјдəн үстүн тутмалы вə бүтүн фəалијəтлəрини мəһз бу руһда ғурмалыдырлар. Бəјүк вə зəнкин сијаси тəчрүбəјə малик олан Һəјдər Əлијевдəн онлар чох шəј өјрəнмəлидирлəр. Чүнки Азəрбајчан президенти истəр кечмишдə, истəрсə дə бу күн бүтүн сијаси тəчрүбəсини, бачарығыны, фəалијəтини мустəгиллијимизин ғорунуб сахланылмасына, дəвлəтчилијимизин мəһкəмлəнмəси вə халғымызын дүчар олдуғу сoсиал фəлакəтлəрдəн ғуртулмасы ишинə сəрф едир.

Һазырда дүнјанын дəмəк олар бүтүн гитəлəриндə, бəјүк дəвлəтлəрдə азəрбајчанлылар јашајырлар. Онларын јаратдығлары мəдəнијəт мəркəзлəри вə чəмијəтлəри сојдашларымыз арасында кениш сијаси, мəдəнииш апарырлар. Азəрбајчанын ичтимаи Һəјатында узағдан олса да мə'нəн јахындан иштирак етмəјə чалышырлар.

Харичи дəвлəтлəр арасында əн чох мəдəнијəт мəркəзлəринин вə чəмијəтлəрин јарадылдығы дəвлəт Русија Федерасијасыдыр. Бу дəвлəтин бəјүк шəһəрлəриндə јашајан азəрбајчанлылар доғма республикамызла мүнтəзəм əлағə сахлајыр, əлкəмиздə Һəјата кечирилəн ичтимаи-сијаси тəдбирлəрдə фəал иштирак едирлəр.

Азəрбајчан президенти Русија Федерасијасында, елəчə дə Мустəгил Дəвлəтлəр Бирлијиндə сојдашларымызын јаратдығлары диаспорун сəмərəли фəалијəт кəстəрмəси үчүн мұвафиг дəвлəт

структурларына لازымы кестеришләр вермишдир. О, Москвада ресми сәфәрләрдә олдуғу вахт Русијанын мұхтәлиф шәһәрлериндә, еләчә дә пайтахтда јашајан азербайжанлыларла корүшмүш, онларын проблемләри илә марагланмышдыр.

Дөвләт башчымыз Кисловодскда јашајан сојдашларымызла корүшүндә дә онларын проблемләри, гајғылары, бурада мәскунлашмыш башга милләтләрлә мүнәсибәтләри, өлкәмизлә әлағәләрин вәзијјәти илә марагланмыш, һәмвәтәнләримизә өлкәмиз һаггында, сон дөврләрдә һөјата кечирилән дахили вә харичи сийасәт, мөвчуд ичтимаи-сийәси вәзијјәт барәдә мә'лумат вермиш, Русија Федерәсијасында онларын фәалијјәтини гүввәтләндирмәк мәгсәдилә бир сыра дөјәрли төвсијәләр ирәли сүрмүшдүр.

Азербайжан президенти илә Кисловодск корүшүнә Јесентуки, Железноводск, Пјатигорск, Минералныје Воды шәһәриндә вә Ставропол дијарында јашајан азербайжанлылар колмишдиләр. Һөјдәр Әлијев чәнаблары һәммин корүшдә сојдашларымызла демишдир: "Бурада јашајырсыныз, јашајын, мөһкәмләнин. Башга өлкәләрдә нә гәдәр чох азербайжанлы олса, бу, мүстәгил республикамызын бир о гәдәр дајағы олмасы демәкдир. Гој һәр јердә билсинләр ки, Азербайжан милләти, бизим дөвләтимиз вә дөјәрли инсанларымыз вар. Дилиниси севин, ән'оноләриниси горујуб сахлајын, бир-биринизә дајағ олун" ("Азербайжан", 7 ијун 1996-чы ил).

Көркәмли дөвләт хадими сојдашларымызла корүшөркән илк нөвбәдә онлар арасында әлағәләрин зәиф, нормал, јахуд јахшы инкишаф етмәсинә хүсуси диғгәт јетирир, диаспорун бүтүн фәалијјәтинин мөһз бу әлағәләр үзәриндә гурулдуғуну билдирир.

Белә ки, дөвләт башчымыз 1997-чи илин јајында Алматыда Азербайжан диаспору нүмајәндәләри илә корүшүндә бу мұһум мәсәләјә бир даһа тохунарағ демишдир: "Мән һисс едирәм ки, бурада јашајан азербайжанлыларын бир-бири илә әлағәси јахшыдыр. Јә'ни бир-биринизлә сых әлағә сахлајырсыныз, корүшүрсүнүз. Лазым оlanda бир-биринизә көмәк едирсиниз, бир-биринизин дәрдинә галырсыныз, шәнлијиндә иштирак едирсиниз. Бурада Азербайжан диаспору дағынығ дејил. Сизин бирликдә олмағыныз чох вачибдир" ("Азербайжан", 17 ијун 1997-чи ил).

Елә һәммин корүшүндә дөвләт башчымыз төқрарән диаспор нүмајәндәләри арасында әлағәләрин ғырылмаз олмасына тохунмушдур: "Мөним арзум одур ки, көмәк едәсиниз вә Азербайжанын

гајғылары илә јашајасыныз" (Бах: Јенә орада).

Марағлыдыр ки, Һөјдәр Әлијев чәнабларынын сојдашларымыз гаршысында чыхышларында демәк олар даим ејни проблемләр галдырылыр. Бу о демәкдир ки, Азербайжан президенти диаспорун фәалијјәтини һеч вахт јаддан чыхармыр, ону даим ејни проблемләр дүшүндүрүр.

Мәсәлән, харичдә јашајан сојдашларымызын ассимилјасијаја уғрамасы дөвләт башчымызы мөһкәм нараһат едир. Онун фикринчә, ассимилјасијаја уғрајан һәр һансы бир шәхс өз Вәтәнинә, халгына, торпагына јахшы өвлад ола билмәз, милли дөвләтин гајғылары илә јашаја билмәз.

Алматыдакы корүшүндә бу мәсәләјә тохунан президент төәсүфлә билдирмишдир: "Бизим Азербайжан милләтинин бир балача зәифлији вардыр. Бу зәифлик дә одур ки, ассимилјасијаја тез дүшүр. Бизим милләт ассимилјасијаја, нечә дејәрләр, јатымлы бир милләтдир. Буну демәјә мөним вәсәсим вардыр. Чох сағ олун ки, Сиз белә дејилсиниз, амма бәләләри вар. Бу, мәни нараһат едир" ("Азербайжан", 17 ијул 1997-чи ил).

Алматы корүшүндә дөвләт рәһбәримиз ө'тираф едир ки, һәләлик Азербайжан дөвләтинин харичдәки сојдашларымызла әлағәләри нисбәтән зәифдир. Лакин бу өввәлки илләрдән хәјли фәргләнир, јә'ни диаспор нүмајәндәләринин доғма республика илә әлағәләри хәјли артмыш, дүнјанын мұхтәлиф өлкәләриндә мүстәгил мәдәнијјәт мәркәзлори вә чөмијјәтләри јаранмышдыр. Онлар арасында милли һәмрә'јлик истәнилән сәвијјәдә олмаса да, төчрүбә кестәрир ки, сојдашларымыз бу сәһәдә дә кетдикчә уғурлар газанырлар.

Һөјдәр Әлијев чәнаблары гәјд едир ки, "Өлкәмиз, дөвләтимиз мөһкәмләндикчә, күчләндикчә, инкишаф етдикчә, имканларымыз артдыгча биз Азербайжандан кәнарда јашајан сојдашларымызла әлағәләри даһа да кенишләндирәчәјик вә бу гајғыны, јардымы да артырачағығ" ("Азербайжан", 17 ијун 1997-чи ил).

Корүндүју кими, Азербайжан президенти диаспорун кәләчәјинә, дөвләтчилијимизин инкишаф етдирилмәсиндә мұһум вәситә кими онун чох бәјүк гүввәјә малик олмасына бәјүк үмидлә јанашыр. О, диаспор нүмајәндәләринин фәаллығыны артырмағы, јашадығы дөвләтин өразисиндә ичтимаи-сийәси һадисәләрдә, мұхтәлиф тәдбирләрин кечирилмәси ишиндә јахын иштиракыны, лазым кәләрсә, бу вә ја диққәр мәсәлә илә әлағәдар дөвләт органларына, ајры-ајры вәзифә саһибләрине тө'сир кестәрмәләрини мұһум вәзифә кими гаршыја гојур.

Дөвләт рәһбәримиз бу мөһсәдлә Алматыда да ермәниләри сојдашларымыза мисал кәтирир: “Бизимлә гоншу олан вә бизә дүшмәнчилик едән ермәниләр бир-бирилә чох сых әләгәдәдир-ләр. һарада ермәни варса, бир-бирини мүдафиә едир. Ермәниләр һәр јердә јашадылары өлкәнин ишләринә тә’сир едирләр. Франсада дөрд јүз мин ермәни вар, Әлкәнин әһалиси 55 милјон-дур. Төсәввүр един, орадакы 400 мин ермәни Франсанын сијасәтинә тә’сир едир. Онларын Америкада да, Москванын өзүндә чох бөјүк тә’сирләри вардыр” (“Азәрбајҗан”, 17 ијун 1997-чи ил).

Өлкә рәһбәримизин бу төвсијәләри бүтүн дүня азәрбајҗанлыларынын диггәт мәркәзиндә сахланылмалы, Азәрбајҗан диаспору аз фәалијәтиндә бу төвсијәләрдән нәтичә чыхармалыдыр.

Харичи өлкәләрдә јашајан сојдашларымыз бүтүн саһәләрдә фәаллыг кәстәрмәлидир. Азәрбајҗанын тәкчә дөвләтчилијинин мөһкәмләнмәси мәнафеји наминә чалышмагла кифајәтләнмөк ол-маз, ејни заманда рәспубликамызын тарихинә, мөдәнијәтинә узан-нан гара әлләри дә вахтында кәсиб атмаг лазымдыр, бир сөзлә һарада Азәрбајҗанын нүфуз даирәсинә хәләл кәлирсә һәмин мөсәләјә хүсуси диггәт јетирмәлидир.

Бу чәһәтдән һәјдәр Әлијев чәнабларынын Бөјүк Британијада сәфәриндән, һабелә бу өлкәдән кәлмиш ајры-ајры сојдашларымызла, өләчә дә инкилис нефт ширкәтләри рәһбәрләри илә рәсми сәһбәтләриндән сонра, дөјәсән бу дөвләтдә јашајан сојдашларымызда фәаллыг хәли артмышдыр. Мөсәлән, Бөјүк Британијанын пәјтахты Лондонун “Алберт вә Викторија” музәјиндә нәчә илләр боју фарс халчасы кими тәгдим едилән мәшһүр “Шејх Сәфи” халчасы артыг 1997-чи илдән е’тибарән өз гануни адыны алмышдыр.

Дүнянын өн ири халчасы сајылан “Шејх Сәфи” экскурсијачы-лара даһа Азәрбајҗан халчасы кими тәгдим едилир.

Бу наилијәтин газанылмасында Бөјүк Британијада јашајан азәрбајҗанлыларын да өзүнмәхсус әмәкләри вардыр. Нәч шүбһә-сиз ки, онлар өлкә президентинин диаспор нумәјәндәләри гаршы-сында чыхышыннан лазыми нәтичә чыхармыш, бөјүк тарихә малик олан Азәрбајҗан мөдәнијәти нүмунәләринин халгымыза гәјтарыл-масы, дөвләтимизин нүфузунун горунмасы саһәсиндә конкрет-ад-дымлар атмаға башламышлар.

Азәрбајҗан президенти 1998-чи илин август ајында Бөјүк Британијада икинчи дәфә рәсми сәфәрдә олдуғу вахт, һәр јердә

олдуғу кими, бурада да сојдашларымызла көрүшмүш вә онларын гаршысында нитг сөјләмишдир. Долғун вә дәрин мөзмунлу бу нитг тәкчә Бөјүк Британијада јашајан сојдашларымыз үчүн дөјил, һәм дә бүтүн дүняда фәалијәт кәстәрән Азәрбајҗан диаспору нү-мәјәндәләри үчүн програм характерли бир нитгдир. Нәјдәр Әлијев бу нитгдә рәспубликамызда ичтимаи-сијаси вәзијәтлә сојдашларымыз таныш етмиш, онларын гаршысына һәлли сон дәрәчә ва-чиб олан мүнһүм вәзифәләр гөјмушдур. Онун фикринчә, бу вәзи-фәләрин һәлли Азәрбајҗанын мүстәгил инкишафынын тә’минат-чысыдыр. Белә ки, харичдәки сојдашларымыз Азәрбајҗанын бүтүн дүняда танытдырылмасына вә тәблиг олунмасына бөјүк гүввә сәрф етмәли, милли тәәсүбкешлик һиссләрини күчләндирәрәк Вәтәнин инкишафы наминә чалышмалы, Азәрбајҗана гаршы һәја-та кечирилән бәднам тәблиғатларын гаршысыны алмалы, өз ара-ларында һөмрә’лиг јаратмалы, бир-бири илә јахынлыг етмәји, дүзкүн мүнәсибәт сахламағы бачармалы, һәр јердә ајры-сечкили-јә сон гөјүб јалныз азәрбајҗанчылыг идејаларыны јәмалы, бу мил-ли психолокија өтрафында бирләшмәли, харичдә милли дилин инкишаф етдирилмәси гәјгысына галмалыдыр.

Һәјдәр Әлијев чәнаблары әввәлки сәфәрләриндә гәјд етдији кими, Бөјүк Британијада сојдашларымыз гаршысындакы чыхы-шында Азәрбајҗан диаспору илә ермәни диаспорунун фәалијәти-ни мугәјисә етмиш, сојдашларымыза Вәтәнин мүстәгиллији, кәлә-чәји наминә өз фәаллыгларыны артырмағы төвсијә етмишдир.

Азәрбајҗанын ичтимаи-сијаси һөјәтинда баш верән демократик дөјишликләр, јаранмыш сағлам демократик мүнһит сојдашлары-мызла өләгәләримизин даһа да мөһкәмләндирилмәси үчүн кениш имканлар ачмышдыр.

Азәрбајҗан президенти диаспорун фәалијәтини күчләндирмөк мөһсәдилә рәспубликамызла ајры-ајры тәшкилатларын мөһз бу исти-гамәтдә иш апармасына лазыми шәраит јарадылмасыны төләб едир.

Диаспорун фәалијәтинин өјрәнилмәси вә һәмвәтәнләримизлә өләгәләрин кенишләндирилмәси саһәсиндә сон вахтлар мөјјән уғурлу ишләр корүлмүшдур. Белә ки, Азәрбајҗан ЕА-нын Милли Мүнәсибәтләр Институтунда “Азәрбајҗан диаспору” шө’бәси јара-дылмыш, “Сојдаш” Бејнәлхалг Ассосиасијасы, Азәрбајҗанлы Кәнч-ләрин Бејнәлхалг Бирлији Чөмијәти, Азәрбајҗан Дүнясы Бејнәлхалг

Əlaqələr Mərkəzi, Dünja Azərbaycanlılarının Mədəniyyət Mərkəzi, Dünja Azərbaycanlı Kəncələrinin Bəjnəlxalq Həmrə'liyi Çəmiyyəti bu istiqamətdə intensiv və fəidəli fəaliyyət kəstərir.

Bundan əlavə ABŞ-da və Avropa ölkələrində müxtəlif variantlarda jərəyləmiş Azərbaycan Milli Mədəniyyət Mərkəzlərinin və çəmiyyətlərinin respublikamızda şə'bələri fəaliyyətə başlamışdır.

1997-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezident Aparatı tərkibində xarici ölkələrdə jəşəjan soidaşlarımızla əlaqə bəlməsini jərəyləməsi bu sahədə irəliyə dögür atylмыш mühüm addım sayıla bilər.

Şübhəsiz ki, bütün bunlar respublikamızın müdrik rəhbərinin bu sahəyə gəygi və diggətinin parlag təzahürüdür. Dəmoqratiyə şəraitində öz fəaliyyətlərini dağa da təkmilləşdirən bu çəmiyyətlər, tə'sisatlar Azərbaycan diasporunun formalaşmasında az əhəmiyyət kəsb etməyəcəkdir.

Müstəqil respublikamızın başçısı demək olar soidəşlərimizlə bütün kəruşlərində xalqımızın zənkin mə'nəvi sərvəti hesab olunan milli dilimizə gərunub saxlanması, inkişaf etdirilməsi üzərində ətraflı dajənyr. Həjdər Əliyəv çənaqları Azərbaycan dilini xalqımızın gərujəb saxladığı ən bəjək nailiyyət hesab edir. O, Amerikada soidəşlərimiz gəruşlarında bu məsələyə toxunaraq dəmişdir: "Azərbaycanın öz dili var. Azərbaycan öz dilində jəzyr, oxuyur, dənəşyir. Azərbaycanın dəvlət dili, ana dili Azərbaycan dilidir. Azərbaycanın bütün universitetləri, məktəbləri, elmi Azərbaycan dilindədir" ("Azərbaycan", 6 sentjəbr 1997-ci il).

Kərkəmli dəvlət xadimi soidəşlərimizə bu dil ilə fəxr etməyi, onu kəz bəbəyi kimi gərujəb saxlamağı, bu dildən dəvlətimizin mənəfəyi nəminə bəçəryəla istifadə etməyi, mədəniyyətimizi jəşətməyi, gədim tariximizi əjrənəyi, gəzəndəyimiz bütün uğurları dünjə ictimaiyyətinə çatdırmağı mühüm vəzifə kimi irəli sürmüşdür.

Jəri kəlməşkən gəjd edək ki, hərmətli prezidentimiz Həjdər Əliyəv çənaqları mənəz bu dildən çox ustalayəla, bəçəryəla istifadə edir. O, zəmənimizin nadir nətiqlərindəndir.

Filoloqiya əlmələri doktoru professor, Nizami Xudiyevin "Həjdər Əliyəv və Azərbaycan dili" monografiyasında dəvrümüzün bəjək və kərkəmli siyasi xadimini həm də ana dilimizəlin məhir

gərujəyusu və inkişaf etdirilməsi hesab etməsi həç də təsadüfi dējil.

Dünjənin bütün ölkələrində jəşəjan azərbaycanlılara mürəciətdə Həjdər Əliyəv çənaqları dögəmə vətənə səx əlaqə saxlamağı mühüm vəzifə olarağ irəli sürür.

O, 1997-ci ilin axırlarında "Dünjə azərbaycanlılarına" mürəciətində Azərbaycanı bütün dünjə azərbaycanlılarının tarixi vətəni, dögəmə ata-baba jürdu olması bir dağa onların nəzərinə çatdırmışdır.

Hərmətli prezidentin öz çyışlarında hər dəfə bu məsələyə gəyitməsi həç də təsadüfi dējil. Təçrübə kəstərir ki, xarici ölkələrdə, xüsusiə ABŞ-da jəşəjan azərbaycanlıların bir gismi İrandan oldugu üçün çox vaxt Azərbaycan diasporunun fəaliyyətində jəxəndan iştirak etməyir, hətta özünü iranlı sayır.

Kərundüyü kimi Azərbaycanın ikiyə parçalanması buada da özünü bürüzə verir. Təbiidir ki, bələ halılar Azərbaycan lobbisinin fəaliyyətinə öz mənfəi tə'sirini kəstərməyə bilməz.

Laikin ABŞ-da jəşəjan və Azərbaycanı bir çox bəjnəlxalq məçlislərdə uğurla müdafiə edən professor Tədeuş Svjətiqovski-nin fikrinə, Azərbaycan lobbisi əkər özünün bütün potensial imkanlarından istifadə edərsə, o, erməni lobbisindən gət-gət kəçlü ola bilər.

Respublikamızın başçısı Həjdər Əliyəv çənaqları da mənəz bu fikirdədir. Onun soidəşlərimiz gəruşlarında çyışlarında bu məsələ dəfələrlə gəldirilmişdir, erməni və Azərbaycan diasporunun fəaliyyəti nəzərdən kəçirilmiş, konkret vəzifələr irəli sürülmüşdür.

Azərbaycan diasporunun kəçlənməsi xalqımızın milli azadlyğ mübarizəsinin inkişafına, dəvlətçiliyimizin məhkəmlənməsinə, xalqımızın tərəggisinə xidmət etməlidir.

Azərbaycan prezidenti respublikamızın kələçəyini çox parlag kəruy, müstəqilliyimizin gərunub saxlanmasına, dəvlətçiliyimizin kətdikə dağa da məhkəmlənəcəyinə dərin inam bəsləyir. Bu tarixi vəzifələrin həyata kəçirilməsində xarici soidəşlərimizin da ənəmli xidmətləri oldugunu gəjd edən dəvlət başçımız bütün dünjə azərbaycanlıları gəruşlarında program xarakterli jəni vəzifələr gəjmişdir. Bu vəzifələri jərinə jətirmək hər bir azərbaycanlının müğəddəs bərcüdür.

Azərbaycan prezidenti dünjə azərbaycanlılarına mürəciətində

демишдир: "Бу күн һарада јашамасындан асылы олмајараг Азәрбајчаны өзләринин тарихи Вәтәни сажан бүтүн инсанлар өлкәмизин мүстәгиллијинин горујуб сахламаг наминә дәвләтчилик идејалары өтрафында сых бирләшмәли, сарсылмаз һәмрә'јлик нүмајиш етдирмәлидир. Вәтәнини, милләтини, халгыны севән һәр бир азәрбајчанлы Азәрбајчанын мүстәгиллијинин дәнмәз олмасы үчүн сә'ј кәстәрмәлидир. Бүтүн азәрбајчанлыларда бу вә ја дикәр телләрлә өлкәмизлә бағлы олан һәр бир шәхсә азәрбајчанчылыг, вәтәнпәрвәрлик һиссләри, тарихи торпағымыза, јурдумуза, мәдәнијәтимизә мәнәббәт ашыламаг һамымызын үмдә вәзифәсидир. Вәтәнимизин, республикамызын тәләји һәр бир сојдашымызын тәләји олмалыдыр.

Инанырам ки, әсрләрдән бәри арзусунда олдуғумуз вә уғрунда мүбаризә апардығымыз мүстәгил вә азад Азәрбајжан идејаларынын һәјатә кечдији бу тарихи сынаг анларында дүнјанын һәр бир кушәсиндә јашајан һәмвәтәнләримиз бизим үмуммилли мәгсәдләримизин там кәрчәкләшмәси үчүн даһа бөјүк әзмлә чалышаглар" ("Республика" гәзети, 27 декабр 1997-чи ил).

Биз дә она инанырыг ки, дүнја азәрбајчанлыларынын, зәманәмизин нәһәнк сијаси хадими, халгымызын бөјүк өндәри һейдәр Әлијев чәнабларынын диаспорун фәалијәтини күчләндирмәк мәгсәдилә гаршыја гојдуғу мүһүм вәзифәләрин јеринә јетирилмәси, Азәрбајжан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси ишиндә бөјүк рол ојнајачагдыр.

Бу мүгәддәс вә үмдә вәзифә һәр бир азәрбајчанлынын Вәтән, Халг, Улу Торпаг гаршысында өвладлыг борчудур.

ӘСРЛӘРӘ НҮМУНӘ

Түрк дүнјасынын јетишдирдији гүдрәтли шәхсијәтләр арасында мөһтәрәм президент һейдәр Әлијев хусуси јер тутур. Онун кечдији шәрәфли һәјат јолу сөзүн әсл мә'насында һәм нәсилләрә, һәм дә әсрләрә нүмунә олан бир өрнәкдир. Тәсадүфи дејил ки, дүнјанын өн көркәмли дәвләт хадимләри, сијасәтчиләри, иш адамлары вә өлм хадимләри бу бөјүк шәхсијәт һаггында чох гијмәтли фикирләр сөйләмишләр.

Азәрбајчанын мүстәгил бир дәвләт кими јашамасы вә фәалијәт кәстәрмәсиндә онун хидмәтләри бөјүкдүр. Халгымыз үчүн сон дәрәчә ағыр бир вахтда һакимиијәтә кәлән һейдәр Әлијев илк нөвбәдә өлкәдә јаранмыш вәтәндаш ғыргынынын гаршысыны алды, республиканын мүхтәлиф рекионларында бә'зи үздәнираг сијасәтчиләрин тәһрики алтында парчаланма мејлләрини арадан галдырды, өлкәдә сабитлик јаратды, Азәрбајжан дәвләтчилијинин мөһкәмләндирилмәси истигамәтиндә мүһүм аддымлар атды.

Дүнјанын көркәмли шәхсијәтләри Азәрбајжан Республикасынын газандығы бу наилијәтләри көрүр вә гијмәтләндирләр. һейдәр Әлијевин һәр бир өлкә, хусусилә мүстәгиллик јолуна гәдәм гојмуш һәр бир дәвләт үчүн белә ағыр, чох мүрәккәб вахтда бу гәдәр чәтин вәзифәләрин өһдәсиндән кәләрәк Азәрбајчаны демократик дәвләтләр сырасына чыхармасы, дәвләт гуручулуғу проблемләрини мәгсәдјәнлү шәкилдә һәлл өтмәк бачарығы сөзүн һәгиги мә'насында бүтүн дүнјада бөјүк мараг доғурур. һейдәр Әлијев дүнјанын өн көркәмли сималары илә мүгајисә едилир, XX әсрдә түрк халгларынын бәшәријәтә вердији өн бөјүк дүһалардан бири сајылыр.

Китабда бу бөјүк шәхсијәт һаггында дејилмиш фикирләри вермәјимиз һеч дә тәсадүфи дејилдир. Азәрбајжан дәвләтчилијинин мөһкәмләнмәсиндә диаспорун фәалијәтинин бөјүк ролу вә өһәмијәтини гејд едән мөһтәрәм президентимизин өзүнүн һәртәрәфли фәалијәти дүнјанын көркәмли дәвләт вә мәдәнијәт хадимләринин диггәтиндәдир. Онун һаггында сөйләнмиш гијмәтли фикирләр диаспор нүмајәндәләримизин, үмумијәтлә һәр бир азәрбајчанлынын дүнјакөрүшүндә һейдәр Әлијев чәнабларынын образыны даһа да долғунлашдырар, Азәрбајжан Республикасынын мүстәгиллик шәраитиндә президентин көрдүју мәгсәдјәнлү ишләр барәдә дүзкүн тәсәввүр јаранмасына көмәк едәр.

Һејдәр Әлиев һаггында дејилмиш фикирләр "Фикирләрин вәһдәти" китабындан сечилмишдир. Бунунла бағлы китабын муәл-лифләри Бәхшејиш Әләмшаһов вә Низами Бәхшејиш оғлуна өз дәрин тәшәккүрүмүзү билдиририк.

Азәрбајчанын демократија вә базар игтисадијјаты јолу илә кәдән бир мүстәгил дәвләт кими мөһкәмләnmәсиндә, игтисади ис-лаһатларын апарылмасында вә бөјүк инкишаф әлдә олунмасында президент һејдәр Әлиевин мүстәсна ролу вардыр.

**Билл Клинтон,
АБШ президенти**

Һејдәр Әлиев тәкчә Азәрбајчаны, Американы јох, бүтүн дүнја-ны идарә етмәји бачаран бир сијаси хадимдир.

**Билл Клинтон,
АБШ президенти**

Һејдәр Әлиевин рәһбәрлији алтында Азәрбајчаны бөјүк кәлә-чәк көзләјир.

**Жак Ширак,
Франса президенти**

Һејдәр Әлиевин мүдрик сијасәти сәјәсиндә Азәрбајчанда баш верән мүсбәт дәјишикликләрдән хәбәрдарам. Биз Азәрбајчан илә бүтүн саһәләрдә әмәкдашлығын дурмадан инкишаф етдирилмә-синә хүсуси мараг кәстәририк.

**Питер Стојанов,
Болгарыстан президенти**

Биз билирик ки, демократијаја кәдән јол чәтиндир. Планлы-инзибати амирлик игтисадијјатындан сәрбәст базар игтисадијја-тына кечид узун сүрән мүрәккәб бир просәсдир. Анчаг биз инаны-рыг ки, һејдәр Әлиевин мүстәгиллик әзми, демократик әзми, де-мократик мөвге тутмасы бүтүн дүнја илә әлағәләр јаратмасы үчүн лајигли көрпү јолуну ојнајачагдыр.

**Оскар Луичи Скалфари,
Италијанын президенти**

Һејдәр Әлиев Советләр Бирлијиндә ән бөјүк вәзифәләрдә чалы-шанда мән онунла фәхр едирдим, онун һәр бир мүвәффәғијјәтинә гәлбән сәвинирдим. Бу күн дә ону ән јахын достум һесаб едирәм.

**Һәфиз Әсәд,
Сурија президенти**

О тәкчә Азәрбајчанын дејил, бүтүн түрк дүнјасынын јетишдир-миш олдуғу ән мәшһур дәвләт хадимләриндән биридир.

**Сүләјман Дәмирәл,
Түркија Республикасынын президенти**

Чаһаншүмул сијасәтчи кими дүнја сијасәти просесләринин ја-хын кәләчәкдә һансы истигамәтдә инкишаф едәчәјини һејдәр Әлиевин дилиндән ешитмәјим мәним үчүн чох әһәмијјәтлидир.

**Кечерил Нарајана,
Һиндистанын президенти**

Һејдәр Әлиев һәмишә мәним гәлбимдәдир. Онун проблемлә-римизә кәстәрдији диггәти һеч вахт унутмарыг. Азәрбајчанын дәстәјини һәмишә һисс етмишик, биз бунунла фәхр едирик вә бундан гүввәт, күч алырыг.

**Јасир Әрәфат,
Фәләстин рәһбәри**

Президент һејдәр Әлиевин рәһбәрлији алтында Азәрбајчан тезликлә дүнјанын ән инкишаф етмиш олкәләриндән биринә чев-риләчәкдир.

**Акихито,
Јапонијанын императору**

Көркәмли довләт хадими һејдәр Әлиевин рәһбәрлији алтында мүстәгил Азәрбајчан Республикасында дәвләт гуручулуғу вә игти-сади ислаһатлар саһәсиндә әмәли тәдбирләр һәјата кечирилир.

**Емил Константинеску,
Румынија президенти**

Президент һејдәр Әлиевин мүдриклији сәјәсиндә Азәрбајчан-да ислаһатлар мүвәффәғијјәтлә һәјата кечирилир.

**Ватслав Һавел,
Чехија Республикасынын президенти**

Һејдәр Әлиев Зағафғазија вә Хәзәр рекионунда сүлһ јаранма-сы вә сабитлијин горунуб сахланмасында чох иш көрмүш бөјүк нү-фуза малик сијасәтчидир.

**Арпад Һентс,
Мачарыстан Республикасынын президенти**

Сизә һәғигәтән гитбә едирәм, һејдәр Әлиевич. Сиз Азәрбај-чан тәрәфиндән гәбул едилән лидерсиниз.

**Леонид Кучма,
Украјна Республикасынын президенти**

Һејдәр Әлиевин гәтијјәтли иштиракы вә шәхси әмәји олмасај-ды Азәрбајчанын наилијјәтләри дә мүмкүн олмазды.

**Емомәли Рәһмонов,
Тачикистан Республикасынын президенти**

Азәрбајчан халгынын хошбәхтлији ондадыр ки, тәчрүбәли, мүдрик рәһбәр олан һејдәр Әлиев чәтин вахтда јенидән һакимиј-јәтә гајытды.

**Өскәр Акајев,
Гыргызыстан Республикасынын президенти**

Һөйдәр Әлијев халгы сых бирләшдирмәјә вә ону тәрәгги, инки-шаф јолуна истигамәтләндирмәјә мұвәффәг олушдур. Буна мұа-сир тарихдә әслиндә һеч кәс наил олмамышдыр.

**Нурсултан Назарбајев,
Ғазахыстан Республикасынын президенти**

Бу күн Азәрбајчанын нұмајиш өтдирдији уғурлар, ғазандығы наилијәтләр даһа өһәмијәтли вә даһа санбаллыдыр. Бүтүн бун-лар Азәрбајчан халгынын танынмыш лидери Һөйдәр Әлијевин чох бөјүк шәхси төһфәсинин вә шәхси шүчаәтинин нәтичәсидир.

**Сапармурад Нијазов,
Түркмәнистан Республикасынын президенти**

Һөйдәр Әлијев кими рәһбәри олан халг хошбәхтдир.

**Ислам Кәримов,
Өзбәкистан Республикасынын президенти**

Бир чох нұфузлу нефт ширкәтләри илә Азәрбајчанын тарихи өһәмијәтли мұғавиләләр имзаламасы кәркәмли дәвләт хадими Һөйдәр Әлијевин узағкәрән сијасәтинин бариз нұмунәсидир.

**Гунтис Улманис,
Латвија Республикасынын кечмиш президенти**

Һөйдәр Әлијевин зәнкин тәчрүбәси вә мүдриклији сајәсиндә әлдә едилмиш нәтичәләр јөни мүстәгиллик газанмыш дикәр өлкә-ләр үчүн дә көзәл нұмунәдир.

**Алқирдас Бразаускас,
Литва Республикасынын президенти**

XX әср лидерләр әсридир, Һөйдәр Әлијев дә әсримизин лиде-ридир.

**Едуард Шеварднадзе,
Күрчүстан Республикасынын президенти**

XX әсрдә түркләрин јетишдирдији ики гүдротли адам олуб: Ататүрк вә Һөйдәр Әлијев.

**Карен Дәмирчијан,
Ермәнистан КП МК-нын сабиг I катиби**

Зәнкин тәчрүбәјә малик сијаси хадим Һөйдәр Әлијев илә көрү-шә һәмишә еһтијач дујурам.

**Петро Лучински,
Молдова Республикасынын президенти**
Президент Һөйдәр Әлијевин хари́чи сијасоти нәтичәсиндә Азәрбајчан дүнја бирлијинә чох уғурла говушур.

**Минтимер Шәјмијев,
Татарыстан Республикасынын президенти**
Һөйдәр Әлијев бөјүк вә парлаг өмүр јолу кечмиш дәвләт хади-ми вә сијаси хадим, өз өлкәсинин вәтәнпәрвәри, Азәрбајчан хал-гынын сәдағәтли оғлудур.

**Аслан Чаримов,
Адыкәј Республикасынын президенти**

Азәрбајчан президенти Һөйдәр Әлијев мұасир зәманәмизин кәркәмли сијаси хадимләриндән биридир.

**Маргарит Тетчер,
Бөјүк Британијанын сабиг баш назири**

Һөйдәр Әлијев чәнаблары тәкчә Азәрбајчана дөјил, бүтүн Ис-лам дүнјасына вә Шөрг әләминә мөхсус лидердир.

**Бәнәзир Бһутто,
Пакистанын сабиг баш назири**

Түркдилли халглар арасында бирлијин јаранмасында прези-дент Һөйдәр Әлијевин хусуси ролу вардыр. Буну тарих өзү гијмәт-ләндирәчәкдир.

**Марсел Таншев,
Татарыстанын мәдәнијәт назири**

Һөйдәр Әлијев офсанәви адамдыр.

**Борис Сыхмурадov,
Түркмәнистан Республикасынын
хари́чи ишләр назири**

Азәрбајчан президенти гөјри-ади, даһи шәхсијәтдир. Ону ән кәркәмли сијаси вә дәвләт хадими кими Чорч Вашингтонла мұға-јисә едирәм.

**Адлен Уејишејн,
АБШ-да демократија мәркәзинин президенти**

Һөйдәр Әлијев доврүн кәркәмли сијаси хадимидир.

**Бутрос-Бутрос Гали,
БМТ-нин сабиг Баш катиби**

Һөйдәр Әлијев дүнјада Ататүркдән сонра јетишмиш өн бөјүк си-јасәт адамыдыр.

**Әли Әскәр Ашырым,
Түркија Республикасы Игдыр бәләдијә башганы**

Һөйдәр Әлијев бүтүн варлығы илә халга бағлы адамдыр.

**Гуламрза Сәбри Тәбризи,
Инкилтәрәдә јашајан јазычы-алим**

Һөйдәр Әлијев сијасәт дүнјасында бишмиш, тәчрүбәли, кениш дүнјакөрүшүнә малик, биликли бир адамдыр.

**Хәлил Бәј Фәдаин,
Азәрбајчан күлтүр
чәмијјәтинин садри**

Һөйдәр Әлијев бизим дә чүмһур башганымыздыр. О, бизим Ататүркүмүздүр. Һәр дәвләтин өз хиласкары вә сијаси гәһрәманы вардыр. Уинстон Черчилл, Кенерал де Голл, Чорч Вашингтон, Ата-түрк. Мөһтәрәм президентимиз Һөйдәр Әлијев дә бу сырада даја-нан милли гәһрәмандыр.

**Јәһја Ташдәлән,
Түркијәдә Азәрбајчан лоббисинин
башганы, профессор**

Заман өз ахарындадыр. Бу дүнјада һеч ким әбәди јашамајыб. Бәхтәвәр о кәсдир ки, өзү чисмән олмаса да, ады јашасын, дөнә-дөнә хатырлансын. Илк көрүшүмүз заманы чәнаб һейдәр Әлијев дө бу кәјфијәтләри көрдүм, о јашаја-јашаја өзүнә әбәдилик газаныб.

**Зүлөјха ханым Әсәдуллајева,
Америкада јашајан сојдашымыз**

Һейдәр Әлијев бу күн дүнјада бармагла сајылан довләт адам-ларындыр. Онун бүтүн дәрди, бүтүн гајгысы Азәрбајҗандыр. Азәрбајҗаны бу адам бәладан гуртараҗаг.

АБШ-да јашајан азәрбајҗанлыларын һамысы һейдәр Әлијевлә фәхр едир. Биз ону Чөрчилдән дө көркәмли довләт хадими һесаб едирик.

**Зүлөјха ханым Әсәдуллајева,
Америкада јашајан сојдашымыз**

Һөрмәтли һейдәр Әлијеви биз кәнчлијимиздән индијәдәк әфсанәви бир шәхсијәт, лидер кими таныјырыҗ вә тәблиҗ едирик. Бир түркүн бөјүк бир довләтләр бирлијинин ән јүксәк вәзифәсин-дә чалышмасындан вахтилә биз һәмишә бөјүк ифтихар һисси кө-чирмишик. Биз һейдәр Әлијевин тимсалында Азәрбајҗанын хиләс-карыны көрүрүк.

**Зүлөјха ханым Әсәдуллајева,
Америкада јашајан сојдашымыз,
Шәмси Әсәдуллајевин ғызы**

Һейдәр Әлијев бүтүн түрк дүнјасынын лидәридир. Мән онун зә-касы, ағлы, дүшүнмәси, чәсарәти җаршысында баш әјирәм.

**Намиҗ Камал Зейбәк,
Түркиянин довләт назири**

Һейдәр Әлијев Европанын ән көркәмли сијаси хадими, Азәр-бајҗан исә Европанын ән мәшһур довләтидир.

**Флавио Котти,
АТӨТ-ин сабиг сәдри,
Исвечрәнин хариҗи ишләр назири**

Һейдәр Әлијев нәинки Азәрбајҗанын, о чүмлөдән бүтүн Гафҗа-зын атасыдыр.

**Ваха Арсанов,
Чеченистанын кечмиш витсә-президенти**

Азәрбајҗанын дүнјәви довләт олмасы һейдәр Әлијевин лидер-лијинин вә чәсарәтинин ајдын нүмунәсидир.

**Чон Маккејн,
АБШ сенатору**

Азәрбајҗан президенти һейдәр Әлијев өз өлкәсинин мүстәгил-лијини горујуб сахламағы бачаран надир шәхсијәтләрдөндир.

**Ричард Шелби,
АБШ сенатору**

Түрк милләти тарих бојунҗа заман-заман бөјүк сәркәрдәләри мөј-дана чыхармышдыр. Һейдәр Әлирза оғлу да о бөјүк сәркәрдәләрдән биридир. Мустафа Камал Паша Түркиянин дүшдүју кирдабдан чыхар-дығы кими, һейдәр Паша да Азәрбајҗаны бу бәладан гуртараҗагдыр.

**Доҗан Күрәш,
Түркия Республикасы Орду кенералы**

Чәнаб Әлијев, 1982-чи илдә Сизин Кремлә кәлишинизлә Со-ветләр Бирлијинин Јахын шәргдәки сијасәти көкүндән дәјишди, она јени импульс верилди...

**Ален Дескар,
Көркәмли Франса политологу**

Чәнаб Әлијев, Сиз чанлы әфсанәсиз.

**Жан Дүре,
Франсыз советологу**

Һейдәр Әлијев Мәркәзи Асијанын Чорч Вашингтондур.

**Грег Лафлин,
АБШ конгресмени**

Һейдәр Әлијев Азәрбајҗанда демократијанын тәминатчысыдыр.

**Гушәјдун,
Франса парламентинин үзвү**

Һейдәр Әлијев Әлирза оғлу Ататүрк гәдәр гүдрәтли бир түркдүр.

**Бүләнд Ечевит,
Түркия республикасынын баш назири**

Сиз бүтүн дүнјанын е'тираф өтдији көркәмли лидерисиниз.

**Федерико Мајори,
ЈУНЕСКО-нун директору**

Президент һейдәр Әлијевин мүдриклији сәјәсиндә Азәрбајҗан-да јәһудиләр үчүн јарадылан шәраит дүнјадакы бүтүн мүсәлманлар вә јәһудиләр үчүн нүмунә олмалыдыр.

**Авраам Бург,
Үмүмдүнја Јәһуди Акентлији
Директорлар Шурасынын Сәдри**

Инди Азәрбајҗаны дүнјанын һәр јериндә таныјырлар, Европа Шурасы, Атөт, НАТО вә Гәрбин диҗәр гурумлары илә онун алағә-ләри кенишләнмишир. Бу сәһәдә башлыҗа хидмәт президент Һейдәр Әлијевә мөхсүсдур.

**Осман Фарух Логоғлу,
Түркия Республикасынын
Азәрбајҗанда сабиг сәфири**

Һейдәр Әлијеви јалныз Канелф Адәнауәрлә мугәјисә етмәк олар.

**Френк Ламбах,
Алманија Федератив Республикасынын Азәрбајҗан
Республикасындакы сәфири**

Президент Һөйдәр Әлијев дүнјанын ән уча бир нөгтәсини тутуб,
дүнја сijasәт чәрчивәсиндә бөјүк бир мәнсәбә, мәҗама учалыбдыр.

**Һүсәјн Сојтүрк,
Чәнуби Азәрбајҗан**

Һөйдәр Әлијев дүнјанын ән бөјүк сijasи хадимидир. Онун кими
инсанлар тәкчә ајры-ајры дөвлөрдә дејил, һәтта бүтүн планетдо,
әсрдә бир дөфә дүнјаја кәлирләр.

**Әли Јүкәл,
Истанбул**

Һөйдәр Әлијев Азәрбајҗаны XXI әсрә игтисади чәһәтдән инки-
шаф етмиш өлкә кими апарыр.

**Шафиг Габр,
Мисир Әрәб Республикасы бизнесмени**

Һөйдәр Әлијевин Азәрбајҗана рәһбәрлик етмәси ән бөјүк хош-
бәхтликидир. Инанырыг ки, Азәрбајҗан халгы онун сijasиндә јахын
кәләчәкдә дүнјанын ән хошбәхт вә варлы халгларындан бири ола-
чагдыр.

**Һачы Мәммәд,
АБШ бизнесмени**

Дүнја дөвләтләри арасында Азәрбајҗанын мөвҗеји кәтдикчә
күчләнир. Бу да танынмыш лидер Һөйдәр Әлијев чәнабларынын јө-
ритдији уғурлу сijasотин нәтиҗәсидир.

**Фернаңдо Аманди,
“Моторолла” бејнәлхалг шәбәкәләр
системинин президенти**

Һөйдәр Әлијев Азәрбајҗанда парлајан күнәшдир.

**Филип Карролл,
АБШ-ын “Шелл”
ширкәтинин президенти**

Һөйдәр Әлијев күчлү, гүдрәтли вә мүстәгил Азәрбајҗан дөвлә-
ти гурмаг үчүн бејнәлхалг сijasотин јаратдығы имканлардан мүд-
рикликкә истифада едир.

**Уилјам Уайт,
АБШ-ын “Фронтера Ресурсез”
ширкәтинин президенти**

Һөйдәр Әлијев тәкчә Азәрбајҗанын дејил, һәм дә бүтүн бөлкә-
нин лидерлик јүкүнү чијиндә дашыјан сijasи хадимдир.

**Чарлз Кертис,
АБШ-ын енеркетика назиринин мұавики**
Һөйдәр Әлијев бүтүн дүнја азәрбајҗанлыларынын ишыглы кәлә-
чәјидир.

**Һидајәт Һүсәјнов,
Күрчүстан парламентинин депутаты**

Президент Һөйдәр Әлијевин мүдриклији сijasиндә Азәрбајҗан-
да јәһудиләр үчүн јарадылан шәраит дүнјадакы бүтүн мүсәлманлар
вә јәһудиләр үчүн нүмунә олмалыдыр.

**Авраам Бург,
Үмүмдүнја Јәһуди Акентлији
Директорлар Шурасынын сәдри**

Һөйдәр Әлијев XX әсрин көркәмли лидерләриндән бири кими
мүасир демократик Аврасијанын јөни тарихинин бүгүнкү гуручула-
рындандыр.

**Чинкиз Ајтматов,
Гырғызыстан јазычысы**

Азәрбајҗан халгы хошбәхтдир ки, онун белә бөјүк президенти
вар. Мән Һөйдәр Әлијев шәхсијәти гаршысында баш әјирәм.

**Светлана Безроднаја,
Русијанын халг артисти**

Бүтүн күчлү шәхсијәтләр кими Һөйдәр Әлијев һамыны өз арха-
сынча апара билир. О, сон дөрәчә ишкүзар вә зијалы бир рәһбәр
кими зәифләмиш игтисадијата јени нәфәс кәтирди, Азәрбајҗанын
нүфузуну јүксәлтмәјә наил олду.

**Одри Алдштатд,
Америкалы тарихчи**

Һөйдәр Әлијев чәнаблары киминләсә мугајисә олунә биләчәк
шәхсијәт дејил.

**Мәммәд Күлмәммәдов,
Күрчүстан Республикасында Азәрбајҗан
мәдәнијәт мәркәзинин сәдри.**

Һөйдәр Әлијев мүдрик дөвләт хадими кими түркдилли халгла-
рын ән көркәмли лидерләриндән биридир.

**Иһсан Дограмачы,
Түркдилли өлкәләрин Милли Педиатрија Чәмијәтлә-
ри бирлијинин фәхри президенти, профессор**

Һөйдәр Әлирза оғлу бүтүн мәнлији илә түрк оғлу түркдүр.

**Ирфан Әнвәр Нәсрәддин оғлу,
Түркия Республикасы, јазычы**

Һөйдәр Әлијев Түрк дүнјасынын оңдә олан лидерләриндән би-
ридир. О, Гафғазда сабитлик вә таразлыг амилдир.

**Вәли Сарыторпаг,
Түркия ТУСИАВ-ын идарә һејәтинин сәдри**

Президент Һөйдәр Әлијевин рәһбәрлији илә Азәрбајҗан демок-
ратик инкишаф саһәсиндә бөјүк уғурлар газанмышдыр.

**Чөвдәт Ачкалы,
Түркия Бөјүк Милләт Мәҗлисинин депутаты**

Һөйдәр Әлијев тәкчә Азәрбајҗанда дејил, дүнјанын һәр јериндә
јашајан азәрбајҗанлыларын президентидир.

**Сүләјман Сүләјманов,
“Күрчүстан” гәзетинин редактору**

Азәрбајҹан халгы фәхр едә биләр ки, президент Һејдәр Әлијевин рәһбәрлији алтында өзүнүн һазырки тарихини јазыр, һәгигәтән өз фәалијәтинә нәзарәт едир.

**Томас Клокенбринг,
Шимали Абшерон Әмәлијат
Ширкәтинин президенти**

Мән хошбәхтәм ки, мүасир доврүн ән бөјүк шәхсијәтләриндән, лидерләриндән бири олан Һејдәр Әлијевлә көрүшмәјә имкан газанмышам. О, мүдрик, узаккәрән, тәчрүбәли бир дәвләт рәһбәридир.

**Тесма,
Италијанын "Емел" корпорасијасы
директорлар Шурасынын сәдри**

Һејдәр Әлијев тәкчә Азәрбајҹанын кәләчәк мүвәффегијәти үчүн дејил, һәм дә бүтүн рекионун инкишафына јол ачмышдыр.

**Стивен Д. Чизбро,
"Пензојл" ширкәтинин президенти**

Ким Һејдәр Әлијев һаггында јалан данышарса, демәли о Аллахыны да, һәзрәти Пәјғәмбәри дә даныр. Беләләри мүсәлманлығы да, түрклүјү дә, һәгигәти дә гәбул өтмир.

**Јунис Арифоглу,
Түркіјәнин "Етсун" ширкәтинин
витсә-президенти**

Һејдәр Әлијевин һәјат јолу әсрләрә нүмунәдир.

**Билл Уајт,
Американын "Һаубејкер Дивеленмент Компани"
ширкәтинин президенти**

Һејдәр Әлијев Азәрбајҹанда демократијанын вә фикир плүрализминин, јени игтисади вә сијаси мүнәсибәтләрин гарантыдыр.

**Збигнев Бжезински,
АБШ Бејнәлхалг Стратеји Тәдигатлар
Мәркәзинин Рәһбәри, политолог**

ДУНЈА АЗӘРБАЈҹАНЛАРЫНА ТӘБРИКЛӘР ВӘ МҮРАЧИӘТЛӘР

**АЗӘРБАЈҹАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ
ҺЕЈДӘР ӘДИЈЕВИН ДУНЈА АЗӘРБАЈҹАНЛЫЛАРЫНЫН
ҺӘМРӘ'ЈЛИК КҮНҮ МҮНАСИБӘТИЛӘ АЗӘРБАЈҹАН
ХАЛГЫНА ТӘБРИКИ**

Әзиз сојдашларымыз!

Декабрын 31-и Дунја азәрбајҹанлыларынын һәмрә'јлији күнүдүр.

Азәрбајҹан халгы узун әсрләр боју јаделли ишғалчыларын зүлмләринә мә'руз галмыш, өз шәрәфли тарихини шөһидләринин ал ганы илә јазмышдыр. Бу ағыр зәрбәләрә ләјәгәтлә синә кәрән сојдашларымыз бир чох һалларда доғма торпагларындан узак дүшмүш, Вәтәндән ајры јашамаға мәчбур олмушлар. Лакин өз халгынын тәләјини, кәләчәјини дүшүнән гардаш вә бачыларымыз Азәрбајҹанын истиглал мүчадиләсини бир ан белә јаддан чыхармамыш, мүстәгил дәвләтчилијимиз уғрунда фәал мүбаризә апармышлар.

Харичдә јашајан һәмвәтәнләримиз бу күн дә мүстәгил Азәрбајҹан Республикасынын ичтимаи һәјаты илә дәриндән марағланыр, Вәтәнимизин чичәкләнмәси наминә әлләриндән кәләни әсиркәмирләр. Ишғал олунмуш әразиләримизин азад едилмәси уғрунда апардығымыз мүбаризә, өлкәдәки игтисади вә сәсиал дәјишикликләр, республикамызын јетирдији ардычыл мүстәгиллик хәтти даим онларын диггәт мәркәзиндәдир.

Бу әләмәтдар күндә бүтүн дунја азәрбајҹанлыларыны Милли һәмрә'јлик күнү мүнәсибәтилә үрәкдән тәбрик едир, мүстәгил Азәрбајҹан дәвләтинин даһа ишығлы кәләчәји, халгымызын бирлији вә һәмрә'јлији наминә һамыныза уғурлар арзулајырам.

**Азәрбајҹан Республикасынын президенти
Һејдәр ӘЛИЈЕВ.**

Бакы шәһәри, 31 декабр 1994-чү ил

БҮТҮН ДҮНЈА АЗƏРБАЈЧАНЛЫЛАРЫНА ТƏБРИК

Əзиз сојдашлар, һөрмətли һәмвəтəнлər!

Артыг бир нечə илдир ки, мустəгил Азəрбајчан Республикасы бұтұн дұнјада јашајан һәмвəтəнлəри илə бирликдə 31 декабр Дұнја азəрбајчанлыларынын һəмрə'јлик кұнұнұ Дəвлəт Бајрамы кими гəјд едир.

Бу илки бајрам əламəтдар бир дəврə - Азəрбајчанын дұнја игтисадијатына говушмасында єнəмли аддым һəсаб єдилəн хари-чи нефт ширкəтлəри консорсиуму илə тарихи мұғавилəнин бағландығы вə АТƏМ-ин Будапешт Зирвə топлантысында Дағлыг Гарабағ проблеминин һəллинə даир Азəрбајчан рəһбərлијинин тəклифи əсасында чох вачиб гəрарын гəбул єдилдији бир замана тəсадүф едир.

Əмин ола билəрсиниз ки, республика президенти һəјдər Əлијевин "Азəрбајчан ики мининчи илə тамамилə башга кəркомдə гəдəм гəјачаг" програм хəтти үзрə кəлəчəјə инамла аддымлајан мустəгил дəвлəтимиз гаршысына чыхан бұтұн чəтинликлори дəф едəчəк, Ермəнистанын Азəрбајчана гаршы апардығы ишғалчылыг мұһарибəсинин гаршысы алыначаг, зəбт олунмуш торпаглар бошалдылачаг, əлкəнин əрази бұтəвлүјү, сəрһəдлəринин тохунулмазлыгы тə'мин єдилəчəк, халгын гүдрəти, республика рəһбərлијинин мудрик вə гəтијјəтли сийасəти сийасиндə игтисади вə сийаси бəһран далғасындан тєзликлə чыхыб мəһкомлəнəчəк, дұнја мəмлəкəтлəри сырасында өзүнə лəјиг јер тутачаг.

Азəрбајчан Республикасынын Милли Мəчлиси сизи, доғма Азəрбајчандан кəнарда јашајан, əслəн азəрбајчанлы вə республикамызын диқəр халғларынын нұмајəндəлəри олан һәмвəтəнлəрини бу əзиз бајрам мұнасибəти илə тəбрик едир, сизə Азəрбајчан халгынын сəмими саламыны, хош арзуларыны јетирир, һамымызын Вəтəни Азəрбајчанын вə халгымызын тəрəггиси, инкишафы наминə сизə дəјанəт вə əмзкарлыг арзулајыр.

**Азəрбајчан Республикасынын Милли Мəчлиси.
Бакы шəһəri, 31 декабр 1995-чи ил.**

АЗƏРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺƏЈДƏР ƏЛИЈЕВИН ДҮНЈА АЗƏРБАЈЧАНЛАРЫНЫН ҺƏМРƏ'ЈЛИК КҮНҮ МҮНАСИБƏТИЛƏ АЗƏРБАЈЧАН ХАЛГЫНА МҮРАЧИƏТИ

Һөрмətли сојдашларымыз. Əзиз Азəрбајчанлылар!

Декабрын 31-и Дұнја азəрбајчанлыларынын һəмрə'јлик кұнұ мұнасибəтилə һамынызы үрəкдəн саламлајыр, сизə əн хош арзуларымы јетирирəm.

Артыг бешинчи илдир ки, Азəрбајчан халгы он иллəрлə һəсрəтини чəкдији, уғрунда ардычыл мұбаризə апардығы тарихи һағгына - милли мустəгиллијинə говушмушдур. Мустəгиллијə апаран јол һамар олмамыш, халгымыз тарихин мұхтəлиф кəшмəкешли мəрһəлəлəриндəн кəчəрəк бир чох ағыр сынагларла гаршылашмышдыр. Лакин Азəрбајчан азадлыг, суверенлик уғрунда мұбаризə əзмини һəмишə горујуб сахламыш, бу јолда бəјүк мəһрумијјəтлəрə дұчар олса да, гурбанлар версə дə мəтин ирадəsi сарсылмамышдыр.

Əз талєјинин саһиби олмуш халгымыз һүгүги, демократик дəвлəт гуручулуғу јолундадыр вə əмин ола билəрсиниз ки, һеч бир гүввə ону бу јолдан дəндəрə билмəјəчəкдир. Азəрбајчан Республикасы дұнја бирлијинин там вə бəрəбər һүгүглу үзви кими мустəгил дахили вə харичи сийасəт јеридир.

Бу кұн Азəрбајчанын мустəгиллијə говушмасында јахын-узаг харицдə јашајан сојдашларымызын да диггəтəлəјиг хидмəтлəри вардыр. Һарада јашамасындан асылы олмајараг, өз əн'əнəлəринə сaдиг галан, милли-мə'нəви кəклəринə бағлы олан вəтəнпəрвəр сојдашларымыз тарихи Вəтəнə-Азəрбајчана мұгəддəс əвладлыг борчуну лəјагəтлə јеринə јетирир, Азəрбајчан һəгигəтлəринин, халгымызын һағг сəсинин дұнјаја объектив чатдырылмасында ардычыл фəалијјəт кəстəрир. Мəһз бу бирлик вə милли һəмрə'јлик дəвлəт мустəгиллијимизин даһа да мəһкəмлəндирилмəсинə вə бу саһəдə гануни уғурлар газанылмасына хидмəт едир.

Бу əламəтдар кұндə сизи бир даһа əмин єтмəк истəјирəm ки, дұнјанын мұхтəлиф кушəлəриндə јашајан бұтұн сојдашларымызын мə'нəви очағы олан Азəрбајчан гапылары өз əвладларынын үзүнə һəмишə ачыгдыр.

Əзиз сојдашларымыз.

Һамынызы дұнја азəрбајчанларынын һəмрə'јлик кұнұндə бағрыма басыр, һəр биринизин сағлығыны, хошбəхтлик вə ишлəриниздə уғурлар арзулајыр, Вəтəнимизин чичəклəнмəsi наминə əмəл вə амал бирлијинə дə'вəт едирəm.

**ҺƏЈДƏР ƏЛИЈЕВ,
Азəрбајчан Республикасынын президенти
30 декабр 1995-чи ил.**

ДҮНЈА АЗЭРБАЈЧАНЛЫЛАРЫНЫН ҺӨМРӨ'ЈЛИК КҮНҮ МҮНАСИБӘТИЛӘ АЗЭРБАЈЧАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДӘР ӘЛИЈЕВИН МҮРАЧИӘТИ

Һөрмәтли һәмвәтәһләр! Әзиз сојдашларымыз!

31 декабр Дүнја азербайджанлыларынын һәмрә'јлик күнүдүр. Бу үмуммилли байрам мүнәсибәтилә һамынызы үрәкдән саламлајыр, ән сәмиһи арзуларымы јетирирәм.

Суверәнлијинин вә дәвләт мүстәгиллијинин алтынчы илини јашајан халғымыз өтән дәвр әрзиндә ағыр сынағларла гаршылашса да, һағ јолундан дәнмәмиш, өз тәләјини саһиби олдугуну, демократик, һуғи принципләрә вә милли дәвләтчилијә садиглијини дүнјаја сүбүт өтмишдир.

Азербайжан Республикасы милли дәвләт гуручулуғу јолунда уғурлар газанарағ бөјүк кәләчәјә доғру инамла аддымлајыр. Азербайжан дәвләтинин даһили вә хариҗи сijasоти халғымызын ирадәсинин бејнәлхалғ әләмдә тәсдигинә, гаршыда дуран тарихи вәзифәләрин дәнмәдән һөјата кечирилмәсинә хидмәт едир.

Әзиз сојдашлар!

Азербайжан бүтүн дүнја азербайджанлыларынын тарихи Вәтәни, доғма ата-баба очағыдыр. Халғымызын милли мүстәгиллик уғрунда чохәсрлик мүбаризосиндә дүнјанын бүтүн өлкәләриндә јашајан сојдашларымызын да диггәтләјиг хидмәтләри, һағ-сајлары вардыр.

Суверәнлијимизи даим јашатмағ, дәвләт мүстәгиллијимизи әбәди өтмәк үчүн һарада јашамасындан асылы олмајарағ бу күн һәр бир азербайжанлыдан мүгәддәс Азербайжан гәјәси өтрафында әмәл вә өгидә бирлији, сарсылмаз һәмрә'јлик төләб олунур. Заһман-заһман гәлбимиздә јашатдығымыз мүстәгиллик вә азадлығ идеалларынын һөјата кечдији бу тарихи сынағ анларында дүнјанын мүхтәлиф кушәләриндә јашајан сојдашларымызын Вәтән төәссүбкешлијинә, өвладлығ һағгына дәрин инамымы ифадә едәрәк, Сизи азад, мүстәгил, гүдрәтли, демократик Азербайжан дәвләти уғрунда сәфәрбәр олмаға вә милли һәмрә'јлијә чағырырам.

Байрамыныз мүбарәк олсун!

Һејдәр ӘЛИЈЕВ,

Азербайжан Республикасынын президенти

Бакы шәһәри, 28 декабр 1996-чы ил.

ДҮНЈА АЗЭРБАЈЧАНЛЫЛАРЫНА

Һөрмәтли һәмвәтәһләр!

Әзиз сојдашларымыз!

31 Декабр Дүнја Азербайджанлыларынын һәмрә'јлик күнүдүр. Бу үмуммилли байрам мүнәсибәтилә һамынызы үрәкдән төбрик едир, һәр биринизә сәмиһи арзуларымы јетирирәм.

Азербайжан халғы дүнја мәдәнијәтиндә өз дәст-хәтти илә сечилән халғлардандыр. Онун әсрләр боју јаратдығы мәдәнијәт вә әдәбијат нүмунәләри һөјәт ешги, азадлығ вә мүстәгиллик дујгулары илә ашыланмышдыр. Халғымызын "Китаби-Дәдә Горғуд", "Короғлу" дастанлары кими мәһтәшәм сәнәт абидәләри, дүнја сивилизасија тарихиндә силинмәз из гојмуш Низами Кәнчәви, Әфзәләддин Хағани, Хәтиб Тәбризи, Имадәддин Нәсими, Гәтран Тәбризи, Мөһәммәд Фүзули кими корифејләринин јарадычылығы бәшәри идејаларын төрәннүмүнә, һағгын, әдаләтин, һуманист идеалларын бәргәрар олмасына хидмәт етмишдир. Сәфиәддин Урмәвинин, Әчәми Нахчыванинин, Султан Мөһәммәд Тәбризинин дүнја мәдәнијәти хәзинәсинә вердикләри инчиләр сәнәтсәвәрләри инди дә һејран гојур.

Халғымызын дүнја елминә бәхш етдији төһфәләрлә фәхр өтмәјә һағгы вар. Нәсирәддин Тусинин, Әбүлһәсән Бәһмәнјарын, Мирзә Фәтәли Ахундовун, Аббасгулу аға Бакыхановун вә диҗәр мүтәфәккирләрин адлары дүнја елм әләминә јахшы танышдыр.

Ҷаваншир вә Бабәк кими сәркәрәләрин гәһрәмәнлығлары бөјүк вәтәнпәрвәрлик мәктәбинә чеврилмиш, Вәтәнин бүтөвлүју, халғын бирлијинин тәчәссүмү олмушдур. Мөһәммәд Ҷаһан Пәһләванын, Гызыл Арсланын, Узун Нәсәнин, Шаһ Исмајыл Хәтаинин вә башға дәвләт хадимләримизин һөјәт вә фәалијәти халғын Вәтән сөвкиси вә дәвләтчилик һиссини даһа да инкишаф етдирмиш, ону һөјәтын ән вачиб, ән үмдә мәгсәдинә чевирмишдир.

Кәчән әсрдә милли маарифчилик идејаларынын керчәкләшмәси сәјәсиндә Азербайжанда демократик мәтбуат, анадилли мәктәб, дүнјови театр јаранарағ милли шүүрун формалашмасына күчлү төкан верди. Бакынын гыса бир мүддәт әрзиндә дүнјанын нефт пәјтахтына чеврилмәси игтисадијатла јанашы иҗтимаи-сijasи вә мәдәни һөјәтда көклү дөјишликлиәр үчүн мөһкәм зәмин јаратды.

Азербайжанын көркәмли шәхсијәтләри мүстәгиллик идејасы өтрафында бирләшәрәк 1918-чи илдә Азербайжан Демократик Ҷүмһуријәтинин јаранмасына наил олдулар. Лакин Азербайжан

демократик дәвләти чох јашаја билмәди, харици мүдахило нәтичәсиндә сүгүт етди.

Бундан сонра Азәрбајҹанда совет һакимијәти гурулмушдур. 1922-чи илдә исә республикамыз ССРИ-нин тәркибинә дахил едилмишдир. Тарихимизин совет дөврүндә өлкәмиз мүстәгил јашамаса да, Азәрбајҹанын дәвләт рәмзләри – бајрағы, һимни, кәрби вә саир дәвләтчилик атрибутлары мөвчуд олмуш, халғымыз өз милли-мә'нәви дәјәрләрини, дилини, динини, адәт-ән'әнәләрини горујуб сахламыш, игтисадијатыны, өлмини, мәдәнијәтини даһа да инкишаф етдирмишдир. Нәһајәт, алты ил бундан өнчә халғымыз өз истиглалийәтини әлдә етмиш вә Азәрбајҹан Республикасыны јаратмышдыр.

Мүстәгил Азәрбајҹан дәвләтинин гурулмасы бизим һәјатымызда мүһүм тарихи һадисәдир. Доғрудур, мүстәгиллик јолу бизим үчүн һамар олмајыб вә биз ағыр сынағлара мә'руз галмышығ. Ермәнистанын Азәрбајҹана гаршы һәрби төчавүзү, ермәни гәсбкарларынын әразимизин 20 фаизини ишғал етмәси бир милјондан чох һәмвәтәнимизи доғма јурд-јувасындан дидәржин саларағ гачғын вә дидәркинә чевирмишдир. Мүстәгил дәвләтчилијимизә мане олмаға чалышан дахили вә харици гүввәләрин тәһрибатлары, кечмиш игтисади өләгәләрин позулмасы, кечид дөврүнүн социал-игтисади чәтинликләри вә саир проблемләр дә бизим мүстәгиллик јолумузу хәјли чәтинләшдирмишдир. Лакин бүтүн бунлар халғымызын өз мүстәгил дәвләтчилијинә инамыны, мүбаризә әзмини сарсытмамыш, әксинә, даһа да мөһкәмләтмишдир.

Сон илләрдә апарылан мәгсәдјонлу сијасәт нәтичәсиндә өлкәнин һәјатында әлдә едилмиш наилијәтләр көз габағындадыр. Ермәнистанла 1988-чи илдән бәри давам едән мүһарибә үч ил јарымдан артыгдыр ки, дајандырылмыш, атәшкәсә наил олунмушдур. Өлкә дахилиндә гејри-ғануни силаһлы дәстәләрин фәәлијәтинә бирдәфәлик сон гојулмуш, сијаси һөрч-мөрчлијин гаршысы алынмышдыр. Гәтијәтлә дејо биләрәм ки, һал-һазырда Азәрбајҹан Республикасы там сијаси сабитлик шәраитиндә јашајыр. Бу да өлкә һәјатынын мүхтәлиф саһәләриндә көклү дәјишикликләрин һәјата кечирилмәси үчүн мөһкәм зәмин јарадыр.

Азәрбајҹан Республикасы мүстәгил бир өлкә кими демократик, һүгүги вә дүнјәви дәвләт гуручулуғу јолу илә кедир. Чәмијәтимиз дүнјада сынагдан чыхмыш вә халғымызын милли хүсусијәтләринә ујғун кәлән демократик принципләр әсасында формалашыр. Халғымызын тарихи арзусу олан мүстәгил дәвләтимизин илк конститусијасы үмумхалғ рефәрәндуму нәтичәсиндә гебул

едилмишдир. Конститусија Азәрбајҹан дәвләтинин мүстәгиллијинин, суверенлијинин, әрази бүтөвлүјүнүн горунмасыны, вәтәндаш чәмијәтинин бәргәрар едилмәсини Әсас Ганун шәклиндә тәсбит етди. Конститусијанын мүддәалары әсасында чохпартијалы, демократик сечкиләр јолу илә парламент јарадылмыш, сијаси плүрализмә наил олмағ, чәмијәтимиздә демократик принципләри инкишаф етдирмәк үчүн ганунлар гебул едилмишдир.

Азәрбајҹан дилинин дәвләт дили кими һәјатымызын бүтүн саһәләриндә јашамасы вә инкишафына һәртәрәfli шәраит јарадылмыш, онун зәнкинләшмәси вә дүнја дилләри арасында лајигли мовге тутмасы үчүн даһа кениш перспективләр ачылмышдыр.

Инди Азәрбајҹан фикир мүхтәлифлији, сөз, мәтбуат, вичдан азадлығы, инсан һүгүгларынын горунмасы чәмијәтимизин әсас вә дөnmөз принципләрини тәшкил едир. Халғымыз өз һәјатыны ганунларын алилији, тарихи, милли-мә'нәви дәјәрләрин горунмасы вә инкишафы шәраитиндә гурур вә бундан сонра да бу јолла кедәчәкдир.

Азәрбајҹан игтисадијаты бөјүк дәјишикликләр вә ислаһатлар дөврүнү јашајыр. Базар мүнәсибәтләринә кечид вә дүнја игтисади системинә интеграсија олунмағ сијасәтимизин әсас истигамәтләрини тәшкил едир. Өлкәдә макроигтисади сабитлик тә'мин олунмуш, 80-чи илләрин сонундан игтисадијатда баш верән кериләмә һалларынын гаршысы алынмыш, бә'зи саһәләрдә исә нәзәрчарпачағ ирәлиләјиш әлдә едилмишдир.

Бу күн өлкәдә апарылан игтисади ислаһатлар кејфијәтчә јени мөрһоләјә гәдем гојмушдур. Игтисадијатын структурунда көклү дәјишикликләр баш верир, јени тәсәррүфат системинин тәләбләринә ујғун тә'сисатлар вә игтисади мүнәсибәтләр формалашыр. Һазырда сәнајенин, тичарәтин, нәглијәтин, мәишәғ хидмәти саһәләринин өзәлләшдирилмәси, банк-малијә системинин, истехсалын јенидән гурулмасы, дүнјанын өн бөјүк дәвләт вә өзәл гурумлары илә мүштәрәк лајиһәләрин һәјата кечирилмәси вә саир Азәрбајҹанын игтисадијат саһәсиндә әлдә етдији уғурлардандыр.

Дүнјанын инкишаф етмиш нүфузлу ширкәтләри илә нефт мугавиләләринин бағланмасы, бу мугавиләләрин ишә башламасы, илкин нефтин артығ Гәрб базарларына нәгл едилмәси өлкә игтисадијатында бөјүк дәјишикликләрә зәмин јаратмышдыр.

Ислаһатлар игтисадијатын диқәр саһәләринә нисбәтән аграр саһәдә даһа сүр'әтлә кедир. Кәнд тәсәррүфатында апарылан радикал ислаһатлар – ичтимаи вә дәвләт мүлкијәтиндә олан әмлакын өзәлләшдирилмәси, торпағларын хүсуси мүлкијәтә верилмәси, мүлкијәт формаларынын дәјишдирилмәси, кәндлидә һәгиги

сахибкарлыг хисслэринин ярадылмасы өз мүсбәт нәтичәләрини вермиш вә Азәрбајчанда әрзаг проблеми бирдәфәлик арадан галдырылмышдыр.

Өлкә һәјатында һәјата кечирилән дөјишикликләр вә бунун нәтичәсиндә наил олдуғумуз инкишаф дөвләтә өһалинин социал вәзијјетини јакшылашдырмаг, елмә, мәдәнијјетә, тәһсилә даһа чох вәсаит чәлб етмәк имканы ярадыр.

Азәрбајчан бу күн мүстәгил бир дөвләт кими бүтүн дүнјада таныныр вә өзүнәмәхсус нүфуза маликдир. Истигһалијјәт өлдә етдикдән сонра дөвләтимиз гыса мүддәтдә Бирләшмиш Милләтләр Тәшкилатынын, Авропада Төһлүкәсизлик вә Әмәкдашлыг Тәшкилатынын, Ислам Конфрансы Тәшкилатынын, Мүстәгил Дөвләтләр Бирлијинин, Түрк Дөвләтләри Бирлијинин, Гара Дәниз Әлкәләри Иттисади Әмәкдашлыг Тәшкилатынын, Бейнәлхалг Валјута Фондунун, Умумдүнја Бәрпа вә Инкишаф Банкынын, Ислам Инкишаф Банкынын үзвү олмуш, Парламентләрарасы Иттифаг, Авропа Шурасы, Авропа Бирлији, Авропа Парламенти, НАТО вә башга бейнәлхалг тәшкилатларла гаршылыглы фәјдалы әлағәләр јаратмышдыр.

Азәрбајчан дипломатијасы дөвләтимизин мүстәгиллијинин, төһлүкәсизлијинин вә әрази бүтөвлүјүнүн тәмин олунмасы, бүтүн өлкәләрлә һәртәрәфли, бәрәбәрһүгүгүлү вә гаршылыглы фәјдалы мүнәсибәтләр гурмаг сәһәсиндә мүнһүм уғурлар газанмышдыр.

Бу күн дөвләтимизин өн ағрылы проблеми олан Ермәнистан - Азәрбајчан мүнәгишәси вә Дағлыг Гарабағ проблеминин һолли илә бағлы Азәрбајчанын һагг сәси дүнја дөвләтләри, бейнәлхалг вә рекионал гурумлар тәрәфиндән дәстәкләнир. Инанырам ки, јакын заманларда бу проблем сүлһ јолу илә өзүнүн одаләтли һоллини тапацаг вә өлкәмизин әрази бүтөвлүјү бәрпа олуначагдыр.

Биз дөфәләрлә бәјан етмишик ки, Ермәнистан - Азәрбајчан мүнәгишәси динч јолла һәлл олунмалыдыр. Биз мүнәрибә истәмирик. Биз сүлһ тәрәфдарыыг. Азәрбајчанда, бүтүн Гафгаз рекионунда вә бүтүн дүнјада сүлһүн бәргәрар олмасы бизим өн үмдә арзұмуздур. Азәрбајчан сүлһсәвәр өлкә олараг бүтүн дөвләтләрлә вә халгларла, әләлхүсус өз гоншулары илә гаршылыглы аңлашма, мейрибан гоншулуғ вә әмәкдашлыг шәраитиндә јашамаг истәјир.

Гој Азәрбајчанын мүстәгиллијинә гәсд етмәк нијјәтиндә олан бүтүн харици вә даһили гүввәләр билсинләр ки, өз суверенлији вә әрази бүтөвлүјү уғрунда минләрлә гурбан вермиш Азәрбајчан халгы һәр бир тәчавүзкара, һәр бир гара гүввәјә, һәр бир тәхрибатчыја вә онларын әлиндә әләтә чеврилән шөхсләрә лајигинчә чаваб верәчәкдир.

Әзиз сојдашларымыз!

Азәрбајчан бүтүн дүнја азәрбајчанлыларынын тарихи вәтәни, доғма ата-баба јурдудур. Мәмнунијјәт һисси илә гәјд едирәм ки, дүнјанын бүтүн өлкәләриндә јашајан вә гәлби доғма Азәрбајчанла бир дөјүнән һәмвәтәнләримизин дә халгымызын милли азадлығ мүбаризәсиндә, өлкәмизин тәрәггиси вә инкишафы јолунда өнәмли хидмәтләри вардыр.

Бу күн һарада јашамасындан асылы олмајараг Азәрбајчаны өзләринин тарихи вәтәни сајан бүтүн инсанлар өлкәмизин мүстәгиллијини горујуб сахламаг наминә дөвләтчилик идејалары әтрафында сых бирләшмәли, сарсылмаз һәмрәјлик нүмајиш етдирмәлидир. Вәтәнини, милләтини, халгыны севән һәр бир азәрбајчанлы Азәрбајчанын мүстәгиллијинин донмәз олмасы үчүн сәј кәстәрмәлидир. Бүтүн азәрбајчанлыларда, бу вә ја дикәр телләрлә өлкәмизлә бағлы олан һәр бир шөхсә азәрбајчанчылығ, вәтәнпәрвәрлик һиссләри, тарихи торпағымыза, јурдумуза, мәдәнијјәтимизә мөһәббәт ашыламаг һағымызын үмдә вәзифәсидир. Вәтәнимизин, республикамызын тәләји һәр бир сојдашымызын тәләји олмалыдыр.

Мүстәгил Азәрбајчанын дөвләт рәмзләри - бајрағы, кәрби, һимни илә бүтүн дүнја азәрбајчанлылары фәхр едә биләр. Азәрбајчанын мүстәгиллији, әрази бүтөвлүјү, төһлүкәсизлији, букүнү вә кәләчәји һәр бир сојдашымызы, милли мәнсубијјәтиндән вә дини өтигадындан асылы олмајараг һәр бир һәмвәтәнимизин дүшүндүрмәлидир. Бүтүн дүнја билмәлидир ки, Азәрбајчан халгынын мүстәгиллик әзми вә ирадәси гаршылашдығымыз һәр бир чәтинлијә гәлиб кәләчәкдир. Халгымызын мүдриклији, јенилмәзлији вә гәһрәмәнлығы мүстәгил дөвләтимизин јашамасынын вә инкишафынын әсасыны тәшкил едир.

Мүстәгил Азәрбајчан Республикасы дүнјада јашајан бүтүн азәрбајчанлылар үчүн доғма вәтәндир. Һансы өлкәдә јашамасындан асылы олмајараг азәрбајчанлы өз ана дилини, динини, милли өн'өнәләрини һеч заман унутмамалыдыр. Һәр бир азәрбајчанлы фәхр етмәлидир ки, онун бөјүк тарихә, гәдим зәнкин мәдәнијјетә малик олан азәрбајчан кими Вәтәни вардыр. Һәр бир азәрбајчанлы билмәлидир ки, онун архасында Азәрбајчан Республикасы кими мүстәгил бир дөвләт дурур.

Инанырам ки, әсрләрдән бери арзусунда олдуғумуз вә уғрунда мүбаризә апардығымыз мүстәгил вә азад Азәрбајчан идеалларынын һәјата кечдији бу тарихи сынағ аңларында дүнјанын һәр бир кушәсиндә јашајан һәмвәтәнләримиз бизим үмуммилли

мәгсәдләримизин там керчөкләшмәси үчүн даһа бөјүк өзмлә чалышамаглар. Гәтијјәтлә бөјән едирәм ки, Азәрбајчанын дәвләт мүстәгиллији әбәдидир вә һеч бир гүввә бизи бу јолдан дөндәрә билмәјәчөкдир.

Һамынызы азад, мүстәгил, демократик Азәрбајчан дәвләтинин даһа да мөһкөмләнмәси наминә һәмрә'јлијә вә милли бирлијә чағыраам.

Улу Танрыдан бүтүн дүнја азәрбајчанлыларына сәадәт вә әмин-аманлыг диләјирәм.

Һејдәр ӘЛИЈЕВ,
Азәрбајчан Республикасынын президенти
Бакы шәһәри, 25 декабр 1997-чи ил

ДҮНЈА АЗӘРБАЈЧАНЛЫЛАРЫНА

Һөрмәтли һәмвәтәнләр!

Әзиз сојдашларымыз!

31 декабрын Дүнја Азәрбајчанлыларынын һәмрә'јлик күнү ки-ми гејд едилмәси артыг ән'әнәјә чеврилмишдир. Бу бајрам гәдим тарихә вә бөјүк мәдәнијјәтә малик олан Азәрбајчан халгынын мүс-тәгиллик өлдә етдији андан бүтүн дүнја азәрбајчанлыларына бөхш етдији, үмуммилли әһәмијјәт кәсб едән, јени вә чох үмидверичи бир бајрамдыр.

Дүнја азәрбајчанлыларынын бирлији вә һәмрә'јлији идејасынын әсасыны Азәрбајчан дәвләтчилијинә, халгымызын дилинә, милли-мә'нәви варлығына вә үмүмбөшәри дәјәрләрә һөрмәт тәшкил едир.

Һеч кәсә сирр дејил ки, һал-һазырда бүтүн дүнја азәрбајчан-лыларынын милли-мә'нәви варлығыны јашадан бир дәвләт вар. Бу дәвләт Азәрбајчан Республикасыдыр. Онун мүстәгиллијини дөnmәз етмәк, дәвләтчилијини горумаг, әрази бүтөвлүјүнү, тәһлү-кәсизлијини вә сәрһәдләринин тохунулмазлығыны тә'мин етмәк, бүтүн өлкәләрлә бәрәбәрһүгүгү, гаршылыглы фәјдалы әмөкдаш-лығы наил олмаг төк Азәрбајчан Республикасы вәтөндашларынын дејил, бүтүн дүнја азәрбајчанлыларынын өвладлыг борчудур. Бу сәһәдә илкин вәзифә ишғал олунмуш торпагларымызын кери алынмасы, өз Вәтәнләриндә гачгын вә көчкүнә чеврилмиш инсан-ларын доғма очагларына гајтарылмасыдыр.

Халгымызын мәдәнијјәтини, дилини, милли адәт-ән'әнәләрини јашатмаг, инкишаф етдирмәк вә бүтүн дүнјада төблиг етмәк бизим һәр биримизин үзәринә дүшән чох мөс'улијјәтли бир тарихи јүкдүр.

Азәрбајчан Республикасындан кәнарда он миллионларла

сојдашымыз јашајыр. Онларын ичәрисиндә чохлу мөшһүр елм вә мәдәнијјәт хадимләри, иш адамлары, јүксәк мәнсәб саһиб олан инсанлар вардыр. Онлары дүнјада вә Азәрбајчанда танытмаг һа-мымызын борчу олдуғу кими, бизим дә онлардан өз тарихи вәтән-ләри, доғма ата-баба јурдлары үчүн гајгыкеш вә төәссүбкеш олма-ғы төләб етмәјә һаггымыз вар.

Һал-һазырда гаршымызда дуран ән вачиб вә тәләјүклү вәзифә-ләрдән бири өл-әлә верәрәк дүнја азәрбајчанлыларынын һәр һансы бир өлкәдә вә мүһитдә јашамаг, фәалијјәт кәстөрмәк, өзүнүн милли-мә'нәви дәјәрләрини горумаг, инкишаф етдирмәк, бөјнәлхалг әләм-дә мәдәни, истә'дадлы, гәдим тарихә вә демократик дәвләтә малик олан халг кими тәмсил олунмаг һүгүгуну тә'мин етмәкдир.

XXI әсрин астанасында дүнја азәрбајчанлыларынын һәмрә'јли-јинә даһа бөјүк еһтијач вардыр. Сајча дүнјанын ән ири миллиәтләри илә мүгајисә олунан халгымызы гаршыдан кәлән јени јүзиллик вә миниллиқдә чидди вә мүгәддәс мүбаризәләр көзләјир. Биз нәинки төкчә мүстәгил Азәрбајчанын дәвләтчилијинин горунамасы, мөһкәм-ләнмәси вә инкишаф етмәси уғрунда, ејни заманда бүтүн дүнја азәрбајчанлыларынын милли һүгүгларынын, тарихи һагларынын һә-јата кечмәси илә бағлы чидди иш апармалыјыг. Бүтүн бу мүгәддәс вәзифәләрә наил олмаг үчүн биз азәрбајчанчылығын дәвләт рәмз-ләрини јашадан мүстәгил дәвләтимиз әтрафында даһа сых бир-ләшмәлијик. Вәтәнини, халгыны севән һәр бир сојдашымыз, бу вә ја диқәр телләрлә өлкөмизлә бағлы олан һәр бир шәхс Азәрбајчан дәвләтини өз архасында һисс едәрәк азәрбајчанчылыг, вәтәнпәр-вәрлик һиссләри илә тарихи торпагларымыза, јурдумуза, мәдәниј-јәтимизә мөһәббәт ашыламалыдыр. Вәтәнимизин, республикамы-зын тәлеји һәр бир азәрбајчанлынын тәлејинә чеврилмәлидир.

Инанырам ки, һансы өлкәдә јашамасындан асылы олмајараг һәр бир азәрбајчанлы өсрләрдән бәри арзусунда олдуғумуз вә уғ-рунда мүбаризә апардығымыз мүстәгил вә азад Азәрбајчан идеја-сынын, үмуммилли мәгсәдләримизин там керчөкләшмәси үчүн да-һа сарсылмаз һәмрә'јлик нүмајиш етдирәчөк. Халгымызын мүстә-гиллик әзми вә ирадәси, сых бирлији гаршылашдығымыз һәр бир чәтинлијә галиб кәләрәкдир.

Сизи бу үмуммилли бајрам мүнәсибәтилә үрәкдән тәбрик едир вә али мәгсәдләримизин реаллашмасы наминә јенилмәз бирлијә, һәмрә'јлијә чағыраам.

Улу Танрыдан һамыныза сәадәт вә әмин-аманлыг диләјирәм.

Һејдәр ӘЛИЈЕВ,
Азәрбајчан Республикасынын президенти
Бакы шәһәри, 24 декабр 1998-чи ил

**ДҮНЈА АЗЕРБАЙҶАНЛЫЛАРЫНЫН АЗЕРБАЙҶАН
РЕСПУБЛИКАСЫНЫН ПРЕЗИДЕНТИ ҺЕЈДЕР ӘЛИЈЕВӘ
ТӘБРИКЛӘРИ ВӘ МҮРАЧИӘТЛӘРИ**

АзербайҶан республикасынын президенти зати-алиләри Һејдер Әлијевә!

Зати-алиләри!

Дүнја АзербайҶанлыларынын Һәмрә'лик күнү мүнәсибәтилә бөјүк мәмнунијәтлә сизә сәмими тәбрикләримизи јетиририк. Бу Һәмрә'лик байрамы 1991-чи илдән, јә'ни тарихи Вәтәнимиз АзербайҶанын инкишаф әдиб јүксәлмәсинә дүнја азербайҶанлыларыны чәлб етмәк ишинә күчлү тәкан вердијиниз вахтдан бери сизин шәхси тәшәббүсүнүз сәјәсиндә гәјд олунур.

Дүнја азербайҶанлыларынын Һәмрә'лик күнү илә әлағәдар сизин шәхси тәбрикләриниз бизим һамымыз үчүн шәрәфдир. Биз билирик ки, АзербайҶанын сәјәси вә игтисади мүнәфғәгәјјәтләринин һамысы сизин ә'ла лидерлијиниз, күндәлик бөјүк, кәркин ишиниз нәтичәсиндә кәрчәклијә чеврилмиш вә мүмкүн олмушдур. Биз габағадан кәрүрүк вә әминик ки, АзербайҶан Республикасы нәвбәти әсрдә сизин мүдрики вә сәриштәли рәһбәрлијиниз алтында инкишаф етмиш күчлү әлкәләрин биринә чевриләчәкдир.

Биз, "Теле-Е-Стар Комјункејшнз" ширкәтиндә чалышанлар бу нәтичәнин әлдә әдилмәсинә өз кәмәнијизи әсиркәмәјәчәјик. Сизин хидмәтиниздә дурмаға һәмишә һазырыг!

Сәмимијјәтлә,

Әһмәд Һассабәһ,

*"Теле-Е-Стар Комјункејшнз" ширкәтинин президенти,
Лондон, 29 декабр, 1997-чи ил*

АзербайҶан Республикасынын президенти зати-алиләри чәнаб Һејдер Әлијевә!

Зати-алиләри, мөһтәрәм чәнаб президент Әлијев!

Мөһтәрәм чәнаб президент!

Мән бу мәктубла сизә 31 декабр-Дүнја АзербайҶанлыларынын Һәмрә'лик күнү мүнәсибәтилә тәбрикләrimi јетирмәк вә АзербайҶан халғы намини үзәринизә кәтүрдүјүнүз мәс'улијәтә кәрә сизә чансағлығы вә бүтүн ишләриниздә мүнәфғәгәјјәтләр әрзуламағ истәрдим.

Мән Кәлн Университетинин профессору кими, Алманијада јашајан башға азербайҶанлылар адындан да сизә бу тәбрик мәктубуну кәндәрирәм.

Мөһтәрәм чәнаб президент, биз әминик ки, сизин сәјәси мәс'улијәтиниз сәјәсиндә АзербайҶанда демократија даһа да инкишаф едәчәк вә АзербайҶанын хариҶи, сәјәси нүфузу даһа да мөһкәмләнәчәкдир. Алманија вә Гәрби Европа университетләри арасында елми әмәкдашлығын инкишафы үчүн сиз АзербайҶанда сәјәси сабитлијин вә демократик инкишафын мөһкәмләндирилмәсинин тә'минатчысысыныз. Бу инкишаф өз нәвбәсиндә мәдәнијәтин, игтисадијјатын, елмин вә сәјәсәтин бүтүн саһәләриндә АзербайҶанын мүстәгиллијини мөһкәмләндирир. Биз хариҶдә јашајан азербайҶанлы алимләр АзербайҶанын мәдәнијәт әлчиләри кими фәал иш апармағы, АзербайҶанда елм вә техниканын инкишафына кәмәк кәстәрмәк үчүн бүтүн имканлардан истифадә етмәји өзүмүз мө'нәви борчумуз һесаб едирик.

Мән алман алыми кими өмрүмдә илк дөфә оларағ 1998-чи илин февралында АзербайҶан Техники Университетиндә мүнәзирәләр охудум вә Алманијада газандығым биликләри кәнч азербайҶанлы алимләрә чатдырмағы өзүмә бөјүк шәрәф билирәм.

Һөрмәтлә:

Рза Гәләби Дәрјани

АзербайҶан Республикасынын президенти мөһтәрәм Һејдер Әлијевә!

Һөрмәтли чәнаб президент!

Сизи, мүстәгил АзербайҶан Республикасынын Президентини Дүнја АзербайҶанлыларынын Һәмрә'лик күнү вә Јени ил мүнәсибәтилә Исвәчдә јашајан содашларымыз вә үмүмән дүнја азербайҶанлылары адындан тәбрик едир, тутдугунуз бу мүгәддәс јолда Сизә уғурлар вә чан сағлығы әрзулајырыг.

Биз, Исвәчдә јашајан азербайҶанлылар дедијиниз кими, АзербайҶаны өзүмүзә доғма јурд вә сәчдәкаһ һесаб едирик. АзербайҶанда баш верән һәр бир иҶтимаи-сәјәси һадисә бизим диггәт мәркәзимиздә олур вә јурдумузун һағг сәсинин даим дүнјада чатдырылмасы үчүн сә'ј кәстәририк. Гој 1998-чи ил дүнја азербайҶанлыларынын һәјәтына хош вә јаддағалан һадисәләр или кими дахил олсун, торпағларымыз өзүмүзә гајтарылсын, халғымыз фираван күнләр јашасын. Бу јолда да бүтүн дүнја азербайҶанлылары Сизә инаныр вә үмид бәсләјирләр. Бир даһа Сизә хош әрзуларымызы билдиририк.

Һөрмәт вә еһтирамла,

*"Алкорос оторос А В" ширкәтинин президенти
Бәһман Нәбизадә, Исвәч, Стокһолм*

АЛМАНИЈАЛЫ СОЈДАШЛАРЫМЫЗ НӘМРӘ'ЈЛИК КҮНҮНҮ ГЕҮД ЕТДИЛӘР

Азәрбајҗанын Алманијадакы сәфирлијиндән АзәрТАЧ-а билдирмишләр ки, 31 декабр - Дүнја азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик күнү илә әләгәдар Азәрбајҗан Республикасынын Алманијадакы сәфирлијиндә Алманијада јашајан сојдашларымызла коруш кәчирмишдир. Корүшдә Бонн, Көһн, Майнҗс вә Кобленҗо шәһәрләриндә фәалијәт кәстәрән Азәрбајҗан чәмијәтләринин үзвләри, Алманија университетләриндә чалышан азәрбајҗанлы зијалылар, нәбелә Азәрбајҗан Республикасындан кәлиб Көһндә төһсил алан бир груп тәләбә иштирак едирдиләр. Азәрбајҗан Республикасынын АФР-дәки сәфири һүсејнаға Садыгов коруш иштиракчыларыны, онларын шәхсиндә Алманијада, еләчә дә сәфирлијин аккредитә олундуғу дикәр өлкөләрдә јашајан бүтүн сојдашларымызы вә онларын аилә үзвләрини бу әләмәтдар күн мүнәсибәтилә Азәрбајҗан рәһбәрлији адындан тәбрик етди. Сонра о, коруш иштиракчыларыны Азәрбајҗан Республикасынын президенти чәнаб һәјдәр Әлијевин дүнја азәрбајҗанлыларына мурәчиәтинин мәтни илә таныш етди вә онлары марағландыран суаллара чаваб верди.

Коруш иштиракчылары үмуммилли бәјрам - Дүнја азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик күнү мүнәсибәтилә Азәрбајҗан Республикасынын президенти һөрмәтли һәјдәр Әлијевә тәбрик гәбул етдиләр.

**АзәрТАЧ-ын мә'луматы,
"Республика" гәзети, 4 јанвар 1998-чи ил.**

Азәрбајҗан Республикасынын президенти зати-алиләри чәнаб һәјдәр Әлијевә!

Һөрмәтли президент!

31 декабр - Дүнја азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик күнү мүнәсибәтилә Сизи вә Сизин шәхсиниздә бүтүн Дүнја азәрбајҗанлыларыны Белҗикада јашајан азәрбајҗанлылар адындан тәбрик едирик.

Һөрмәтли президент, демократик Азәрбајҗанын дирчәлиши јолунда атдығыңыз коркәмли аддымлар, Азәрбајҗан дилинин, тарихинин, мәдәнијәтинин, адәт-ән'өнәләринин горунуб сахланмасы үчүн нүмајиш етдирдијиниз әзкарлыг вәтәндән мин километрләрлә узағда јашајан биз азәрбајҗанлыларын вәтән һәсрәти илә јанан үрәкләринә төпәр вермишдир. Мүстәгил Азәрбајҗанын

мәһкәмләнемәси јолунда атдығыңыз һәр аддым бизим гәлбимиздә ифтихар һисси ојадыр. Билин ки, Азәрбајҗан халгы Сизин ачдығыңыз бу мүстәгиллик јолу илә мәтин аддымларла ирәлиләјәчәкдир. Харичдә јашајан биз азәрбајҗанлылар үнсијәтдә олдуғумуз халғларла вәтәнимиз һаггында лазыми мә'лумат веририк вә бу иши даһа да кенишләндирәчәјик.

Дүнја азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик күнү өрәфәсиндә бизләрә мурәчиәт етдијиниз, вердијиниз төвсијәләр һамымызын гәлбини риггәтә кәтирмишдир.

Бир даһа Сизә өз еһтирамымызы билдирир вә Аллаһ-тааладан јени илин бүтүн азәрбајҗанлылар үчүн хејирли ил олмасыны диләјирик.

**Бүләнд Курҗам,
Белҗикадакы Азәрбајҗан күлтүр вә информәсија
мәркәзинин рәһбәри**

Азәрбајҗан Республикасынын президенти зати-алиләри һәјдәр Әлијевә

Чох һөрмәтли президент!

Дүнја азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик күнү мүнәсибәтилә зати-алиниз вә Азәрбајҗан Республикасынын халгыны тәбрик етмәји өзүмә шәрәф билирәм.

Өз мүстәгиллијини вә суверенлијини бәрпа едә билмиш гардаш Азәрбајҗана үрәкдән төрәggi вә уғурлар арзуламагдан мәмнунлуг дујурам. Умидварам ки, икитәрәfli әләгәләримиз, Пакистан вә Азәрбајҗан халғлары арасында достлуг вә чохтәрәfli өмәкдашлыг даһа да мәһкәмләнәчәкдир.

**Зәфар Бәхтәвәри,
Пакистанын Мәркәзи Асија вә Азәрбајҗан илә
Достлуг чәмијәтинин баш катиби,
Пакистан, Исламабад**

Азәрбајҗан Республикасынын президенти зати-алиләри һәјдәр Әлијевә

Һөрмәтли президент!

31 декабр - Дүнја Азәрбајҗанлыларынын нәмрә'јлик Күнү мүнәсибәтилә Сизә мурәчиәтимизи бир даһа бизә јүксәк гәјгынызын тәзаһүрү кими гәбул етдик. Сон дәрәчә кәркин дәвләт ишләринә баһмајараг Сиз харичдә јашајан азәрбајҗанлыларын һәјәт вә күзәрәни илә һәмишә марағланмыш, онларын мә'нәви бағлылығынын гәјгысына галмысыңыз.

Күрчүстан әразичә Азәрбајчандан узагда дејил. Буна бахмаја-раг биз һәмишә Азәрбајчана, онун мүдриклери олан Сизә үмид вә ифтихар һисси илә бахмышыг. Мәһз Сизин сәјәниздә, апардығыныз уғурлу сәјәсәтин сәјәсиндә биз Күрчүстанын там һүгуғлу вәтәндашлары кими өлкәнин һәјәтынын бүтүн сәһәләриндә јахын иштиракчыларә чеврилмишик. Вахтилә башга гүввәләрин төһрики илә бизә гаршы олан әјры-сечкилијә Сизин вә Е.Шеварднадзенин биркә сәји илә сон гојулуб. Бүтүн бунларә керә биз Сизә, Сизин апардығыныз уғурлу сәјәсәтә борчулуг.

Һөрмәтли Президент, 31 декабр - Дүнја Азәрбајчанлыларынын һәмрә'јлик вә Бирлик Күнү вә Јени ил мүнәсибәтилә Сизи төбрик едир, Сизә узун өмүр, чансағлығы, мө'нәви Вәтәнимиз Азәрбајчана игтисади чичәкләнмә, әрази бүтөвлүјүнү бәрпа өтмөји арзулајырыг. Сизи әмин өтмәк истәјирик ки, бир азәрбајчанлы кими бојнумуза дүшән иши - милли көкләрә бағлылығы горујуб сахлајачаг, Сизин төвсијәләринизә һәмишә өмәл едәчәјик.

Күрчүстанын Гардабани рајонунун азәрбајчанлы сакинләри адындан: Мәһәrrәм һәсәнов, Мәммад Мәммадов вә башгалары

Азәрбајчан Республикасынын президенти чәнаб һөјдәр Әлирза оғлу Әлијевә!

Чәнаб президент!

Москвадакы "Очаг" Азәрбајчан мәдәнијәти чәмијәти Сизи вә Сизин шөхсиниздә бүтүн Азәрбајчан халғыны дүнјанын мүхтәлиф өлкәләриндә јашајан азәрбајчанлыларын һәмрә'јлик күнү мүнәсибәтилә төбрик едир.

Биз Москва азәрбајчанлылары Вәтән илә әлағәни һеч вахт көсмәмишик, онун мүвәфғәијәтләринә севинмиш, уғурсузлугларындан кәдрләнмишик. Биз гәти әминик ки, һәмрә'јлијимиз, әлбир сә'јләримиз сәјәсиндә Азәрбајчан Республикасы өз мүстәғиллијини мөһкәмләндирәчәк, өз игтисадијәтыны, мәдәнијәтини јүксәлдәчәк, өз торпағларыны гәсбкарлардан азад едәчәкдир. Бизим истәдадлы вә өмәксевәр халғмыз даһа јахшы јашамаға лајигдир. Инанырыг ки, өлкәмизин дүнја бирлијиндә лајигли јерини тутачағы күн көлиб чатачагдыр.

Фүрсәтдән истифадә едиб сизи вә бүтүн Азәрбајчан халғыны јени, 1998-чи ил мүнәсибәтилә төбрик едир, өлкәмизә фираванлыг вә әмин-аманлыг арзулајырыг.

**Профессор Тофиг Маликов,
"Очаг" Азәрбајчан мәдәнијәти чәмијәтинин садри**

Азәрбајчан Республикасынын президенти зәти-алиләри чәнаб һөјдәр Әлијевә!

Һөрмәтли һөјдәр Әлирза оғлу!

Дүнја Азәрбајчанлыларынын һәмрә'јлик Күнүнүн бајрам едилмәси илә әлағәдар олараг сизи сәмиими гәлбдән төбрик едирик.

Тәлә бизи һараја апарыб чыхартса да, биз вәтәнимизи унутмуруг вә азәрбајчанлы олдугумузу ифтихарла тәсдиг едирик. Биз хошбәхтик ки, лидеримиз олан Сиз бизи јаддан чыхартмырсыныз. Мәһз сизин маарифә көстәрдијиниз диггәт сәјәсиндә бу ил дә бизим үчүн дөнүш или олмушдур. Көстәришинизлә Русијанын вә Москванын һөкүмәтләри илә имзаланмыш сәзишләр бизә имкан вермишдир ки, Азәрбајчандан узагда олсаг да, онун дилинә, ән'әнәләринә, мәдәнијәтинә садиг галаг. Буна керә сағ олун. Биз әлимиздән кәләни едәчәјик ки, республикамызын тарихинин, дилинин, әдәбијәтынын өјрәдилмәси васитәсилә онун нүфузуну галдыраг.

Сизә сәадәт вә чансағлығы арзулајырыг. Әминик ки, халғмызын гәләбәләри вә мүвәфғәијәтләри һәмишә сизин адынызла бағлы олмушдур вә олачагдыр.

Москва шәһәриндәки 157 сәјлы рус-Азәрбајчан орта үмумтәһсил мәктәбинин шакирдләри вә мүәллимләри вә валидејиләри адындан мәктәбин директору Аида Гулијева

Азәрбајчан Республикасынын президенти зәти-алиләри чәнаб һөјдәр Әлирза оғлу Әлијевә!

Мөһтәрәм чәнаб президент!

Нижни Новгород шәһәриндә вә вилајәтиндә јашајан азәрбајчанлыларын "Вәтән" чәмијәти адындан сизи вә бүтүн Азәрбајчан халғыны Дүнја Азәрбајчанлыларынын һәмрә'јлик Күнү мүнәсибәтилә сәмиими гәлбдән төбрик едирләр. һамымыз үчүн мүгәддәс олан бу бајрамда Азәрбајчан халғына чансағлығы вә вәтәнимизин төрөггиси наминә уғурлар, сүлһ вә фираванлыг арзулајырыг.

Биз инанырыг ки, азәрбајчанымыз күчлү, сарсылмаз дәвләтә чевриләчәкдир. Өз вәтәнинин һүдудларындан кәнарда јашајан азәрбајчанлылар, о чүмлөдән дә биз буна көмәк едәчәјик.

Чәнаб президент, Нижни Новгород шәһәриндә вә вилајәтиндә јашајан азәрбајчанлылар сизә Сибир сағламлығы вә Азәрбајчан узунөмүрлү арзулајырлар. Чох мүрәккәб ишиниздә сизә уғурлар диләјирик. Бүтүн Дүнја азәрбајчанлылары, бирләшин, чүнки тәрәгги бирликдәдир!

**Һөрмәтлә: М.А.Мәммадов,
Нижни Новгород шәһәриндәки
"Вәтән" чәмијәтинин садри**

Азәрбајҹан Республһкасынын президенти зати-алилери чанаб
Һейдәр Әлијевә!

Мөһтәрәм Президент!

Украјнада јашајан бүтүн азербайҹанлылар, о чүмлөдән зијалы-
лар адындан сизи Дүнја Азербайҹанлыларынын һәмрә'јлик Күнү мұ-
насибәтилә сәмими гөлбдән тәбрик едир, Сизә узун өмүр, мөһкәм
чансағлығы, Вәтәнимизин дирчәлиши вә халғымызын жүксәлиши
наминә сәмәрәли фәалијәтиниздә јени-јени уғурлар арзулајырыг.

Бу илки һәмрә'јлик күнү шәрәфинә сизин дүнја азербайҹанлы-
ларына мұрачиәтиниз һамымызын гөлбини фәрәһ һисси илә дол-
дурмушдур.

Бу мұрачиәт харичдә јашајан азербайҹанлыларә кәстәрдијиниз
гајғы вә диггәтин ән парлаг тәзаһүрүдүр. Вәтәнин һүдудларындан
кәнарда олан азербайҹанлы ичмаларынын бирлији идејасынын
кәрчәкләшмәси јалныз онун сәјәсиндә мүмкүн олмушдур ки, ха-
ричдәки һәмвәтәнләримиз милли лидеримизә, сизә, миллиәти вә
дөвләти дирчәлтмәк наминә сизин апардығыныз бөјүк вә мүгәд-
дәс ишә үрәкдән инанырлар. Бу күн һәммин иш даһа кениш вүс'әт
алмышдыр.

Сизин 1997-чи илин март ајында Украјнаја рәсми сәфәриниз,
сәфәр заманы Азербайҹан диаспорунун нұмајәндәләри илә корүш-
дә вердијиниз төвсијәләр бурада јашајан азербайҹанлыларә гол-
ганад вермишдир.

Биз сизин даһили вә харичи сәјасәт сәһәсиндә һөјата кечир-
дијиниз бүтүн тәдбирләри изләјирик, газандығыныз уғурларә сә-
винирик вә фәалијәтинизин сәмәрәсинин даһа да артмасы үчүн
әлимиздән кәләни әсиркәмәрик.

Һөрмәтли Президент, сизи әмин едирик ки, Украјна азербай-
ҹанлылары Вәтәнимизин шәрәф вә ләјагәтини һәмишә жүксәк ту-
тачағлар. Сизи бир даһа тәбрик едирик вә инанырыг ки, сизин
рәһбәрлијиниз алтында Азербайҹан халғы диггәтәләјиг гөләбәләр
газанаҹағдыр.

Дәрин һөрмәтлә,

*Автоматика Институтунун директору, академик Әрәс-
тун Бахшәлијев, академик Мәммәд Бағыров, Украјна
Елмләр Академијасынын мұхбир үзвү Набир Алышов,
академик Микајыл Әләкбәров, профессор Вағиф Абдул-
лајев, профессор Мәммәд Чәфәров, биолокија елмләри
доктору Намиг Рәшидов, иғтисад елмләри доктору
Әдаләт Мурадов вә башғалары, чәми 25 имза.*

ДУНЈА ӨЛКӘЛӘРИНДӘ ЈАШАЈАН АЗӘРБАЈҹАНЛЫЛАРЫН САЈЫ*

1.АБШ	1.000.000
2.Австралија	8.000
3.Австрија	19.000
4.Албанија	12.000
5.Аргентина	12.000
6.Әлҹазаир	260.000
7.Әфғаныстан	450.000
8.Бангладеш	175.000
9.Белҹика	13.000
10.Бирма	8000
11.Болгарыстан	65.000
12.Бразилија	75.000
13.Бутан	1500
14.Бөјүк Британија	170.000
15.Мачарыстан	27.000
16.Јунаныстан	13.000
17.Данимарка	60.000
18.Мисир	900.000
19.Һиндистан	300.000
20.Индонезија	44.000
21.Иорданија	450.000
22.Ираг	1.000.000
23.Иран	30.000.000
24.Ирландија	4.000
25.Испанија	14.000
26.Италија	33.000
27.Јәмән Әрәб Республикасы	35.000
28.Јәмән Демократик Республикасы	27.000
29.Канада	170.000
30.Чин	30.000
31.Күвәјт	19.000
32.Малта	2.500
33.Мексика	27.000
34.Монғолустан	5.000
35.Норвеч	50.000
36.Бирләшмиш Әрәб Әмирликләри	55.000
37.Оман	19.000

38.Пакистан	650.000
39.Полша	12.000
40.Португалија	7.000
41.Румынија	45.000
42.Сәудијә Әрәбистаны	40.000
43.Сурија	95.000
44.Судан	17.000
45.Түркія	2.500.000
46.Финландија	12.000
47.Франса	70.000
48.Алманија	300.000
49.Чехија	2.000
50.Словакија	2.000
51.Исвеч	42.000
52.Југославија	6.000
53.Јапонија	10.000
54.Украјна	500.000
55.Беларус	7.000
56.Русија Федерасијасы	2.000.000
57.Өзбәкистан	60.000
58.Ғазахыстан	100.000
59.Күрчүстан	600.000
60.Литва	2.000
61.Молдова	5.000
62.Латвија	4.000
63.Гырғызыстан	16.000
64.Тачикистан	14.000
65.Түркмәнистан	45.000
66.Естонија	3.000
67.Азәрбајҗан Республикасы	7.000.000

**Бүтүн дүнјада јашајан азәрбајҗанлыларын сајы
50.000.000 нәфәрدير.**

* Чадвәл "Азәрбајҗан үнванлы" (Вагиф Арзуманлы вә Адил Нүсәј-нов) китабындан вә "Азәрбајҗан XXI әср" гәзетинин 1 март 1999-чу ил тарихли сајындан кәтүрүлмүшдүр.

КИТАБЫН ИЧИНДӘКИЛӘР

Вагиф Арзуманлы. Диаспорумузун формалашмасында јени мәрһәлә	3
Мүәллимдән.....	10
Дүнјаја ачылан пәнчәрә.....	14
Әсрләрә нүмунә.....	89
Дүнја азәрбајҗанлыларына тәбрикләр вә мүрачиәтләр	99
Дүнја азәрбајҗанлыларынын Азәрбајҗан Республикасынын президенти һейдәр Әлијевә тәбрикләри вә мүрачиәтләри	110
Дүнја олкәләриндә јашајан азәрбајҗанлыларын сајы.....	117

*Həbibəğlu Vəli
Məcidov*

*Heydər Əliyev
və
Azərbaycan diasporu*

*Nəşriyyatın direktoru: Vaqif Arzumanlı
Texniki redaktoru: Məmməd Məmmədov*

*Yığılmağa verilmiş 12.03.99. Çapa imzalanmış 28.04.99,
Formatı 84x108¹/16, Hesab nəşr vərəqi 8, Tirajı 500,
Sifariş 5. Qiyməti müqavilə ilə.
Kitab «Qismət» mətbəəsində çap olunmuşdur.*

Bakı-Qartal-1999